

קובץ גליונות

פרשת תצוה

ממרחן ורבנן גדולי ומאורי הדור

י"ד וט"ו אדר ראשון [פורים קטן]

תענית חתן ותענית חלום
אבלות ויאר-צייט
עשיית מלאכה
אדר ראשון בזמן הגזרה
פורים קטן בערים המוקפות חומה
אמירת 'על הניסים'
חתימת הרמ"א ב'וטוב לב משתה תמיד'
סעודת פורים קטן
משלוח מנות
בדברי החת"ס בטעם השמחה בפורים קטן
מנהג אבותינו באשכנז בפורים קטן
כל זאת ועוד במאמר "פרדס יצחק"
המצורף ל"קובץ גליונות"

- דברי שי"ח
- דרכי החיזוק
- פניני השוקי חמד
- מציון מכלל יופי
- תורת רבותינו
- שיעור חומש
- רביד הזהב
- דברי השירה
- מים חיים
- מסביב לשולחן
- פרקי עיון
- דובב שפתים
- גאון יעקב
- דברי אמת
- נפשו גחלים תלהט
- פנינים משולחן רבינו
- יחי ראובן
- פתח העירוב
- פרדס יצחק

זכות הלימוד בקובץ לעילוי נשמת:
מרת רחל חיה גוטמן ע"ה
והנערה רוחמה רוזן ע"ה
גלב"ע ה' אדר א' תשע"ט
שנקטפו בדמי ימיהן בתאונה הטראגית
תנצב"ה
ויהי רצון שלא נדע עוד שוד ושבר בגבולינו
ובלע המות לנצח ונזכה לגאולה השלמה במהרה

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'נדרים פלוס' ע"ש קובץ גליונות

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א
הקדישו ע"ג הקבצים את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול
להגדיל תורה ולהאדירה.

שלח	י"ט סיון		
קרח	כ"ו סיון		
חוקת	ג' תמוז	כי תשא	י"ח אדר א'
בלק	י' תמוז	ויקהל	כ"ה אדר א'
פינחס	י"ז תמוז	פקודי	ב' אדר ב'
מטות	כ"ד תמוז	ויקרא-זכור	ט' אדר ב'
מסעי	ב' אב	צו	ט"ז אדר ב'
דברים	ט' אב	שמיני - פרה	כ"ג אדר ב'
ואתחנן	ט"ז אב	תזריע	א' ניסן
עקב	כ"ג אב	מצורע-שבת הגדול	ח' ניסן
ראה	ל' אב	חג הפסח	ט"ו ניסן
שופטים	ז' אלול	קדושים	כ"ט ניסן
כי תצא	י"ד אלול	אמור	ו' אייר
כי תבוא	כ"א אלול	בהר	י"ג אייר
נצבים - ראש השנה	כ"ח אלול	בחוקותי	כ' אייר
וילך - שבת שובה - יו"כ	ו' תשרי	במדבר	כ"ז אייר
האזינו - חג הסוכות	י"ג תשרי	נשא - חג השבועות	ה' סיון
		בהעלותך	י"ב סיון

להקדשות ע"ג הקובץ
או המעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם
ובכל עניני הקובץ
ניתן לפנות למס': 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל: k.gilyonot@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל
 ניתן לשלוח בקשה
 למערכת 'קובץ גליונות'
kovetz+subscribe@googlegroups.com

יו"ל בסיוע:

יתדות תשמו

להחדרת ערכי

היהדות ע.ר.

עדיף לשלם ולתרום במכשירי
 "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי
 הכנסת,
 יש ללחוץ על לחצן
 'קופות נוספות'
 ובחיפוש קובץ גליונות,
 או בטלפון:
נדרים פלוס:
 03-7630585 שלוחה- 486
קהילות:
 073-2757000 שלוחה- 4311
 או בהעברה לבנק: מרכנתיל-
 17
 סניף: 745
 מס' חשבון: 71262
 ע"ש קובץ גליונות

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

❧ בדידי הוי עובדא ❧

מפי בעל המעשה, הרב
שטיגל מקרית ספר:

כידוע נערך בשבוע שעבר
מגבית גדולה עבור מוסדות
”עטרת שלמה” ורבים נטלו
על עצמם לגייס סכומי כסף
נכבדים. אני אספתי במשך
יומיים בבית הכנסת ’היכל
יצחק’ בקרית ספר ובקושי
הצלחתי. ביום האחרון נגש
אלי יהודי פשוט ומספר
שהיה אצל הרב קניבסקי
לפני מעט זמן וביקש ברכה
לפרנסה כי לא היה לו
עבודה והרב בירכו. והנה
למחרת קיבל הצעת עבודה
בחברת ’קווים’ כנהג
אוטובוס במשכורת של
15.000 שקל לחודש,
וכהכרת הטוב לר’ חיים
רוצה לתרום למגבית 200
ש כפול 36 חודשים וחתם
על הה”ק והלך.

עבר שעה, והיהודי חוזר
שוב, חששתי אולי כבר
רוצה לשוב בו... אבל הוא
פונה אלי ואומר לי,
החלטתי לתת פי 3. דהיינו
600 ש כפול 36. אז אמרתי
לו ראוי שסכום גדול כזה
תתייעץ עם רעייתך, זה
התחייבות על סכום גדול.
הנהג אומר לי טוב, אדבר
איתה. אחרי כמה רגעים
הוא אומר לי, ניגש מחר
ואחתום לך הוראת קבע
בסכום הגבוה שעליו
דיברנו.

ואכן, למחרת נפגשנו ובני
הזוג מודיעים לי חגיגת,
שהם החליטו לתרום ה”ק
יותר גדולה בסך 600 ש
כפול 50. סך כל התרומה
30.000 שקל, והכל בזכות
כוח האמונה בברכה שהרב
בירכו לפרנסה טובה ושמיד
למחרת קיבל עבודה
בתמורה נאה.

❧ פשט על הפרשה ❧

”ושמת המצנפת על ראשו וגו’ ולקחת את שמן המשחה ויצקת על ראשו וגו’” (כט, ו, ז)
משמע שקודם הלבישו הבגדים ואח”כ משחו, והק’ הרמב”ן האריך יכול למשחו על ראשו והרי
ה’ לבוש המצנפת ות’ שהמצנפת ה’ סביב ראשו ובאמצע ה’ מגולה. וקשה והרי ב’ פקודי
כתיב גם גבי בני אהרן ואת בניו תקריב והלבשת וגו’ ומשחת אותם כאשר משחת את אביהם
ובכהנים הדיוטים משמע ברמב”ם שה’ צונף עד הסוף כמין כובע עי’ פ”ח מכה”מ ה”ב
והראב”ד ס”ל שבניו לא היו צונפים כלל אלא ה’ כמין כובע חדה ע”ש, ואולי אפשר שאפ”י
מרים קצת הכובע למשוח תחת’ עדיין מקרי שהוא לבוש בגד”כ דומיא דמש”כ הרמב”ם בפ”י
מכה”מ ה”ז צריך לזהר שלא תכנס הרוח בשעת עבודה בין בשרו לבגדו עד שיתרחק הבגד
מעליו ואם לא עשה כן עבודתו כשרה (אף שיש לחלק) וצ”ע.

(טעמא דקרא)

❧ עלי שי”ח ❧

”הגורל ורוח הקודש”

בימים האחרונים התרחש בביתו של רבינו אחד הכינוסים הנדירים.

היה זה מטעם ארגון המשינות הארצי ’זכרון חנה’, שסיימו לא מזמן את מבצע שינון המשינות לאלפי
ילדי הארגון. במסגרת המבצע, עודדו את הילדים לשנן את מסכתות ’מעשרות’ ו ’מעשר שני’.
כשהילדים כולם נכנסים להגדרות על פרסים יקרי ערך, והילדים ששינו את המספר הגבוה ביותר
זוכים לפרס מיוחד.

אחרי מיפוי ובדיקה מיוחדת ברשימת אלפי הילדים, חילקו בהנהלת הארגון את הילדים ששינו את
המספר הרב ביותר של הפעמים. ואז הזמינו כשישים ילדים ששינו הכי הרבה (בין ארבעים פעם
לשש מאות) לאירוע מיוחד במעונו של רבינו שליט”א.

הילדים הגיעו מכל הארץ, לבושים בבגדי שבת כראוי, ומרוגשים כדבעי. כשהגיע זמנם להיכנס הם
בירכו בכוונה ’שחלק מחכמתו ליראיו’ בשם ומלכות, ולאחר מכן מרן שליט”א שאל אותם שאלות
על כל המסכת. ולאחר מכן הביע את שביעות רצונו, ואמר ’הם יודעים יפה’.

ואז הגיע שלב הפרס.

בהנהלת הארגון הביאו סט ספרי דרך אמונה, וביקשו ממרן שיביא לילד שהצטיין ביותר במבחן. מרן
שליט”א אמר שלא בחן את כולם, והציעו לערוך גורל.

מרן נטל לידו את ספר התנ”ך, ופתח בעמוד מזדמן, והאות הראשונה שהופיע שם היה אות ב’.

הרב שליט”א שאל, האם יש ילד ששמו מתחיל באות ב’?

שלושה ילדים השיבו, כן, שמי מתחיל באות ב’.

ואז, כמו ברוח הקודש של ממש, שאל, האם יש כאן מי ששמו בנימין?

באותו רגע התרומם ילד, וענה: אני ! הרב שליט”א הגיש לו את הספרים ואמר לו, בשבילך ! כך
נקבע בגורל.

לאחר מכן עברו כל הילדים להתברך בברכת הצלחה.

*

מעניין להוסיף, כי אחרי זה צעדו הילדים אל מעונו של חתנא דבי נשיאה, הגאון הגדול רבי שרגא
שטיינמן שליט”א, שבהתחלה סירב לבחון אותם, ואמר, ’אחרי שחמי מרן שליט”א בחן, אין צריך
יותר’, אבל אחרי זה הואיל לשאול מספר שאלות.

אחד השאלות המעניינות היה, בודאי אתם יודעים שאסור לאכול בשוק, ומי שאוכל בשוק דומה
לכלב. תוכיחו מאיזה משנה האם יש איזה חסרון לאכול בבית הסמוך לשוק?

קם ילד והשיב את המשנה (פ”ב מ”ב) רבי יהודה פוטר, עד שיחזיר את פניו, או עד שישינה מקום
שיבתו (רואים שזה בושה לאכול עם הפנים לשוק), ואמר לו הגר”ש שאכן לזה התכוין.

בברכת שבת 808

י' חמ' 5768

הבהרה

בענין מה שנתפרסם לאחרונה משמו של מו"ח שר התורה רבינו הגר"ח שליט"א על דבר השואל ששאל האם לעשות תעודת זיהוי ישראלית לקראת הבחירות כדי שיוכל לבחור לכנסת, ומו"ח שליט"א ענה לו שעד הבחירות כבר יבוא המשיח ולא יצטרכו תעודות וכו', הריני להבהיר כדלהלן: גדולי ישראל בכל הדורות שה"ג עיקרים היה עמוק בנפשם, ומתוך כך חיו כל הזמן בצפייה לביאת המשיח בכל יום וכמבואר ברמב"ם שמי שאינו מצפה בכל יום לביאתו, הרי זה חסר לו בעיקר האמונה, ולכן בדרך כלל כאשר הם נשאלים על שאלות לטווח רחוק, התשובה פורצת מעצמה, שעד אז מצפים כבר שיבוא המשיח, ומה לך לדאוג מעכשיו דאגת חינוך, וגם מו"ח שליט"א חי כל הזמן בהרגשה כזו עמוק בתוך לבו ונפשו, ולכן כאשר השואל שאל שאלה על זמן מאוחר של יותר משלושה חדשים, ומעצמו, פרץ התשובה כנ"ל, אבל מעולם לא קבע זמן ותאריך שאז יבוא בודאי, וכאשר רגיל לומר שרק נביא יכול לקבוע כן, והדברים פשוטים וברורים.

המצפה לרחמי שמים ושנוכה לגאולה הקרובה יצחק קולדצקי

פשהדף היומי

"בדין כו"

חולין פ' א' פליגי תנאי אם כוי בא מתיש וצב' או שהוא בר' בפ"ע ולא הכריעו בו אם הוא חי' או בהמה והר"מ כ' בפ"א ממאכ"א ה"ג כלאים הבא מבהמה טהורה עם חי' טהורה הוא הנקרא כוי משמע דס"ל כמ"ד כוי הוא הבא מתיש וצב' אמנם בפ"ט מביכורים ה"ה מוכח דס"ל דכוי בר' בפ"ע היא כמ"ש בכ"מ שם וכ"כ הגר"א ביו"ד סי' ס"א וכן בפ"ד משחיטה ה"ג וצ"ל דהר"מ כולל שתיהן בכלל כוי וכ"כ הט"ז ביו"ד סי' כ"ח סקט"ז וכן מב' בפינהמ"ש להרמב"ם בביכורים פ"ב מ"ח, ומ"ש הר"מ בפ"ט מהל' כלאים ה"ה והכוי כלאים עם החיה ועם הבהמה ואין לוקין עליו מפני שהוא ספק ע"כ כונתו לכוי שהוא בר' בפ"ע שהרי דין הבא משני מינים ביאר בסמוך בה"ו שם וע"כ דכאן בבר' והנה התו' בקידושין ג' א' הקשו מאי קמ"ל דכוי כלאים עם החי' ועם הבהמה משום ספק כדאי' בביכורים פ"ב מ"ח הא בלא"ה הוא כלאים דהוי שני מינים ות' דאתי כמ"ד כוי הוא מתיש וצב' ואילו לא היה ספק ה' מותר להרכיבו על צבי או על עז ות' זה לא יתכן לד' הר"מ, והרשב"א ת' דאפ' למ"ד בר' בפ"ע מ"מ דמי לצבי ות'ש ואם היו חכמים מכריעין שהוא חי' ה' מין צבי כמו מדברי וישובי ואינו כלאים וכן אם היו מכריעין שהוא בהמה ה' מותר עם העז וע' בשעה"מ מש"כ בזה.

(בה"ל פ"ט מהל' כלאים ה"ה ד"ה והכוי ע"ש עוד באריכות)

פנינים בעקבות הפרשה - תצווה

"ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי" סיפר רבנו **כאשר רבי אברהם כהנמן נכנס לאבא זצ"ל, אמר לו אבא כי יש לו הכרת הטוב כלפני שנתן לו נינים כוהנים.** "ועשית בגדי קודש וגו' לכבוד ולתפארת". לפי פשוטו יש לפרש מה שאמר לכבוד קאי על הכתונת ומעיל כמ"ש חז"ל בסנהדרין דף צ"ד... כי הא דר' יוחנן קרי למאניה מכבדותא, פנים יפות שמות פרק כח. יהודי שאל. אני עומד להתמנות למשיח בשיבה פלונית וראש הישיבה מבקש שאלבש פראק, ואני טוען שלמה לי להכריז הכרזה על המינוי? **זה בגד של תלמידי חכמים, ושעוולות גדולות יותר לא תעשה.**

"טור אדם פטדה וברקת הטור האחד"

(א) פלוני מוכר אבני החושן שהם סגולה לכמה עניינים ואמר שרבנו רכש ממנו, וכי יש כאן בבית מאבנים הללו. (ב) הוא גם מוכר גביע שיש שם צורות נהרי ג"ע מהרש"ש ושרבנו אמר משהו בזה (ג) ומה אומר רבנו באופן כללי בעניינים כאלה.

(א) (ב) **שקר גמור. (ג) זה שטויות ומנא ליה מה הן אבני החושן. הוא מרמה בשביל כסף.** (כל משאלותיך)

א יפה מראה

פרשת תצווה

© כל הזכויות שמורות

והקטרת את כל האיל המזבחה עלה הוא לידוד ריח ניחוח אשה לה' הוא (כ"ט י"ט) כתב הרמ"א (יו"ד סימן רס"א סי"א) כל סנדק הרי הוא כמקטיר קטורת. וזכה רבינו שקרוב לששים שנה שהוא משמש כסנדק בברית, ולפי החשבון כבר יותר מחמישים אלף תינוקות כ"י זכו שהוא ישמש להם כסנדק.

וכותבי קורות הימים העידו, כי הוא דבר פלא במשך הדורות שלא היה דוגמא לזה, שגדול בישראל ישקיע כ"כ הרבה שעות וזמן על מצוה כזו, ובמשך שנים רבות היה מכתת רגליו מדן ועד באר שבע ונוסע לכל מקום שהוזמן כדי לזכות במצוה זו של להקטיר קטורת.

ופעם כששאלו על כך את רבינו, הוא השיב בפשטות: שאצלו אין שום ביטול תורה בכך, כי הוא ממשיך ללמוד גם בדרכים. כזה ראה וקדש !

בתמונה הנדירה: מלפני ארבעים שנה, רבינו משמש כסנדק, טבת תשל"ט [בעז"ה בקרוב נביא עוד עובדות נפלאות בשילוב יפה מראה' על בריתות]

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🏡 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ה', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

ועלינו להיות מאושרים, שאנחנו מתקדשים כל הזמן, בכל רגע שאנו עוסקים בתורה, וגם כששומעים ומקשיבים לדברי תורה, אנו מתקדשים ומקבלים קדושה, ואין זו גאוה אלא שמחה, שזוכים להתקדש! כל אחד שלומד תורה הוא מתקדש, מי שלומד יותר הוא יותר מתקדש, ואם לומד פחות הרי הוא מתקדש פחות, אבל הוא מתקדש.

כל אחד לפי האפשרויות שלו, יתכן מי שלומד פחות והוא מתקדש, אם הוא לא מתבטל, ולומד כפי יכולתו, ומאידך יכול להיות מי שלומד יותר אבל הוא מתבטל וחסר לו קדושה, והכלל בזה כל אחד לפי יכולתו, מי שעושה מה שהוא יכול, מה שבכוחו, לא יותר מכוחו אלא לפי כוחותיו, אם עושה "כל מה שבכוחו" הוא מתקדש, והוא אדם השלם.

ועל עסק התורה אמרו חז"ל (תדא"ר פ"ח) שכשאדם עוסק בתורה הקב"ה יושב כנגדו ושונה עימו, כשאדם לומד תורה, משניות או גמרא, ואפילו שניים מקרא ושאר דברי תורה, הוא עוסק בתורה, והקב"ה לומד יחד איתו! ומצינו גם בגמרא (גיטין ו, ב) שרבי אביתר ורבי יונתן נחלקו באיזה ענין, והקב"ה אמר "אביתר בני כך הוא אומר יונתן בני כך הוא אומר", הקב"ה שונה מה שרבי אביתר אומר ומה שרבי יונתן אומר, ואף שאין זה דברי תורה שהיו כתובים, אלא מה שחידשו מעצמם, אבל הקב"ה יושב כנגדם ושונה עימם וחוזר על מה שהם אומרים!

זכות מחזיקי תורה והעוזרים לתורה

ועוד ראוי לדעת מעלת מי שמחזיק תורה, ולא דווקא מחזיק תורה בממונו, אלא כל מי שמסייע ועוזר לתורה, וגורם שילמדו תורה, וכגון אם אחד מחנך את בני משפחתו לתורה, ומשפיע על הצאצאים שיעסקו בתורה, יש לו גם כן זכות תורה, והתורה שהם לומדים שייכת לו וזקפת לזכותו, והוא זוכה אחר כך במתיבתא דרקיעא ללמוד ולדעת את התורה שלמדו מכוחו, ומכבר סיפרנו שני מעשים שהיו בזה.

מעשה אחד היה באדם מפתח תקוה שנפטר והשאיר עיזבון להחזקת תורה, אך היורשים התמהמהו ולא מיהרו לקיים את בקשתו, והגיע אותו אדם בחלוש להגה"צ רבי בן ציון במברגר זצ"ל שידע מכל הענין, והיו פניו עצובות, והבין רבי בן ציון כי זהו מחמת שלא קיימו את בקשתו לתת מעיזבונו לתורה, ופנה אל היורשים לזרזם בזה, ובאמת הם נתנו לו את העיזבון, וקנה ממנו ארון עם ספרים לישיבת פוניבז'.

ובאותה תקופה למדו בישיבה מסכת גיטין, ובין הספרים שקנו מהעיזבון היה גם חידושי הרשב"א למסכת גיטין, ולאחר זמן שוב הגיע הנפטר בחלוש לרבי בן ציון, ואמר לו בעל פה מדברי הרשב"א בגיטין, ורבי בן ציון בעצמו לא ידע בעל פה את דברי הרשב"א, וגם הנפטר בחייו לא למד רשב"א, אבל כיון שבישיבה למדו חידושי הרשב"א מכוחו, גם הוא זכה ללמוד את דברי הרשב"א במתיבתא דרקיעא לאחר פטירתו.

וזה דבר נדיר שקיבל רשות ממתיבתא דרקיעא לבוא בחלוש, כנראה כדי לתת לנו חיזוק בידיעת מעלת לומדי תורה ותומכיה.

"ברא מזכי אבא" – במותו ובחייו

ועוד מעשה שהיה באחד שנהרג בתאונת דרכים באמריקה, אדם צעיר, שלא היה כל כך מדקדק במצוות, והניח אחריו אשה וילד, והאשה התחזקה בשמירת המצוות, ובאה לארץ עם הילד, והכניסה אותו לחיידר, שילמד גמרא, ויקבל חינוך תורני, והילד שלא למד מעודו בחיידר, לא היה רגיל ללמוד גמרא, וזה היה דבר חדש בשבילו.

תורה משפיעה קדושה כבית המקדש

אנו עומדים בפרשת תרומה, וכתוב בתחילת הפרשה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", וידוע מאמר חז"ל (מובא באלשיך ובנפה"ח) בתוכו לא נאמר אלא בתוכם – בתוך לבו של כל אחד ואחד.

והיינו שהרי משכן הוא לשון יחיד, והיה ראוי לומר "בתוכי", שהשכינה תשרה בתוך המשכן, אבל לא כך נאמר, אלא ושכנתי בתוכם, והיינו בתוך לבם של בני ישראל, כי המשכן משפיע קדושה, כשיש משכן ובית המקדש יש השפעת קדושה על כל אחד מישראל, וזוהי מעלת בית המקדש, "ושכנתי בתוכם" בתוך לבו של כל אחד ואחד, שהלב משתנה ומתקדש.

ואמרו חז"ל (בברכות ח, א) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, היינו שאחרי החורבן השכינה שורה רק בארבע אמות של הלכה, שהם מקום העסק בתורה.

וביאר מרן הרב מפוניבז' זצ"ל, שאין הכוונה שזה דבר שנתחדש לאחר החורבן שהשכינה שורה בארבע אמות של הלכה, אלא גם קודם החורבן היה כך, ומה שאמרו מיום שחרב בית המקדש וכו', היינו כי בזמן שהיה בית המקדש קיים היו שני דברים: גם בית המקדש השפיע קדושה, וגם ארבע אמות של הלכה – מי שלומד תורה ושקט בתורה הוא מתקדש ומשפיע קדושה, ולאחר החורבן כבר אין השפעה מבית המקדש, ונשאר רק ארבע אמות של הלכה, שזה גם כן משפיע קדושה כבית המקדש.

ומבואר כי אדם שעוסק בתורה הרי הוא מתקדש כמו שנמצא בבית המקדש, ובכל רגע של עסק התורה נוספת בו קדושה.

אנחנו לא יודעים להעריך את המדרגה של כל רגע שאדם עוסק בתורה. ועסק התורה כולל לא רק לימוד גמרא ומשניות, אלא אפילו פסוקים שאומרים במשך היום, וכגון בתפילה שמזכירים פסוקים מהתורה, מה טובו אהליך יעקב, וכן פסוקי דזמרה, מזמורי תהלים, זה גם כן דברי תורה, כתיב הקודש, ופסוקי אז ישיר זה ממש תורה שבכתב, וכשאומרים את זה גם כן עוסקים בתורה, ומתקדשים! כשלומדים גמרא מתקדשים, וכשלומדים משניות מתקדשים, וגם באמירת פסוקים מתקדשים, כל הזמן אנו מתקדשים, וצריכים לדעת את המעלה שבה.

חומר ביטול תורה מפני גודל המצוה

ויתכן שזה הביאור במה שאמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) על מי שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק שהוא דבר חמור מאד, והיינו משום שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, טז) כי לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה, ומביא שם לדוגמא מצות מילה וקרבת פסח, שהם מצוות עשה, ואם אחד לא מל את עצמו או שלא הקריב קרבן פסח, אף שהוא רק בשב ואל תעשה ואינו עושה כלום, עונשו כרת, ולכאורה הרי אינו עושה שום מעשה, רק מתעצל, כגון שמפחד למול וחושש מהצער, או שאינו עושה קרבן פסח מפני הטרחה, ואף על פי כן עונשו כרת, מפני שפסח ומילה הן מצוות גדולות מאד, מילה נכרתו עליה שלוש עשרה בריתות (נדרים לא, ב) והיא דוחה שבת, וכן קרבן פסח דוחה שבת, וכיון שהן מצוות גדולות כל כך, לכן מי שאינו עושה אותן עונשו חמור מאד.

וכך יש לומר גם בעסק התורה, שאמרו בגמרא שם כי מי שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק עליו נאמר כי דבר השם בזה גוי, וסיום הפסוק שם הוא איום ונורא, והטעם בזה כדברי רבינו יונה כי לפי גודל המצוה יגדל העונש למי שיחדל לעשותה, וכיון שעסק התורה הוא דבר גדול מאד, שהאדם מתקדש ומתקדש בזה, לפי גודל המצוה כך העונש רח"ל.

ובאחד הימים בכה הילד ואמר לאמו כי מחר יש מבחן בחיידר על מה שלמדו והוא לא מוכן למבחן, והיה מודאג מאד מזה, והלך לישון בצער ובחשש. אך למחרת בבוקר קם משנתו ואמר כי אביו בא אליו בחלום והסביר לו את כל הגמרא, ועכשיו הוא כבר מוכן למבחן!

אף על פי שהאב בחייו לא למד את הגמרא הזאת, אבל כיון שהבן שבא מכוון למד אותה כאן בעולם הזה, זכה גם האב ללמוד אותה במיתבתא דרקיעא, ושם הוא לומד עם הבנה של עולם הבא ומבין גם את מה שהבן אינו מבין, וזכה גם כן לדבר נדיר, שנתנו רשות לנשמה לבוא בחלום אל הילד ולהסביר לו כדי שיצליח במבחן.

וזהו שאמרו חז"ל (סנהדרין קד, א) ברא מזכי אבא, שהבן מזכה את האב, וכאשר הבן לומד תורה בעולם הזה, גם האב זוכה ללמוד את אותה התורה כשהוא כבר בעולם האמת.

ומסתבר שגם כאשר האב עדיין חי בעולם הזה, גם כן ברא מזכי אבא, אלא שבעולם הזה האב אינו מרגיש את זה, ואין זה ניכר עליו, אבל הוא מתקדש מכוח זכויות הבן. גם כשהאב בחיים, המעשים הטובים של הבן משפיעים עליו, ומזכים ומקדשים אותו.

ושמעתי מהגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל שהיה אדם חולה וחלש, והיה נוסע לחוץ לארץ לאסוף כספים לשיבתו, והיו אנשים שתרמו לו מתוך רחמנות, לא מאהבת תורה אלא מאהבת חסד, שראו איך שהוא טורח ובא במסירות למרות חולשתו וריחמו עליו, וסיפר לי רבי יששכר כי הסוף היה שאותם אנשים בעצמם קיבלו אהבת תורה, בזכות החזקת התורה, אף שהם בתחילה תרמו רק מאהבת חסד, בלי אהבת תורה, אבל למעשה בתרומתם הם סייעו לתורה, ובזכות התורה שלמדו מכוחם זכו גם הם לאהבת תורה והתקדשו בקדושת התורה!

זכויות שלא בכוונה – מצות שכחה וצדקה

זוהי הזכות של מזכי הרבים, ואפילו שלא בכוונה, כמו שמצינו במצות שכחה, שאם אדם שכח עומר בשדה, בלי כוונה, ובאו עניים ולקחוהו, והוא בעצמו אינו יודע מזה כלל, אף על פי כן זוכה לברכת התורה (דברים כד, יט) "למען יברך השם אלוהיך בכל מעשה ידיך", ופירש רש"י "אף על פי שבאת לידו שלא במתכוון, קל וחומר לעושה במתכוון", והיינו אף שלא נתכוון כלל לשכחה, ושכח שלא מרצונו, אבל כיון שסוף סוף העני נהנה ממנו, וגרמה צדקה על ידו, כבר הוא זוכה בזה לברכה!

ועל פי זה כתב רש"י שם (וכן ברש"י סוף פרשת ויקרא) "אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה הרי הוא מתברך עליה", היינו שאם נאבד לו כסף, והתייאש ממנו, ואחר כך מצא עני את הכסף, והתפרנס ממנו למחייתו, זוכה המאבד לברכה של צדקה, כי העני נהנה מממונו, ואף שהוא לא נתכוון לזה, והכסף נאבד ממנו נגד רצונו, אבל כיון שסוף סוף זה בא ממנו, יש לו את הזכות של צדקה.

זכויות הנגרמות מחמת מיתתו של אדם

וכך גם בשאר זכויות הנגרמות על ידי האדם, יכול אפילו להיות אדם שכבר נפטר, ונגרם זיכוי הרבים מחמת פטירתו, והוא זוכה בזה, כמו שמובא בגמרא (מו"ק כא, ב) מעשה שמתו בניו של רבי עקיבא, ובאו כל ישראל ללוותם לכבודו של רבי עקיבא, וכשראה זאת רבי עקיבא עמד על ספסל ואמר, אחינו בית ישראל בשביל מי באתם, אם בשביל עקיבא הרי יש עוד רבים בשוק ששמים עקיבא ובמה אני שונה מהם, אלא כך אמרתם "תורת אלוהיו בלבנו", היינו שבאתם לכבוד התורה, שאני עוסק בתורה ומשפיע תורה, וכיון שבאתם לכבוד התורה מנוחם אני.

ובגמרא שם לא מבואר מה הנחמה בזה, אבל הענין מבואר יותר במסכת שמחות (סוף פ"ח) ובילקוט פרשת יתרו, שרבי עקיבא התנחם בזה שראה שבניו הם צדיקים גדולים, שנתגלגלו על ידם זכויות גדולות כאלה, שכל ישראל עוסקים בכבוד התורה מחמת פטירתם, ואף שזה היה שלא מדעתם שהרי הם לא רצו למות, אבל כיון שמיתתם גרמה לזה כבר יש להם הרבה

זכויות, וזה סימן גם לעוד הרבה זכויות קודמות שאינן ידועות, שבזכותן זכו לזיכוי הרבים גדול כזה שנגרם על ידם.

ומבואר מזה כנ"ל, שלא רק במצות שכחה וצדקה, אלא גם בתורה וכבוד התורה, מה שנגרם על ידי האדם אפילו שלא בכוונה, ואף על ידי מיתתו, זוכה בזה לזכויות שאין לשער.

השפעת ההתעוררות במיתת נדב ואביהוא

ומצינו כן גם בנדב ואביהוא, שמתו בהקריבם אש זרה לפני השם, וזה היה חטא דק מאד שמן השמים דקדקו עמם כחוט השערה לפי גדול מדרגתם (ובספר מכתב מאלהיו ח"ב עמוד 244 האריך לבאר החטא בזה, עיי' שם), ואחר כך אמר משה רבינו לאהרן (ויקרא י, ג) "הוא אשר דיבר השם לאמר בקרובי אקדש", ופירש רש"י היכן דיבר? בהקמת המשכן, שאמר (שמות כט, מג) ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי, אל תקרי בכבודי אלא במכובדי, היינו שהמשכן עתיד להתקדש במכובדיו של הקב"ה שימותו, ועל ידי זה תשרה השכינה במשכן.

והענין בזה כי כדי לזכות להשראת השכינה צריך שהציבור יהיו ראויים, ואם הציבור לא ראויים, לא שייך משכן ולא שייך שכניה, ולכך מתו נדב ואביהוא ביום הקמת המשכן, שבפטירתם תהיה התעוררות גדולה לכל הציבור, כמו שאמרו חז"ל (מובא ברש"י שם) שכשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתיירא מתעלה ומתקלס, כשרואים מידת הדין פוגעת בצדיקים זה מביא להוסיף יראת שמים, "מתיירא", וגם "מתעלה ומתקלס", היינו דרגות נוספות השייכות כפי הנראה ליראת הרוממות ואהבת השם, ובזה מתקדשים ונעשים ראויים להשראת השכינה.

והוסיף משה רבינו ואמר לאהרן "אהרן אחי, יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בד, עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך" (רש"י ויקרא שם), היינו שנדב ואביהוא הם אלו שזכו להשפיע על ידי פטירתם התעוררות כזו שתביא להשראת השכינה במשכן, ומי שגרם בפטירתו איזה חיזוק גדול מאד, אף שהוא לא רצה למות ולא נתכוון לזה, אבל כיון שזה נגרם על ידו, זה נזקף לזכותו, ויש להם זכויות שעל ידם נתגלגלה התעוררות כזאת המביאה להשראת השכינה.

וכלפי זה אמר משה רבינו עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך, ופירושו "עכשיו" לאחר שנתגלגלו על ידם זכויות גדולות כאלה, "הם גדולים ממני וממך" בפרט הזה, שעל ידם שרתה השכינה במשכן מה שלא זכו משה ואהרן, אך אין הכוונה שהיו ממש גדולים ממשה ואהרן, רק בדבר הזה, שהייתה להם הזכות להביא להשראת השכינה במשכן.

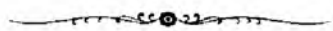
זהו מה ששייך שאדם יגרם וישפיע אפילו במיתתו.

"צדיקים במיתתם קרויים חיים"

וכמדומה ששמעתי מאמור"ר זצ"ל על מה שאמרו חז"ל (בברכות יח) רשעים בחייהם קרויים מתים וצדיקים במיתתם קרויים חיים, והביאור בזה כי הרי לכל אדם יש שנות חיים קצובות, עד מאה ועשרים שנה, ורשעים בכל יום שעובר מחייהם הם "מתים", וחייהם מתקצרים.

אבל צדיקים מנצלים את חייהם למעשים טובים, ובכל רגע הם עושים עוד מעשים טובים ועוסקים בתורה, וגם מחנכים את המשפחה לתורה ולמעשים טובים, ועושים בעצמם מה שצריך לעשות, כל אחד לפי כוחו מה שהוא יכול לעשות, זה נקרא צדיקים, וכיון שכן אינם מתים אלא "חיים", שגם במיתתם לאחר שכבר הלכו מן העולם, השפעתם נמשכת! כל מה שהשפיעו בחייהם, וחינוכו את המשפחה או שהשפיעו גם על אחרים, ההשפעה נמשכת ונמשכת, ואף שהם כבר מתים ואינם עושים מעשים טובים בעצמם, אבל ההשפעה הנמשכת מכוחם שייכת להם ונוקפת לזכותם, ובזה הם זוכים כל הזמן לעוד גן עדן ועולם הבא.

זהו כלל ישראל, וזוהי המציאות של הצדיקים שעושים מעשים טובים, שזוכים בזכויות שאין לשער, אשרינו מה טוב חלקינו!

לעילוי נשמת

מרת **כאתון** בת **רחמים** ע"ה
נלב"ע ג' אדר א' תשע"א
תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית

מרת **שפרה בנצל** ע"ה
בת הגר"ר **חיים זאב** זצ"ל
נלב"ע ד' אדר א' תשע"ו - **תנצב"ה**

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית

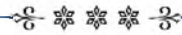
מרת **לאה קרליץ** ע"ה
אשת חבר מרן פוסק הדור שיבלחט"א
נלב"ע ג' אדר תשע"ה - **תנצב"ה**

לעילוי נשמת

הרה"ג **מנחם מנדל יגלניק** זצ"ל
ב"ר **מרדכי נתן דוד** זצ"ל
נלב"ע ה' אדר א' תשע"א - **תנצב"ה**

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

לשנות את נוסח

התפילה כדי להבין את סדר קדשים

וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב אֲשֶׁר מֵלֵאתִיו רוּחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת בְּגָדֵי אֹהֶל לְקִדְשׁוֹ לְכַהֲנָו לִי (כח-ג).
שאלה: מעשה בתלמיד חכם שהשתוקק מאוד ללמוד סדר קדשים, אך לא זכה להבין סדר זה, והלך ושאל את רבו, ואמר לו שהועיל ונאמר בשבת (דף לא ע"א): אמר ריש לקיש מאי דכתיב והיה אמונת עתך חסן ישועות חכמת ודעת... חכמת זה סדר קדשים, יעו"ש. אם כן עליו לכוון יותר בתפילתו בברכת אתה חונן בתיבת 'חכמה'. והנה הרב שאמר לו את העצה מתפלל בנוסח ספרד, ושם הנוסח הוא חננו מאתך חכמה בינה ודעת, אך הוא עצמו מתפלל בנוסח אשכנז, שאומרים חננו מאתך דעה בינה והשכל, ולא מוזכר חכמה כלל, וכעת שואל הת"ח, האם מותר או שראוי לשנות את הנוסח שרגיל לומר, ויאמר חכמה בינה ודעת כמו נוסח ספרד, כדי שיזכה להבין סדר קדשים, או שאין לשנות את הנוסח?

תשובה: נראה שאין לו לשנות את הנוסח, וגם בנוסח אשכנזי יכול לכוון על הדעת, דהנה כתב הטור (אור"ח סימן קטן): ברכה רביעית אתה חונן... ויש בה י"ז תיבות כמנין תיבות שבפסוק (שמות כח) ואתה תדבר אל כל חכמי לב... ע"ש. הרי לפנינו שמנין התיבות רומז לחכמי הלב, ואם כן יכול לכוון במנין התיבות, את הענין של החכמה שהוא כולל את סדר קדשים.

ויעוין עוד במה שהאריך בענייני הברכה בפירושי סידור התפילה לרוקח, ובתוך דברי וכתב שפירוש 'השכל' הוא חכמה מוצלחת, ע"ש. אם כן בתיבת השכל יכול לכוון על החכמה.

ומגיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שמעתי שיכול לומר את שתי הנוסחות גם יחד, דהיינו שיאמר את הנוסח המבואר במחזור ויטרי (סימן פט): 'וחננו מאתך בינה דעה חכמה והשכל', או הנוסח המבואר ברמב"ם (סדר תפילות נוסח ברכות התפילה): 'חננו מאתך דעה חכמה ובינה והשכל', כך שכולל את שתי הנוסחות, ואע"פ שברוקח ובטור כתבו שיש ענין לומר י"ז תיבות, מכל מקום אין זה גורע במה שמוסיף בקשות נוספות על ה"ז תיבות.

ויעוין בגמרא עבודה זרה (דף ח ע"א) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אף על פי שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אבל אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה אומר, ופרש"י: אם היה משכח תלמודו מאריך בחונן הדעת, ע"ש. והוא הדין בעניינו שמתקשה בתלמודו, יאריך בחונן הדעת ויוסיף תיבת חכמה.

וכעין זה אולי יש לומר לגבי ברכת השנים, שבמשנה ברורה (סימן ק"ח ס"ק א) הביא שתי נוסחות, יש אומרים 'ושבענו מטובך' ויש אומרים 'מטובה', ושמעתי שיש ת"ח הרוצים לצאת ידי חובת שניהם, ואומרים את שתי

הנוסחות, ומתכוונים שהנוסח הנוסף יהיה מדין 'בקשות'. (חש"ח זבחים ל ע"ב).

כהן בעל מום האם צריך להעלותו ראשון לתורה ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי (כח-ד).

שאלה: כהן שאינו יכול ללכת, ולוקחין אותו בכסא גלגלים, ואין כהן אחר בבית הכנסת, האם צריך לעלותו ראשון, או שמא אפשר לתת ראשון לישראל?

תשובה: בפרי מגדים (סימן קלח משב"ז סק"ח) מסתפק האם יש מצוה לכבד כהן בעל מום, וכתב שלדעת המגן אברהם (סימן רפ"ב סק"ו) שקטן לית ביה וקדשתו דלא בר עבודה הוא, הוא הדין בעל מום, וכי תימא שהבעל מום יכול לאכול קדשים, והוא בכלל לחם אלווקין הוא מקריב, והלא גם קטן יכול לאכול, ואף על פי כן אינו בכלל קידוש. שוב כתב הפרי מגדים (שם א"א ס"ק כג) שמזה שכתב השולחן ערוך (שם סי"ג) מה הדין כשיש שם כהן סומא, איך יעלה, והלא אינו יכול לקרות, משמע דלולא זה שאינו יכול לקרות, עולה ראשון, אף שהוא בעל מום, אך צריך עיון במקום שיש הרבה כהנים, ע"ש.

ובשו"ת כתב סופר (אור"ח סימן טו) כתב אפשר שגם מהרי"ט ורדב"ז הסוברים דקטן אית ביה משום וקדשתו, היינו משום שיהיה ראוי להקריב לחם אלקיו קדוש יאמר לו בקטנותו ג"כ, אבל בעל מום דלא יבוא לעולם לידי כך מודים דליתא בוקדשתו.

ובדעת תורה (סימן קלח) הביא שהחינוך (מצוה רסט) כתב בפירוש שמהפסוק 'והיו קדש', למדנו שהזרע הוא מיוחס כולו, תמים ובעל מום, וצריך לכבדם. וע"ש שלכאורה נחלקו בזה הבה"ג ורב נטוראי גאון. וסיים שבתוס' במנחות (דף קט ע"ב ד"ה לא) מבואר שכהן בעל מום עולה ראשון. וכן כתב שוב בתשובותיו (ח"ו סימן קמט) שכהן בעל מום עולה ראשון.

כהן הלוש משקפיים האם הוא בעל מום

שאלה: לצד שאין מצוה לכבד כהן בעל מום, מה הדין כאשר יש בבית הכנסת רק כהן הלוש משקפיים האם צריך להעלותו ראשון לתורה. שאולי כהן הלוש משקפיים אינו ראוי לעבודה בבית המקדש? בספק זה גם אפשר להסתפק לענין תלמיד חכם מופלג החובש משקפיים, האם יוכל להיות בסנהדרין, דאמרינן במסכת סנהדרין (דף לו ע"ב) כשם שבית דין מנוקין בצדק, כך מנוקין מכל מום, אמר אמימר מאי קרא 'כולך יפה רעיתי ומום אין בך'?

תשובה: בשאלה זו יש לדון מב' בחינות, א. האם קוצר ראייה הרי הוא מום בכהנים, ב. כאשר הוא לבוש משקפיים האם זה נחשב ליתור בגדים.

קוצר ראייה הוא מום

והנה לכאורה מי שיש לו קוצר ראייה הוא מום, כמבואר

בבכורות (דף מד ע"א) שתיבת 'דק' באה לרבות לפסול 'מחזורייתא', ופירש"י שחסרה מראיתו, אבל רואה מקצת. וכן פירש רבינו גרשום שנפחת קצת ממראות עיניו. והרמב"ם (פ"ח מהלכות ביאת מקדש ה"י) מנה במומים הפוסלים בכהנים, מי שמקבץ ריסי עיניו, ועוצמן מעט בשעה שרואה אור, או בשעה שהוא רוצה לדקדק בראיה, עכ"ד. הרי שקוצר ראייה נחשב למום. [ויעוין באילת השחר (ויקרא כא יח) שמסתפק כמה השיעור שאם אינו רואה טוב שנפסל לעבודה, ויעוין עוד שם, שכתב בפשיטות שאם לובש משקפיים הוי יתור בגדים]. ואין לומר שכהנים כיון שרוב הציבור לובשים משקפיים אין זה כבר נחשב למום, שהרי כתבו התוס' בבכורות (דף לז ע"א ד"ה מזה) שאף שהדרך שזקן עיניו נחלשות מחמת זקנה, אין מונע את הדבר מלהקרא מום.

קוצר ראייה בסנהדרין

אך יתכן שהפסול הוא רק בכהנים ולא בסנהדרין, שהרי כתב הרמב"ם (שם פ"י ה"י) שמום הפוסל באדם ובבהמה, זה נחשב למום, וכהן שעבד עבודתו פסולה, והמומים הפוסלים רק באדם, אין זה נחשב למום, אלא פסול משום שאינו שוה בזרעו של אהרן, ואם עבד לוקה ולא חילל עבודתו. ואת המום של קוצר ראייה כתב הרמב"ם רק באדם ולא בבהמה. ואם כן אין זה נחשב למום, ואולי מי שיש לו קוצר ראייה, כשר לסנהדרין.

קוצר ראייה אינה מום

בשו"ת דברי מלכיאל (חלק ד סימן לא) כתב שבכהנים לא מצינו שיפסלו מחמת חלישת ראייתם, רק במומים שבעיניהם. וכן שמעתי בשם מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שאמר שחלישות ראייה אין זה מום הפוסל בכהנים, כיון כשמתקרב הוא רואה טוב. וצ"ל שהפסול מחזורייתא שכתבו הראשונים שהוא פסול ראייה, היינו שאינו רואה טוב מחמת חסרון שיש לו בעיניים, כלומר שגם כאשר יהיה קרוב לדבר לא יראנו טוב, אז זה נחשב למום, אך אם אין לו שום חסרון, ורק אינו רואה טוב, וכשמתקרב לחפץ הוא רואה אותו היטב, לא הוי מום.

האם הלובש משקפיים יש בזה משום יתור בגדים

ולענין הספק האם הלובש משקפיים יש בזה משום יתור בגדים, יתכן שמשקפיים לא הוי יתור בגדים, כי אינו בגד אלא תכשיט, ויתור בגדים נאמר רק כאשר מוסיף ללבוש בגד, וכמבואר בזבחים (דף יט ע"א) שאבעיא להו האם תפילין הוה חציצה, ונחלקו רש"י ותוס' (ד"ה תפילין) בפירוש האיבעיא, שדעת רש"י שהספק הוא משום יתור בגדים, ודעת התוס' שאין בזה יתור בגדים, והספק הוא רק בתפילין של יד, האם הוי חציצה. ולכאורה לשיטת התוס' גם לאיבעיא של הגמרא, תפילין לא הוי בגד, וכ"ש במשקפיים. ולמסקנת הגמרא שתפילין לא הוי חציצה, וכתב רש"י (שם דף יט ע"ב ד"ה ששם) שאינם יתור בגדים כיון שלא בגד הוא. אם כן הוא הדין משקפיים לא הוי בגד.

משקפיים לא הוי יתור בגדים שאין בהם ג' על ג'

וגיסי הגר"ח קניסבקי שליט"א אמר שמשקפיים לא הוי יתור בגדים, כיון שאין בהם ג' על ג', ויעוין בספר דרך חכמה (פ"י מהלכות כלי המקדש ה"ג ביאור הלכה ד"ה מניח) שכתב שלכך לא הוי תפילין יתור בגדים, שאין בהם ג' על ג', והא דכתב הרמב"ם (שם ה"ח) דצלצול קטן הואיל וחשוב הוי יתור בגדים אפילו בפחות מג' על ג'. י"ל שהוא

חשיב כי הוא בגד וצריך להשתמש בו, אבל תפילין שאינו לצורך בגד, אלא לצורך מצוה, והוא תכשיט ולא בגד אינו חוצץ. ומה שנאמר בשבת (דף סא ע"ב) תפילין דרך מלבוש, אין הכוונה שהוא בגד, אלא שהוא דרך לבישה, אבל בגד לא הוי. כמו כן אפשר לומר על משפיקים, שהוא דרך מלבוש, אך אינו בגד.

הבטיח שיממן את כל בגדי

היתומים, האם גם תפילין בכלל

שאלה: יהודי נפטר במושב, והשאר אחריו אלמנה ועשרה יתומים, תושבי הכפר התאספו לטכס עצה איך לעזור להם, אחד התושבים קיבל על עצמו לממן את כל בגדי היתומים עד חתונתם, והשני קיבל על עצמו לממן את כל התכשיטים של היתומים עד החתונה, לפני הבר מצוה של אחד הבנים, נסתפקו מי משניהם יממן את התפילין, זה שהבטיח את הבגדים, או זה שהבטיח את התכשיטים?

תשובה: בשערי תשובה (סימן תקכט סק"ד) הביא בשם שו"ת שבות יעקב (ח"א סימן כד) שאשה שנדרה שלא ללבוש בגדי יו"ט, הטבעות בכלל הנדר. וכתב עליו המהרש"ם (השו"ת על האורחות חיים סימן תקכט סק"ו) שזה תלוי במחלוקת הראשונים, שבתוס' בניזיר (דף נד ע"ב) כתב ר"ת ותכשיטי כלי מתכות שפיר מיקרו בגדים, כדכתיב בבגדי כהונה (שמות כח ד) 'אלה הבגדים אשר יעשו' ואחד מהשמונה בגדים הוא ציץ. מאידך באבן עזרא ובבעל הטורים כתבו שבפסוק לא נזכר מכנסיים ולא ציץ, והטעם שלא נזכר ציץ כי אינו בכלל בגד, והוסיף האבן עזרא, שמה אמרין בכל מקום שמונה בגדים, כי הרבים הם הבגדים. אך באמת יש שבעה בגדים, ותכשיט אחד. עוד הביא המהרש"ם שבשו"ת הרשב"א (ח"א סימן תרנו הובא בבדק הבית יו"ד סו"ס רכח) כתב שהמקדיש ספרים ומעות ובגדים שבתוך התיבה, אין כלי זהב וכסף ותכשיטים בכלל.

והנה בשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן קמח) נשאל הנודר מעות להלביש ערומים, אם יכול לקנות מזה תפילין לעני שאין לו תפילין, והביא שבשו"ת הרשב"א (ח"ב סימן קפג) כתב שהציץ בכלל שמנה בגדים, וגבי תפילין אמר ביוצא בהם בשבת, שהם דרך מלבוש, אלא שלענין מתנה ומכירה הולכים אחר לשון בני אדם, וכסבור אני שהאומר תנו לי כל מלבושי, אין תפילין וציץ בכלל, שאין לשון בני אדם לכללם בלשון מלבושים, ולא בכלל בגדים, עכ"ד הרשב"א.

וכתב המהרש"ם משמע מדברי הרשב"א שבלשון תורה תפילין הם בכלל בגד, אולם ברש"י בזבחים (דף יט ע"ב ד"ה ששם) כתב שתפילין אינם בגד. ויש לומר דהתם לענין בגדי כהונה קאי, ותפילין אינם מבגדי כהונה. אולם ברשב"ם ובנימוקי יוסף ובמרדכי מבואר דתפילין נחשב למלבוש אף בלשון בני אדם, וסיים שיש להחמיר כהרשב"א, ואין לקנות תפילין ממעות שנדר להלביש ערומים.

שוב כתב בהשמטות, הראוני דברי הכסף משנה (פ"ה משבועות הח"י) שכתב דתפילין הם בכלל לבוש, ולא בכלל בגד, ע"כ.

לאור זאת יש לעיין, שבלשון בני אדם אין התפילין בכלל הבגדים, וגם לא בכלל התכשיטים, ובלשון תורה, נחלקו הפוסקים האם תפילין יש להם דין בגד אם לאו, ונראה שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ואי אפשר להוציא מאף אחד, וצריך עיון (חש"ח סנהדרין לו ע"ב. ע"ש).

כיהונו של אהרן ייעשה דוקא על ידי משה

וְאַתָּה הַקָּרֵב אֵלַיךְ אֶת אֶהֱרֹן אֶחֱיֶיךָ וְאַתָּה בְּנִי אִתּוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֵנוּ לִי אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאַיִתָּמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן (כח, א)

יש לדקדק למה זאת נאמר למשה "ואתה הקרב", ולא נאמר "והקרבת אליך" כמו שמצינו שנאמר לו בשאר הציווים לעיל כמו "ועשית כפרת", או כל שאר הכלים שלא נאמר לו "ואתה".

ונראה לבאר, דהנה לקמן (לא, יג) נאמר "ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו", ופירשו חז"ל במכילתא ואתה - שלא ע"י שליח, והיינו שמצוות אחרות היה משה יכול להודיע ע"י שליח, אך את מצות שבת רצה ה' שמשה יודיע בעצמו לכל ישראל, ולא על ידי שליח. ונראה שאף "ואתה הקרב" האמור כאן, ענינו שישנה הדגשה מיוחדת שמשה רבינו בעצמו יעשה דבר זה, ואף דשאר הדברים אפשר שיעשו בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב, אך כיהון אהרן רק על ידי משה ייעשה.

וטעם הדבר יש לבאר, מפני שלדעה אחת בחז"ל היתה הכהונה צריכה לצאת ממשה רבינו, אלא מפני שמשה רבינו נתעקש בסיני שבעה ימים והתווכח עם הקב"ה שלא לילך, עד שלבסוף אמר "שלח נא ביד תשלח", והשיבו הקב"ה "הלא אהרן אחיך הלוי", שרמזו לו שאהרן היה צריך להיות לוי ואתה כהן, ועתה מחמת סירובו של משה כל-כך, א"כ אהרן יהיה כהן ואתה לוי (ע"י רש"י לעיל ד, יב), ומעתה י"ל דלזאת דוקא "ואתה הקרב", שמשה רבינו צריך להעביר לאהרן בעצמו את הכהונה, או מפני שהיה זה בבחינת עונש מסוים, או משום שהוא כעין הבעלים על הדבר, ולכך היה צריך שהוא בעצמו יעשה זאת.

וכיוצא בזה מצינו, כאשר פנחס הרג את זמרי אמר הקב"ה למשה "לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום" (במדבר כה, יב), ויש

פירוש בחז"ל (זוהר במדבר פנחס רכ, א) שאין הכוונה שמשה ימסור שהקב"ה נותן את בריתו לפנחס, אלא שמשה יאמר אני משה נותן לו את בריתי שלום. והן הן הדברים כמו שנתבאר, שלפי האמת הכהונה של משה, ואם פנחס צריך להיות כהן אז צריך שמשה יתן לו את הכהונה.

ויש להוסיף שעל אף שמשה רבינו היה צריך ליתן את הכהונה לאהרן, מכל מקום מצינו שאמר הכתוב "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן שירוד על פי מידותיו" (תהילים קלג, ב), הרי שכפל הכתוב ב'

פעמים תיבת "זקן", ואמרו חז"ל (ויק"ר ג, ו) "וכי שני זקנים היו לאהרן, אלא כיון שראה משה את השמן יורד על זקן אהרן היה שמח כאילו על זקנו יורד". הרי שאף שהכהונה היתה צריכה לצאת ממשה, והיא נלקחה ממנו ונמסרה לאהרן, אעפ"כ אין משה מתקנא בו כלל, אלא שמח במשיחתו של אהרן כאילו הוא עצמו נמשח, הרי שגם משה רבינו, לבו נקי כלבו של אהרן, שנאמר עליו "וראך ושמח בליבו", ואינו מקנא באחיו כלל. עד כדי כך, שאם מושחים את אהרן לכהן, משה שמח כל כך, כאילו הוא עצמו נמשח.

בגדי הכהונה לכבוד ולתפארת של מי

וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי קָדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחֱיֶיךָ לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת (כח, ב)

בגמרא מבואר שהיה ענין בכל בגד כדי לכפר על עוונות מסוימים (ע"י זבחים פח, ב), אך פשוטו של מקרא מבואר כאן שעיקרן של בגדים המה "לכבוד ולתפארת". והנה לכבוד ולתפארת זה, היה מקום להבין שזהו לכבוד ותפארת - הכהנים, אמנם נראה שהוא - לכבוד ה'. וע"י לשון הרמב"ן כאן שהוא לכבוד ה'. והגם שיש מקום שיחשוב הכהן לעצמו שהבגדים לכבודו המה, מ"מ מעיד הכתוב באהרן שלכבוד שמים לבשם "ויעש [אהרן] כאשר ציוה ה' את משה" (ויקרא טז, לד). "שלא היה לובשן לגדולותו, אלא כמקיים גזירת המלך" - רש"י שם.

ונראה שהדברים מדוקדקים גם בלשון הנביא, דהנה בישעיהו איתא "שוש אשיש בה', תגל נפשי באלוקי, כי הלבשני בגדי ישע, מעיל צדקה יעטני, כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה" (ישעיהו סא, י). ויש להבין מה שנקט הנביא ב' משלים לדבריו, א' כחתן יכהן פאר. ב' ככלה תעדה כליה. ועוד יש להבין, מהו חילוק הלשונות האמור כאן, שאצל החתן לבישת הבגדים בשם "כיהון" תכונה, ככהן העובד במקדש, ואילו אצל הכלה בשם "עידוי" תכונה, שהוא מלשון קישוט, והלא דבר הוא.

ויתכן לבאר בזה, שבליבשת בגדים ותכשיטים נאים חלוקות המה נשים מאנשים, שנשים מטבען כאשר לובשות בגדים ותכשיטים נאים עיקר לבישתן עבור עצמן היא, כי לבן שמח בזאת, ולכך באמת בעוד שאנשים קיום שמחת יו"ט שלהם הוא ע"י בשר ויין, מ"מ את הנשים יש לשמח ע"י בגדים נאים (ע"י שו"ע או"ח סי' תקכ"ט ס"ב). אמנם לעומת זאת אנשים מטבעם אינם זקוקים כ"כ לבגדים נאים, ואם לובש בגדים נאים הרי לכבוד הכלה הוא עושה כן, בעבור כי תשמח בו לב הכלה. נמצא מזה שהכלה לובשת בגדיה הנאים בתורת 'עדי' -

שממנה לומדים שהכתיבה היא אחת ממלאכות שבת האסורות. נראה דהנה בגמרא סוטה (מח, ב) מבואר, שאופן כתיבת האותיות על אבני החושן והאפוד היה, שהיו כותבים אותן תחילה בדיו, ומעמידים את השמיר מול הכתב והן נבקעות כפי צורת האותיות. ויתכן אפוא, שמכתיבה זו נלמדה מלאכת כותב.

אמנם יש לדון, דשמא כתיבה זו נחשבת רק כשירות, שהרי הוא רק הכנה למלאכת הכתיבה של השמיר, ודמי למשרטט שמכין את הקלף לכתיבה.

והנה בגמרא (יומא עג, ב) מבואר, שמלבד שמות השבטים, היה כתוב בחושן גם "אברהם יצחק ויעקב" ו"שבטי ישורון" [או לגירסת הרמב"ם (פ"ט מהלכות כלי המקדש ה"ז) "שבטי י-ה"]. וכתב הרדב"ז שם ד"אברהם יצחק ויעקב" ו"שבטי י-ה" לא היו כתובים על האבנים [כשמות השבטים], אלא בגוף החושן עצמו היה רקום כן.

ואשר לפי זה יש לומר, שמאותיות אלו אשר היו רקומות בגוף החושן עצמו, מאלו נלמדה מלאכת כותב מן המשכן [ולפי זה נצטרך לומר שאותיות אלו היו מעשה רקמה ממש, ולא מעשה אנדוכתרי, שהוא סוג רקמה שאינו חשוב כתב, כיון שלא כל האות רקומה לבגד, אלא רק שני ראשיה תפורים ומחוברים לבגד (גיטין כ, א ורש"י שם)].

"ונשא אהרן את עון הקדשים" - כיצד

וְהָיָה עַל מִצַּח אֶהֱרֹן וְנָשָׂא אֶהֱרֹן אֶת עוֹן הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְנַת קִדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל מִצָּחוֹ תָּמִיד לְרִצּוֹן לַיהוָה לִפְנֵי ה' (כח, לח)

והנה בדיון זה שהציץ מרצה על קדשים שהוקרבו בטומאה, נחלקו חז"ל אם הציץ מרצה על הטומאה רק בשעה שהוא על מצחו של הכהן הגדול, או גם בשעה שאינו על מצחו של הכהן הגדול (יומא ז, ב, והובא ברש"י כאן). ולענין הלכה כתב הרמב"ם (פ"ד מביאת מקדש ה"ח) שרק בזמן שהציץ על מצחו של הכהן הגדול הוא מרצה. ואשר לפי זה נראה לבאר לשון המקרא, דלכאורה למה לא אמר "ונשא הציץ את עון הקדשים", והלא הציץ הוא המרצה על עון קדשים. אך להנבאר שפיר אמר הכתוב "ונשא אהרן את עון הקדשים", כי אהרן הוא זה שנושא את עון הקדשים כאשר הציץ על מצחו, אבל הציץ עצמו בלא אהרן אינו מכפר מאומה, אלא אהרן נושא את עון הקדשים אף שאינו יודע כלל שנטמא הקודש, ועצם זה שהוא לבוש בציץ, כבר מרצה על טומאת הקדשים [ובלבד שילבש גם את שאר בגדי הכהן הגדול, וביניהם הציץ - כך נראה בדעת הרמב"ם]. ולדעת רש"י גם כשלוש את הציץ לבדו בלי שאר הבגדים, גם אז מרצה הציץ על טומאת הקדשים].

והיינו קישוט לעצמה, ואילו החתן לובש בגדים נאים בתורת 'בגדי כהונה' והיינו לא לכבוד עצמו אלא לכבוד הכלה, וככה שאינו לובש את בגדי כהונה לכבוד עצמו אלא לכבוד שמים לשרת בהם בקודש.

ומעתה יתבאר היטב דברי הנביא, אשר כנסת ישראל אומרת להקב"ה שאנו מבקשים את הגאולה [- בגדי ישע] משני טעמים, "כחתן יכהן פאר" - שהוא לכבוד שמים ולתיקון העולם, ככהן אשר לבישת בגדי הכהונה המה לכבוד שמים ולא לכבוד עצמו, ועוד זאת מבקשים אנו בזאת שחפצנו בגאולה הוא גם בבחינת "ככלה תעדה כליה" - והיינו ככלה הרוצה ללבוש את תכשיטיה הנאים לעצמה ולהנאתה שתראה יפה בעיני עצמה. ואם כנים דברינו בביאור דברי הנביא ישעיהו, הרי שמתבאר מזאת ג"כ, שבגדי הכהונה ניתנו לכבוד שמים, לא לכבוד הכהנים עצמם.

מקור איסור כתיבה בשבת - כתיבת שמות בני ישראל על אבני החושן והאפוד

וְלִקְחָתָהּ אֶת שְׁתֵּי אֲבְנֵי שֹׁהַם וּפְתָחָתָהּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְהָאֲבָנִים תְּהִיֶּינָהּ עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל שְׁמוֹ תְּהִיֶּינָהּ לְשְׁנֵי עָשָׂר שָׁבֻט (כח, ט-כא)

הנה בשו"ת אבני נזר (או"ח קצט, ס"ק י"א) כתב לדון היכן היתה כתיבה במשכן אשר ממנה נלמד שמלאכת כותב היא אחת ממלאכות שבת האסורות (דהא דאיתא בשבת קג, א שכן היו כותבין על קרשי משכן הוא רק לר"י כמו שהוכיח שם). וכתב שיתכן שלמדו מלאכה זו משמות השבטים אשר נכתבו על אבני החושן והאפוד. ויל"ד בדבריו, דלכאורה נראה, שכתב שנכתב בדרך נס, אינו מתייחס אל האדם, והנה שמות בני ישראל שנכתבו על אבני החושן והאפוד הלא היה זה על ידי השמיר, שהיו מעמידים אותו כנגד האבנים והן נבקעות מאליהן (סוטה מח, ב), והשמיר הוא אחד מן הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות (אבות ה, ו), שהם דברים גבוליים בין נס לטבע (עי' פיהמ"ש להרמב"ם שם), והגם שכל דבר המתמיד אינו חשוב נס אלא טבע, והשמיר הרי פועל תמיד, מ"מ מסתבר שלא פעל אלא על ידי חכמי לב, ולכן למרות התמדתו הרי הוא נחשב לנס.

וכן משמע מדברי הרמב"ם (פ"ט מהלכות כלי המקדש ה"ז), שהביא את סדר כתיבת שמות השבטים על אבני החושן והאפוד, ולא כתב שכתבה זו נעשתה על ידי השמיר [ועי' משנה למלך שם שתמה על כך]. ומסתבר שטעם השמטה זו הוא, דאי אפשר לתלות את דיני התורה במעשה ניסים, והתורה הרי ציוותה על עשיית החושן והאפוד. ומשמע עכ"פ, שהרמב"ם נקט שכתבה על ידי שמיר היא כתיבה בדרך נס.

ולגבי שאלת האבני נזר, היכן היתה מלאכת כתיבה במשכן

בשב"ק פר' כי תשא הבעל"ט כבוננתו להוסיף אי"ה יריעה נכבדת מדברים אשר נשמעו מפי רבינו שליט"א בהזדמנויות שונות ומפרי כתבו על רבו מרן הגרש"ז אויערבאך זללה"ה ומתורתו, לקראת יום ה'א"צ' בכ' אדר א'.

המעוניינים ליטול חלק ולהנציח לעי"נ לרפואה וכדו', וכן מי שיש תחת ידו דברים אשר נשמעו מפי רבינו, אנא יפנה למערכת בהקדם.

לעילוי נשמת

האי גברא רבא רב פעלים לחינוך בנות ישראל לתורה ולמצוות הג"ר **משה** ב"ר אברהם **פרדו** זצ"ל מייסד ומנהל מוסדות **"אור החיים"** ב"ב נלב"ע י"א אדר תשנ"ו

לזכות

האשה **רות שירה** בת **רחל** לרפואה שלמה בתושח"י והצלחה בכל העניינים

י"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"
ניתן לשלוח חידושי תורה מגדולי ישראל ל:
k.gilyonot@gmail.com

גליון תורה הבותינו

ליקוטים מתורת מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א

תצוה תשע"ט

עוד לחזור בתשובה, ולתקן את עצמו, לנקות הלב, עד לדרגת וראק
ושמח בלבו. (נרשם ע"י תלמידו הרה"ג ר' מאיר וונדר שליט"א)

בגדרי האורים ותומים

**ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים והיו על לב
אהרן בבאו לפני יקוק ונשא אהרן את משפט בני ישראל על
לבו לפני ה' תמיד. (תצוה כח, ל)**

הביא מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בשיעוריו: נחלקו הראשונים מה
הוא האי אורים ותומים דרש"י על התורה פירש (שמות כח ל) ונתת
אל חשן המשפט את האורים ואת התומים וגו' ופירש"י את ואת
התומים הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן וכו'
הרי שהאורים והתומים הוא דבר נפרד מעצם מלבוש החשן וכך
נראה מדברי הראב"ד וכמו שיתבאר אמנם התום' כאן ד"ה ואורים
ותומים פליג עליה וס"ל דאורים ותומים היינו החשן עצמו ומשו"ה
כתב דודאי הכא אין הכוונה שלא היה אורים ותומים שהרי היה
מחוסר בגדים אלא לא היו משיבין לנשאלין להן וכן הוא שיטת
הרמב"ם שכתב פ"ד מביהב"ח ה"א ואף אורים ותומים שהיו בבית
שני לא היו משיבין ברוה"ק ולא היו נשאלין בהן שנא' עד עמוד
כהן וגו' ולא היו עושין אותן אלא להשלים שמונה בגדים לכה"ג
כדי שלא יהא מחוסר בגדים הרי בפירוש מבואר דהוה זה מהבגדים
ובלא זה הוה מחוסר בגדים וכבר השיג עליו הראב"ד שם א"א
והלא אורים ותומים ורוה"ק שני דברים הן מן החמשה שחסרו
בבית שני ולדבריו אינו אלא אחד דהרי או"ת עצמו היה ורק רוה"ק
שבו נסתלקה א"כ כבר נכלל ברוה"ק שנסתלקה ומאי האי דתני
בתרתי וחסור בגדים שאמר אינו כלום שאינו מחשבון הבגדים
והיינו דלדעת רש"י והראב"ד דברי הגמ' כפשוטן שלא היה בבית שני
האי כתבא דשם המפורש וזה לא מחסר מהבגדים ולדברי הרמב"ם
תקשה טובא מסוגין מה שתמה עליו הראב"ד והכס"מ שם כתב
לתרץ דאפשר דלפי הרמב"ם ה' דברים היינו דארון וכפורת וכו' ורובים
מיחשב בתלתא ושכינה ורוה"ק ואו"ת מחשב בחרא ודכריז צ"ב דמה
שייך לומר דכו' ורובים וארון וכפורת הוה תלתא הא כיון דיחדיו הם
דבר אחד הם וכמו שלא אמר דגם העדות נלקח ויש כאן ד' והנראה
בזה דהנה הא דכו' ורובים אפשר לומר דאירי בכו' ורובים דשלמה שלא
היו על הארון אלא עומדים על הרצפה וכמבואר בסוכה ז אבל הא
דכפורת וארון צ"ב מה שייך לחלקם והנה מפורש בקרא בתרומה
(כ"ה כ"א) ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן
את העדות וגו' וכתב שם הרמב"ן דאע"פ דלשון הקרא הכא משמע
דאחר שנתן הכפורת על הארון אז שם ארון עליו ליתן בתוכו את
העדות מ"מ קרא מפורש הוא בעשית המשכן בפקודי (מ, כ) ויקח
ויתן את העדות אל הארון ולבתר הכא ויתן את הכפורת על הארון
מלמעלה הרי שנתן את העדות קודם שימת הכפורת נמצא שם ארון

שלימות במדות

**ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים והיו על לב
אהרן בבאו לפני יקוק ונשא אהרן את משפט בני ישראל על
לבו לפני ה' תמיד. (תצוה כח, ל)**

שח מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל בישיבת כפר סבא ש"ק פ' תצוה
י' אדר א' תש"ח: בין הכלים שהיו במקדש, היו בגדי הכהונה, יש
בגדים שרגילות ללבשם, ויש שלא ובכ"ז נקראים בגדים אחד מהם
הוא החושן ומהי מטרת החושן, שבו היו מונחים האורים ותומים,
שה' שואל בהם את ה', אם לצאת למלחמה אם לא, וכדומה
וכמש"כ ועשית חושן משפט, שהי' החושן מפשט לשאלו מה
לעשות ומקומו קבוע על הלב, ככתוב בפסוק והיו על לב אהרן
בבואו לשרת בקודש פשוט אפשר לומר, ששמו על הלב, כיון ששם
נראה הקישוט הזה אבל אפשר לבאר ג"כ עפ"ז, שכשאמר ה' למשה
שכשילך למצרים, יפגוש למצרים, יפגוש את אהרן, חשב שאחיו
שהוא גדול ממנו, יקנא בו ע"ז שהוא יהי' העיקר, ואהרן יהי' רק
לפה הטפל, ולכן אמר הקב"ה, וראך ושמח בלבו שאהרן לא יקנא
בך, ואדרבה ישמח ולא רק מבחוץ גם שמחה פנימית בלב, שבאהרן
היתה שלמות המדות כזאת, שלבו ה' נקי מהמדות הרעות לגמרי,
שאפי' שהוא ה' הגדול, ומשה הצעיר עלה לגדולה, לא התעוררה
בו מדת תאות כבוד וזו מדה קשה מאד, שהרי בתחלה משה חשב
שאהרן יקנא בו, ואינו מובן, איך משה יחשד באהרן הצדיק שהוא
יקנא במשה ותהי' לו תאוה, ומזה אנו רואים שזו מדה קשה עד מאד,
שמשה בהתחלה חשד באהרן שלא יעמוד בנסיון, שלא קנא במשה,
אלא וראך ושמח בלבו, שהקב"ה מעיד שהיתה לו שמחה פנימית
בלב, ע"כ זכה שיהי' כ"ג, וילבש ח' בגדים, וביניהם החושן דוקא
על הלב, בגלל וראך ושמח בלבו, הוא ראוי שכל השאלות של כלל
ישראל יביאו אליו שישאל באו"ת, כיון שבלבו התאחדו כל המדות,
שודאי לא היו נותנים החושן לאדם פשוט, שאינו שלם במדותיו, כיון
שאינו ראוי שהוא ישאל באו"ת שאלות של עם ישראל, רק אהרן
שהגיע למעלת וראך ושמח בלבו, של שלמות המדות זכה להיות
כ"ג, שאליו יביאו השאלות, שישאל באורים ותומים, רק בן אדם
שלבו נקי גם אצלנו צריך שיהי' לבנו שלם במדות, ואף כי קשה
לנו להגיע לדרגה של וראך ושמח בלבו, שלא בלבד שלא לקנא,
אלא עוד לשמח בלב, אבל עכ"פ להשתדל בכוון זה. איך אנו יכולים
להתפלל, ודבק לנו במצוותיך כשלבנו מלא ממדות רעות, זה דומה,
לאדם שרוצה להרג את חברו, ומבקש ה' שיושיעו, אם אדם מבקש,
ודבק לבנו במצוותיך, צריך שיעשה משהו בכוון זה, ולא למשך לצד
השני, למדות הרעות, לדבר קלילות ומלים גסות, ולגרום חלול ה',
הגעתם לדרגה נוראה בשחיתות המדות, והישיבה אינה משפיעה
על אחדים מכם כלום, אבל טוב הכלב החי מן הארי המת, שיש בידו

חיבת הקודש. איך הקדושים אוכלים קדשים...?

ואכלו אותם אשר כפר בהם. (פר' תצוה, שמות כט, לג).

כאן כתובה מצות אכילת קדשים.

מקדים לבאר את הענין, כבוד מו"ר מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל.

הנה, כתוב בגמ' (פסחים כ.) ש-חיבת הקודש מועילה ש-דם קדשים יהא מכשיר כמו 'מים הנשפכים' לטמאות טומאת-אוכלים מאכלות שצריכים הכשר-מים להיטמאות. ועל אף שדם קדשים איננו בכלל דם הנשפך כמים, אבל חיבת-הקודש מכשרתן לפסלן.

עוד כתוב בגמ' (מנחות קא.) שאפילו עצים ולבונה וכלי-שרת, חיבת הקודש משווה אותם כ'מאכלות' להיטמאות טומאת אוכלים.

היה זה לאחר שיעור-כללי רחב בענין זה (הודפס בספר השיעורים במסכת פסחים) ישב עמנו רבי דוד, ולאחר כל השאלות שנשאל והתשובות שהשיב לשואלים, החל לסכם את הדברים העולים. ובין הדברים אמר כך: איך יתכן 'להבין' שבגלל דין חיבת-הקודש יכולים להחשיב 'עצים' שהם אוכל, ויטמאו טומאת אוכלין?

וישב וחשב. החלו התלמידים לפרוש את דעתם לפניו, זה אומר בכה וזה אומר בכה. עד שרבי דוד דפדף להמשך הגמרא בפסחים דף נז ע"א, הניח אצבעו על הגמ' וביקש ממני לקרא לפניו בפני כולם את הגמרא בקול, בעוד הוא זי"ע מסמן לי באצבעו תיבה אחר תיבה, עד שהפסיקני.

וכה כתוב שם: **ועוד צווחה העזרה** אחד מהניסים הגלויים שבבית המקדש שהעזרה עצמה היתה 'צווחת' ומזהירה (עיין היטיב בגמ' שבת ל.) או מכבדת: **שאו שערים ראשיכם ויכנס יוחנן בן נרבאי, תלמידו של פנקאי** בדבר זה צוין עליו גם שם רבו, **וימלא כריסו מקדשי שמים**. הוא כובד לאכול ברוב תאוות הכרס את בשר הקדשים, והם נקראים כאן 'קדשי-שמים'.

אמרו עליו על יוחנן בן נרבאי, שהיה אוכל שלש מאות עגלים, ושותה שלש מאות גרבי יין, ואוכל ארבעים סאה גוזלות בקינוח סעודה.

אמרו: כל ימיו של יוחנן בן נרבאי לא נמצא נותר במקדש. את כל זה ביקש רבי דוד להקריא לכולם.

כאן הרים את ראשו והביט בפני כל התלמידים ושאל בתמייה גדולה: האם יתכן אדם-גדול לאכול כל כך הרבה...? וכל זה בקינוח-סעודה, ולא כתוב מה היה אוכל בסעודה עצמה.

היתכן?

חושבני, המשיך ותמה, האם בקרב אנשים פחותים ישנם אי מי שאוכל כל כך הרבה! והרי זהו גם 'סכנת-נפשות' לאכול כה הרבה. התשובה היא, העפיל רבי דוד לאחד ממדרגותיו הוא עצמו - חיבת-הקודש! והיא הסוגיא שלנו.

הרי למדנו שמצד החביבות לקודש ניתן להחשיב 'עצים' שהם 'אוכל'.

אז נבין בעצמנו איך נראה ה'אוכל הזה...!'. האם אותו כהן שאכל כה הרבה, אכל 'מאכלות עריבים' או 'אכל קדשים'?! הרי זה היה 'טעים' לו כמו האוכל 'עצים'.

לכן היות והיה לו מעלה מיוחדת מכל השאר שהיה מחבב קדשי שמים (לשון שכמעט לא כתובה בש"ס על קדשים), לכן יכל הלה לאכול עוד ועוד 'קדשים'. כי היה לו חביבות לקדושה. וגם, שלא ישאר נותר ויהא עבירה ח"ו. וכך יכול להיות עצים ולבונה וכלי-שרת, המטמאין טומאת-אוכלים. למה? כי זהו קודש. וכן, דם קדשים שאינו נשפך כמים, היות ויש לו חיבת-הקודש, לכן זהו מכשיר לטמאות טומאת-אוכלים כמו 7 משקים.

עליה בלא הכפורת דהרי את העדות צריך לתת בארון וכיון דנותן לארון בלא הכפורת הרי שם ארון עליו בלא הכפורת נמצא שני דברים נפרדים הם ארון וכפורת ולא הוה דבר אחד משותף וא"כ שפיר דאפשר לפרטם לג' דברים שחסרו בבית שני והוא ארון לחוד וכפורת לחוד וכרובים לחוד דארון וכפורת שני דברים המה.

וביותר נראה ע"פ המבואר ברלב"ג על התורה ריש פרשת אחרי שכתב שם דכיון דכתיב ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפורת קדמה הרי דהזאה על הכפורת מעכב וצ"ל דאע"פ דבבית שני לא היה ארון מ"מ כפורת וכרובים היה דאל"כ היאך נתקיימה הזאת דם הפר הרי מפורש בדבריו דארון וכפורת שני דברים המה ולא שייכא וזה לעצם הענין דחזינא מתוך דבריו דאלו שני דברים אבל למעשה דבריו קשים לאומרם דהרי בגמ' כאן מבואר בפשטות דכל ג' הדברים לא היו. (הערות עמ"ס יומא)

משפט בני-אדם על לבו

ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקדש לזכרון לפני ה' תמיד.

ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים והיו על לב אהרן בבאו לפני ה' ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני ה' תמיד. (פר' תצוה, שמות כח, כט-ל)

ביאור כבוד מו"ר מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל מובא בילקוט שמעוני (יהושע רמז יח) ראה יהושע בשתיים עשרה אבנים שעל כהן גדול, שהם כנגד י"ב שבטים.

וכל שבט ושבט שהיה עושה דבר של צדקה, היתה אבנו מגביה את אורה.

וכל שבט ושבט שהיה עושה דבר של עבירה, היתה אבנו מכהה את אורה.

וראה שהיתה אבנו של יהודה מכהה את אורה, וידע ששבט יהודה מעל בחרם, והפיל גורלות ביניהם, ונלכד עכן וכו'.

בדיקה עצמית

אם נרצה להיווכח, אנו בדורנו, מהו מימד הדברים של בדיקה על עמידה במבחן הגורל והמשפט של עצמו. נוכל להיווכח, מדברי שמואל הקטן. פעם אחת הוא נחלה במחלה הנקראת, הדרוקן. ובהיות שחז"ל אמרו בגמ' (שבת לג.) שישנם ג' מיני הדרוקן. של עבירה, זהו עבה. ושל רעב, תפוח. ושל כשפים, דק. היה חשש בזה הדבר לשמואל, והיה מבקש מי מטיל גורל, כדי להבחין ולהודיע שאינו של עבירה, עכשיו יאמרו עלי שעברתי על דת, ואין הכל יודעים בג' סימנים שאמרנו.

לב-שומע, לב-מחובר אל חבריו

היכולת לענין כה נשגב של העפלה עם-הלב, לעבר ליבם של אחרים, מצינו שנאמר (איוב ב, יא ואילך) על איוב ושלשת חבריו. אליפז התימני. בלדד השוחי. וצופר הנעמתי. שהיו גרים במרחק של שלש מאות פרסאות זה מזה, ובכל זאת כאשר שמעו על הרעה הנוראה שאירעה עם 'איוב' חברים, באו איש ואיש ממקומו הרחוק, וכולם נכנסו בשער אחד להיוועד עמו. ומסופר בגמ' (ב"ב טז:) שהיה בראש כל אחד מהם כתר או אילן, ועליו היו פרצופי שלשת חבריו. וכך היו חקוקים גם שלשת שמותיהם, וכאשר היו באין יסורים על אחד מהם, היה דמות פרצופו משתנה, ומיד היה חש לבוא לעזרתו.

אנו איננו מבינים כיצד היה דבר זה נעשה, האם באיזה מעשה כישוף (עיין במהרש"א שם). אבל אם נבין עד כמה דברים רמים מוטלים על 'לב-האדם', נוכל להבין את גודל יכולת 'התחברותו' עם זולתו.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת תציה תשע"ט

יערך אותו אחרון ובניו מערב עד בקר וגו'. (כ"ז, כ"א).

בלשון הכתוב יערך אותו מערב עד בקר, צריך ביאור, העריכה גופא נעשית מבעוד יום, ומה שאח"כ הנרות דולקים מערב עד בוקר, הוא דבר דממילא, ולמה כתוב דגוף העריכה היא מערב עד בוקר.

ויש לומר דלמאן דאמר אשו משום היציו, או כל משך הזמן שהאש דולקת, חשיב שהוא המדליק, וכמו זורק חץ שהמעשה עצמו נגמר בשעת הזריקה, וכל משך נסיעת החץ הוה ידיה, ועל כן חשיב שהעריכה עצמה נמשכת מערב עד בוקר, דכל זמן שהנרות דולקים, נמשכת העריכה.

והאבנים תחיון על שמות בני ישראל שתיים עשרה על שמותם פתוחי חותם איש על שמו תחיון לשני עשר שבט. (כ"ח, כ"א).

הרי דצריך לכתוב על אבני החושן שמות שנים עשר שבטי ישראל, והנה בגמ' כיומא דף ע"ג ע"ב איתא, דבכדי להשלים שיהיו בחושן כל האותיות, גם האותיות צד"י ומי"ת, הוסיפו לכתוב על אבני החושן, 'אברהם יצחק ויעקב שבטי ישורון'.

וצריך ביאור, דהרי בקרא כתיב רק שיהיו שמות השבטים, ואיך מוסיפים לכתוב עוד תיבות, ואמנם דצריך לזה בשביל ההיכוי תימצי שיוכלו לישראל, אבל אכתי צ"ע מכה איזה דין מוסיפים לכתוב עוד דברים נוספים שלא נתפרשו בקרא.

ונראה לומר בזה, דהנה נחלקו הראשונים, דשיטת רש"י בחומש כאן, וכן הוא שיטת הראב"ד בפ"ד מהל' בית הבחירה ה"א, דבבית שני לא היה אורים ותומים, ולא היה הקלף עם השם נתון בתוך החושן. אכן שיטת הרמב"ם שם ובהלכות כלי המקדש פ"י ה"י, שבבית שני גם עשו אורים ותומים, ואע"פ שלא היו נשאלין בהן, מ"מ עשו אותן כדי להשלים שמונה בגדים לכהן גדול, שלא יהא מחוסר בגדים. ומבואר בדעת הרמב"ם דהא"ת הם חלק מן החושן, והם מחלקי הבגד. אמנם שיטת רש"י והראב"ד מבוארת, דהא"ת אינם חלק מהחושן, ואינם מחלקי הבגד, אלא הם דבר נפרד בפני עצמו, וכל עניינם הוא כדי לישראל בהן, ועל כן בבית שני שלא היו נשאלין, ממילא אין צריך לעשותן כלל.

והנה גם לשיטת רש"י והראב"ד שהא"ת אינם חלק מהחושן כלל, מ"מ בשביל לישראל היו נותנים את הא"ת בתוך כפלי החושן, ומשום שכן הוא דינן וענינן לישראל בהן כשהם בתוך החושן, וע"י החושן הוא שמאיר דבריו, ומבואר מזה, דאף שמצד עצם שם הבגד, הא"ת הן דבר נפרד בפ"ע, מ"מ עניינן וקיומן הוא רק בתוך החושן, והחושן משמש לקיום ענין הא"ת, ויחדיו הוו החושן והא"ת בקיום ענין א"ת. נמצא דהחושן תרתי אית ביה, חדא, עצם מה שהוא בגד מבגדי כהונה, ועוד יש בו מה שהוא משמש לקיום הא"ת שהוא קיום בפ"ע.

מעתה יש לומר, דמה שכותבין על החושן שמות י"ב השבטים, זהו מהדין בגדי כהונה שיש בהחושן, וזהו דכתיב בקרא כאן, דמיירי מדיני צורת בגדי כהונה, ומצד זה באמת דינו שכתב עליו רק י"ב שמות השבטים, ומה שמוסיפין לכתוב עוד דברים כדי להשלים כל האותיות, הוא מהדין הנוסף שיש בהחושן שהוא משמש להא"ת, דכיון דהחושן הוא חלק מקיום דין א"ת, והרי בשביל תשובת הא"ת צריך עוד אותיות, בהכרח מוסיפין לכתוב עוד דברים, עד שיהא נשלם כל האותיות, ומקור הדין להוסיף דברים בשביל קיום הא"ת, יש לומר דכיון דהא"ת ניתנו לישראל בהן, כדכתיב בקרא ושאל לו במשפט האורים, ואיקרו אורים שמאירים את דבריהם, ככלל זה הוא גם שיוסיפו עוד

דברים להשלמת האותיות, דרך ע"ז יוכל להתקיים שיהיו נשאלין בהן. ונראה דיש לומר דגם לשיטת הרמב"ם שהא"ת הוא חלק מן החושן, והוה מכלל שמונה בגדי כהונה, מ"מ גם הוא ס"ל דמלבד זאת יש קיום בפני עצמו של חושן לישראל בו, רק דס"ל דשוב חוזר הא"ת להיות מעיקר צורת החושן, ועל כן גם בבית שני עשאוהו, אמנם עיקר דינו הוא משום הקיום בפני עצמו של שאלה בא"ת.

והנה יש להקשות דלפימ"ש דהוספת התיבות לתשלום האותיות, אינו מדיני הבגד, אלא מהדין שמשמש להא"ת, א"כ לשיטת רש"י והראב"ד דבבית שני לא עשו כלל א"ת, נימא דהכי נמי לא הוצרכו לכתוב תיבות לתשלום האותיות.

אכן נראה, דמאחר דמעיקר הדין צריך להנתן בו הא"ת, שוב הוה זה צורת החושן להיות כן בכל גוונא, ואפילו אם אין בו הא"ת.

***

הרמב"ם כתב דהיה ביד דוד אפוד, והיה כדמות אפוד משה, ובו חושן כדמות חושן הקודש, והלבישו אותו את הכהן שהוא מבני הנביאים, ושואלים בו ונענין לפעמים. וצריך ביאור, דהרי חושן וא"ת הם מבגדי כהן גדול, ואיך שייך תורת לבישה של חושן וא"ת כמי שאינו כהן גדול.

והנה ברמב"ם פ"י מהל' כלי המקדש ה"ג כתב, זה שאתה מוצא בדברי נביאים, שכהנים רבים היו חגרין אפוד בד, לא היו כהנים גדולים, ואף הלויים היו חוגרין אותו, שהרי שמואל הנביא לוי היה, ונאמר בו נער חגור אפוד בד, אלא אפוד זה היו חוגרים אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח הקודש, להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודש. ומבואר בדבריו דשייך תורת לבישה של חושן ואפוד, גם כמי שאינו כהן גדול. ואף שהרמב"ם לא כתב בדברי הרמב"ם, שהיו נשאלין בהן, ולבישתם היא רק בשביל להודיע שהגיע למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודש, אבל גם בשביל להודיע למעלת כהן גדול, צריך שיהא בזה תורת לבישה, וא"כ מבואר דהיה שייך לבישה של האפוד גם כמי שאינו כהן גדול, וצריך ביאור דכיון דהוא מבגדי כהן גדול, איך שייך תורת לבישה על בגדים אלו, כמי שאינו כהן גדול.

ולפי המבואר יש לבאר בדעת הרמב"ם, דבחושן מלבד מה שהוא בגד מבגדי כהונה, עוד יש בו דין בפני עצמו של א"ת לישראל בו, יש לומר דדין זה של לישראל בו, זה שייך גם כמי שאינו כהן גדול, דדין זה הוא דין בפני עצמו ואינו שייך למה שהחושן הוא מבגדי כהן גדול, ועל כן הוא שייך גם כמי שאינו כהן גדול.

ובזה יש לבאר גם דעת הרמב"ם, דיש לומר, דכיון דיש בחושן דין בפני עצמו לישראל בו, שהוא דין בפני עצמו מהדין בגדי כהונה שיש בו, והוא אינו דוקא ככהן גדול, דדין זה אינו שייך דוקא לכהונה גדולה, א"כ שפיר שייך בו תורת לבישה להודיע שהגיע למעלת כהן גדול, גם כמי שאינו כהן.

רבוץ יהיה כפול זרת ארכו זרת רחבו. (כ"ח, ט"ז).

הנה מידת החושן נאמרה כמו שהוא כפול. וצריך ביאור דעיקר דין שיעור הבגד, הוא איך שהוא לפני שכופלים אותו, דהרי השיעור הוא בהפצא דהבגד כמה יהא בו כמדתו, ומה שהוא כפול, הוא דין נוסף לכופלו, או שהוא דין בלבישתו שילבשנו כפול, וא"כ היה צריך ליכתב מידות החושן איך שהוא לפני כפילתו, שבוה הוא עיקר החלות דין שיעור, ואח"כ ליכתב שצריך לכופלו, ולמה לא ניתן שיעור הבגד איך שהוא בעצמו.

ואולי נלמד מזה, דכפילתו הוי דין בעיקר צורתו, דכן הוא צורתו להיות כפול, וע"כ שפיר ניתנו מידותיו איך שהוא אחר כפילתו, וצ"ע בזה.

אמנם הרמב"ן כתב דהמעט שהחושן היה כפול, הוא בשביל להיות כתב שם המפורש נתון בין כפלי החושן. ולפי זה לפי המבואר לעיל בשיטת רש"י והראב"ד, דהאור"ת אינם חלק מן הבגד החושן, נמצא דלצורך עצם קיום הדין בגד החושן, לא היה נכפל כלל, וכל עיקר כפילתו של חושן הוא רק מהדין הנוסף שיש בחושן, דמשמש לקיום של האור"ת. מעתה נראה, דכיון דכל הדין שבפלו, אינו מדין הבגדי כהונה של החושן, אלא מהדין הנוסף שהוא משמש להאור"ת, א"כ יש לומר דבאמת מצד עיקר צורת הבגד, שיעורו הוא זרת ארכו וזרת רחבו, אכן לא סגי במה דבעצמו יש בו שיעור הזה, אלא צריך שיהא בו שיעור זה כפי שהוא בלבישתו על לבו, שבאופן לבישתו על לבו, יהא בו שיעור דורת ארכו וזרת רחבו, והדין לכופלו, הוא מהדין שמשמש להאור"ת.

אשר לפי זה יש לבאר דעל כן ניתנו מידותיו כפי שהם אחר כפילתו, דבאמת מצד דין בגדי כהונה, שיעורו הוא זרת ארכו וזרת רחבו, וזה בעינין שיהא כפי שהוא לבוש על לבו, וממילא בעינין שיהא כן אחר כפילתו, והדין לכופלו הוא דין נפרד שאינו מדיני הבגדי כהונה, ועל כן ליכא למימר שיעור הבגד כפי שהוא קודם כפילתו, דלא בעינין השיעור כפי שהוא קודם כפילתו, ולא בעינין אלא שיהא בו שיעור דורת ארכו וזרת רחבו, רק שיהא כן כפי שהוא בלבישתו על לבו.

והנה יש להקשות דלדברי הרמב"ן דהא דהחושן כפול, הוא בשביל נתינת האור"ת, א"כ בבית שני לא הוצרך החושן להיות כפול. אכן נראה, דמאחר דמעיקר הדין צריך להנתן בו האור"ת, שוב הוה זה צורת החושן להיות כן בכל גווני, ואפילו אם אין בו האור"ת.

וירכסו את החשן מטבעותיו אל טבעות האפוד בפתיל תכלת להיות על חשב האפוד ולא יזה החשן מעל האפוד. (כ"ח, כ"ח).

נראה לומר בזה, דדין זה שהחושן יהא על חשב האפוד, והאיסור שלא יזה החושן מעל האפוד, אינו רק דין באופן הלבישה של החשן והאפוד, אלא נאמר בזה דהאפוד והחושן מישך שייכי אהדדי, ולכן הוא דצריך שהחושן יהא על חשב האפוד, דהחושן מישך שייך להאפוד, ולכן אסור שיזה החושן מעל האפוד.

ודבר זה דהחשן והאפוד מישך שייכי אהדדי, יש ללמוד מהא דמצינו אצל שמואל הנביא, ואצל דוד המלך, שהיו לובשין החושן, ובנוב עיר הכהנים כתוב, שהיו שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד. והנה מה שהם לבשו את החושן אע"פ שלא היו כהנים גדולים, וגם לא היו כהנים כלל, כתב הרמב"ם (פ"י מהלכות כלי המקדש הי"ג) שהיה זה בשביל להודיע שאותן הלובשין ראוי שתשרה עליהם רוח הקודש, והגיעו למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודש. והרמב"ן (בסוף פסוק ל') כתב, שביד דוד היה אפוד, והיה כדמות אפוד משה, ובו חושן כדמות חושן הקודש, והלבישו אותו את הכהן שהוא מבני הנביאים, ושואלים בו ונענין לפעמים.

והנה בכל אלו דין הלבישה היה דין מיוחד של לבישת החושן, ולא היה בזה דין לבישת בגדי כהונה כלל, והרי לא לבשו אלא את החושן, ולא את כל הבגדי כהונה, וביותר דלבשו את החושן גם מי שלא היה כהן גדול, או אפילו כהן בכלל, ולא היה זה אלא דין לבישה של החושן, או כדי לישראל בו כדעת הרמב"ן, או כדי להודיע שראוי לישראל בו, כדעת הרמב"ם, ואע"כ מבואר דלבשו גם את האפוד. הרי מבואר להדיא דהאפוד מישך שייך לחושן, ועל כן לבישת החושן, באה עם לבישת האפוד, וכל היכא דיש דין לבישת חושן, גם לא מדין לבישת בגדי כהונה, נכלל בזה שצריך ללבוש את האפוד, הרי מבואר להדיא דהאפוד והחושן מישך שייכי אהדדי.

והנה להלן בעשיית החושן כתוב (כ"ה, ט"ו) ועשית חושן משפט וגו', כמעשה אפוד תעשנו, שמעשה החושן הוא כמעשה האפוד. ולפי דברינו מבואר דאין זה רק סימן בעלמא איך יהא מעשה החושן, אלא משום דהחושן והאפוד מישך שייכי אהדדי, על כן גם הדין שמעשה

החושן יהא כמעשה האפוד.

והנה נאמר כאן בפסוק, הדין לרכוס את החושן אל האפוד בפתיל תכלת, והמעט לזה כתב ברש"י (לעיל פסוק כ"ז), שלא יהא תהנית החושן הולך לפניו והזור לאחור ונוקש על כרסו, ונמצא מיושב על המעיל יפה.

ולפי דבריו נמצא דהלאו דלא יזה החושן מעל האפוד, הוא רק משום דצריך שיהא החושן מיושב יפה.

אכן לפי המבואר נראה דהדין לרכוס הוא גם משום דהחשן והאפוד מישך שייכי אהדדי, ולזה צריך לחברם ע"י שרוכס את החושן אל האפוד, ועל ידי זה נמצא שהחושן הוא על חשב האפוד, והוה הלאו שלא יזה החושן מעל האפוד.

*****

ועשית משבצות זהב, ושתי שרשרת זהב טהור וגו', ונתתה את שרשרת העבותות על המשבצות. (כ"ח, י"ג, י"ד).

הנה פסוק זה כתוב בין פרשת האפוד לפרשת החושן, וכתב שם רש"י, לא זה הוא מקום צוואת עשייתן של שרשרות, ולא צוואת קביעותן, ואין תעשה האמור כאן לשון צווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון צווי, אלא לשון עתיד, כי בפרשת החשן חוזר ומצוהו על עשייתן ועל קביעותן, עכ"ל.

מבואר שדין נתינת השרשראות נכלל ונכתב גם אחר פרשת האפוד, וגם אחר פרשת החושן, ולפי המבואר יש לומר בזה, דזה שנכלל דין נתינת השרשרות בשתי הפרשיות הוא משום שהשרשרות שייכי גם לאפוד וגם לחושן, ומשום הכי נאמר דינם הן בדין האפוד והן בדין החושן.

***

ועל פי זה נראה לבאר עוד, דהנה בפרשת האפוד, כתוב (כ"ה, י"ד), שרשרת זהב, ופירש רש"י, שלשלות, היינו שזה לשון השתלשלות, שהם משתלשלין מהאפוד, ובפרשת החושן (כ"ה, כ"ב) כתוב, ועשית על החשן שרשרות גבולת, ופירש רש"י, שרשרות, לשון שרשי אילן, המאחיזין לאילן להאחז ולתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחיזין לחשן, שבהם יהיה תלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המשבצות.

ולפי מה שנתבאר, דהמעט שנכלל דין השרשרות גם בפרשת האפוד וגם בפרשת החושן, הוא משום דהשרשרות שייכי הן לאפוד והן לחשן, נראה לבאר דבאמת שתי עניינים יש בשרשרות, ענין אחד, דהם משתלשלות מהאפוד, וענין ב' הם שורש לחשן, ומהאי טעמא נשתנה שמם בשתי הפרשיות, דבפרשת האפוד הם נקראים שרשרות, מלשון השתלשלות, דלגבי האפוד נקראו על שם עניינם, שהם משתלשלים מהאפוד, ובפרשת החושן נקראים שרשרות, מלשון שורש ומאחיז, דלגבי החושן עניינם הוא שהם מאחיזין לחושן.

ברכת מזל טוב לידדנו הדגול

הרב הגאון החסיד המפו

פרי עץ חיים

רבי אשר ישעיה פרלמן שליט"א

רב בית המדרש אלכסנדר – סטמפורד היל

לרגל השמחה השוויה במעונו עם נישואי בתו תח'י

בברכה שיזכה לרוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציו

מתוך בריאות והרחבה לאורך ימים

השיעור נדפס לרפואת הכה"ח
אברהם בן ציון בן היה אריאלה
בתרש"י

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת תצוה תשע"ט

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך וגו' (כ"ז: כ"ו)
הראשונים הקשו מ"ט בפרשת אמור (פרק כ"ו) יש ג"כ ציווי על המנורה, ומהו החילוק בין ב' הציוויים, וברש"י שם כתב דכאן אי"ז כלל ציווי על מלאכת המשכן, אלא רק בא לפרש צורך המנורה, דהכונה ב"ואתה תצוה" דסופך לצוות בפרשת אמור על הטבת המנורה, אמנם הרמב"ן תמה על רש"י דלפי דבריו הו"ל לסמוך הפרשה כאן לפרשת עשיית המנורה, ולכן פירש דהיה ב' ציוויים, דהציווי כאן היה בשביל נדבת המשכן, ובפרשת אמור כיון שנגמר השמן היה ציווי על בני ישראל להביא לדורות, [ועיי"ש ברמב"ן עוד פירושים].

אמנם אכתי צ"ע דבפרשת תרומה יש ג"כ ציווי להביא שמן למאור, אכן לדעת רש"י י"ל בפשיטות דשם קאי על נדבת המשכן, וכאן קאי על הטבת המנורה, דסופך לצוות, אמנם לדעת הרמב"ן דכאן אזיל על נדבת המשכן אכתי צ"ע מ"ט כפל הציווי.

וכן הקשה באבן עזרא, וכתב דהשמן שהביאו הנשיאים הוא שמן המשחה, ולכא"י כוונתו דזהו גם השמן שנאמר בפרשת תרומה, משא"כ כאן הוא ציווי על כל הציבור להביא שמן למאור להעלות נר תמיד.

וצ"ע דהא כתוב להדיא "שמן למאור", וכן כתוב להדיא בפרשת ויקהל (ל"ה: כ"ז-כ"ח). "והנשיאים הביאו וכו' ואת השמן למאור".

ועיין עוד באבן עזרא שכתב כתית "למאור" לצורך האור בלילה, להעלות נר תמיד להדליק הנרות, וצ"ע בכונתו. ובספר טעמא דקרא הביא הקושיא מ"ט נכפל ב' ציוויים, בפרשת תרומה וכאן, וביאר דבפרשת תרומה אין הכונה כלל למאור המנורה, אלא נרות להאיר בבית המקדש, וכמדומי שכן הוא כונת האבן עזרא.

אמנם העיר שם דברש"י פירש דלמאור אזיל על הדלקת המנורה, אמנם להנ"ל מבואר היטב, דרש"י לשיטתו דכאן פירש דסופך לצוות על הדלקת המנורה וכמו שנתבאר, אבל הרמב"ן והאבן עזרא שלא פירשו כן י"ל דיפרשו דבפרשת תרומה אי"ז להדלקת המנורה, אלא להאיר בבית המקדש.

ואתה תצוה (שם)

הגר"ז ביאר מה שכתוב "ואתה תצוה", דהנה קיי"ל דמלאכת המשכן עושי' ע"פ נביא ומלך ועי"פ ב"יד של שבעים ואחד, ומשה היה כמו מלך וכמו נביא וכמו ב"יד של שבעים ואחד, וכמבואר בשבועות (דף טו.), וכן הוא במדרש, ולכן כתוב "ואתה תצוה", דלענין שמן המאור ובגדי כהונה אי"ז מלך וסנהדרין, אלא סגי דאתה תצוה, והעירו שבמדרש נראה שמה שאמר ואתה היינו משום דמשה במקום שבעים ואחד, וצ"ע.

ויקחו אליך (שם)

הרמב"ן כתב דהנה כתוב שמה היה צריך לבדוק שיהיה השמן זית זך, ולכן דקדק הכתוב "ויקחו אליך", וראיתי דמביאים מהמדרש דויקחו אליך היינו שיהיה חותמך כמו של כהן גדול, ומביאים מהמדרש הנ"ל זהו הכוונה במה דאיתא בשבת (דף כא:) שהחשמונאים מצאו בבית המקדש דהיה בו חותמו של כהן גדול.

להעלות נר תמיד (שם)

פירש רש"י כל לילה ולילה קרוי תמיד. והרמב"ן חולק דתמיד אזיל על הנר מערבי שיהא דולק תמיד.

***

והנה בכל פרשת תצוה לא הוזכר שמו של משה, ועמד בזה בבעל הטורים וז"ל לא הוזכר בזה הסדר משא"כ בכל החומש שמשה שנולד משה אין סדר שלא הוזכר בה [חוץ ממשנה תורה], והטעם משום שאמר מחני נא מספרך אשר כתבת, וקללת חכם אפי' על תנאי באה ונתקיים בזה עכ"ל, ויש אומרים דנרמז בפרשה זו, דלעולם בפרשת תצוה חל ז' באדר שהוא לידת ופטירת משה.

ואתה הקרב אליך את אהרן וגו' (כ"ח: א')

הגר"ז ביאר שמה שאמר "ואתה הקרב", משום דאין מעמידין כהן גדול אלא ע"פ ב"יד של שבעים ואחד, ולהכי אמר "הקרב אליך", דמשה במקום שבעים ואחד.

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו איתו מתוך בני ישראל לכהנו לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן (שם)

הרמב"ן כתב דרק אלו שנמשחו היו כהנים, אבל בניהם לא היו כהנים, ומהאי טעמא פנחס לא היה כהן עד שנתכחן מעצמו. ובחזו"א (אהע"ז סי' קמ"ח דף לו.) הקשה דבפרשת קרח (י"ח: י"א.) כתוב "לך נתתם ולבניך ולבנותיך", ומבואר דגם בנות אהרן יכולות לאכול בתרומה ואע"פ שלא נמשחו, ותיירץ דהא דבנות אוכלות תרומה אין זה מכח עצמן, אלא מכח אביהן, [וגם בוגרת ויתומה].

וכעין דבריו מבואר בתוס' בכתובות (דף מו:) דכתבו דבת יוצאת מרשות אביה לענין תרומה עכ"ד, ואם נימא שבת אוכלת מכח עצמה, מה שייך שתצא מרשות אביה לענין זה, אלא על כרחך חזינן כדברי החזו"א דאוכלות רק מכח אביהן.

במשנ"ב (סי' שמ"ג סק"ג) הביא מה שדן הרוקח (סי' שט"ו) האם מותר לאשת כהן מעוברת להכנס לבית הקברות, ויעויין במשנ"ב כמה סברות להיתר, דהוי ספק ספיקא שמא הוא נקבה ושמה הוא נפל, ויש עוד סברא להתיר דעובר במעי אמו זרה זר הוא, וכדאיתא ביבמות (דף סז.) דמהאי טעמא עובר אינו מאכיל בתרומה.

אמנם הגר"ז דחה סברא זו, ואמר דהא דעובר אינו מאכיל בתרומה הוא דוקא לגבי אכילת תרומה, דכיון ששייך לישראל אף שהוא כהן אינו אוכל, דאית ליה צד זרות, ולגבי זה כתוב דעובר במעי אמו זר הוא ואינו מאכיל, אבל לגבי להטמאות למתים העובר הוא כהן ואסור לו להטמאות, והוכיח כן מהא דמצאנו דבת כהן שנשאת לישראל אינה אוכלת בתרומה, וכן אם יש לה זרע מישראל אינה אוכלת, ומבואר שהשייכות לישראל זה סיבה שאינו אוכל בתרומה.

אמנם יש להעיר על דבריו, דבפשוטו אין ראייה שיש חילוק בין תרומה לשאר דינים, אלא עיקר החילוק הוא בין בת כהן לכהן, דכמו שנתבאר דבת כהן אוכלת בתרומה רק מכח האב, ולגבי זה תלוי אם היא בת כהן או לא, אבל לגבי כהן שיש לו קדושה עצמית לא מצאנו חילוק, וכיון דאמרינן לגבי כהן דעובר במעי זרה זר הוא, על כרחך דאינו כהן כלל.

ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ

מצנפת ואבנט (כ"ח: ד')

הראשונים הקשו מה הטעם שלא הזכיר מכנסים וציץ, ובבעל הטורים תירץ דלא הזכיר מכנסים משום שלא היו לכבוד ולתפארת, ולא הזכיר הציץ שאינו בגד, והרמב"ן (לקמן כ"ט: ט.) כתב דכיון שהיו לובשים את המכנסים בהצנע, לכן לא הזכירם.

אל שני קצותיו (כ"ח: ז')

פירש רש"י אל רחבו של אפוד שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, שנאמר לא יחגרו ביזע, אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממתניהם אלא כנגד אציליהם ע"כ. משמע בדברי רש"י שהדין ש"לא יחגרו ביזע" אי"ז דין באבנט, אלא דין בחגירה.

והגר"ז דן בזה, והוכיח מדברי הרמב"ם (פ"ו מכלי המקדש הל"ב) וז"ל ועל האבנט מפורש מקבלה ולא יחגרו ביזע, במקום שמזיעין וכך קיבל יונתן בן עוזיאל מפי הנביאים ותרגם על לבביהו אסרון עמ"ל. וצ"ב מה הטעם שהביא הרמב"ם מתרגום יונתן בן עוזיאל מה שאין דרכו בכך בכל מקום, והביאור שרצה לפרש דאין הוא דין בחגירה, אלא במקום האבנט.

ולקחת את שתי אבני שהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל

(כ"ח: ט')

בבראשית (מ"ט: כ"ד.) כתוב "משם רעה אבן ישראל", ובסוטה (דף לו:) דרשו במעשה דאשת פוטיפר מידי אביר יעקב מי גרם לו שיחקק על אבני אפוד אלא אביר יעקב משם רועה אבן ישראל משם זכה ונעשה רועה ע"כ, והיינו דע"י המעשה עם אשת פוטיפר זכה שיהיה באבני החושן, וצ"ע דהרי כל השבטים היו בחושן, והו"ל למימר דלא הפסיד את חלקו באבני האפוד, ומהו הלשון גרם לו שיחקק דמשמע שבזכות זה זכה למה שלא זכו אחרים.

וביאר אחי הגר"א שליט"א ע"פ דברי הפסיקתא [ומצאתי כן במשך חכמה] שהאבני השוהם שהיו על כתפות האפוד היו אבנים של יוסף,

וזה כוונת הגמ' ש"ע המעשה עם אשת פוטיפר זכה ששמות השבטים יהיו על אבן שלו שהיא אבן שוהם.

ועשית על החשן שרשרת (כ"ח. ל"ב).

פירש רש"י והן שתי השרשרות האמורות למעלה בענין המשבצות ע"כ. והיינו שהוקשה לרש"י דלעיל כתוב (פסוק י"ד) שהיה בו שרשרות, ותירץ דהם אותם שרשרות, אמנם דעת הרמב"ם (פ"ט מכלי המקדש הל"א) דהיו ב' שרשרות.

ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני ה' תמיד (שם)

הגמ' ביומא (דף ז'): מקשה מהו תמיד, והרי אסור להכנס עם הציץ לבית הכסא, ומשני דהכונה דבעין למשמש בציץ. ובטעמא דקרא הקשה דהרי גם בחושן כתוב תמיד, ותירץ דבחושן באמת הכונה דמותר להכנס בו לבית הכסא, דהא השם שבתוך החושן היה מכוסה, ומדאורייתא מותר להכנס בו, אלא דהעיר דכל זה אם היה כתוב על החושן שבטי ישרון, אבל לדעת הרמב"ם דהיה כתוב שבטי קה קשה דזה הרי היה מגולה, ולא היה יכול להכנס עם זה לבית הכסא.

ועשית את מעיל האפוד וגו' (כ"ח. ל"א).

בגמ' בזבחים סוף פרק המזבח מקדש (דף פח): וכן מבואר ברמב"ם (פ"ט מכלי המקדש הל"ד) שהיה למעיל שלשים ושש פעמונים מכל צד, ומשמע שהיה פתוח מב' צדדים, והרמב"ן כתב שהיה פתוח מלפניו, והיה רק ב' כנפים [וכמעילים שבזמננו], ובמרכבת המשנה כתב דדעת הרמב"ם כהרמב"ן, אמנם הרדב"ז כתב דלדעת הרמב"ם היה פתוח גם לאחוריו באמצעיתו, וברש"י בזבחים (שם) משמע שהיה פתוח מהצדדים, ובדרך חכמה כתב דמ"מ גם לדעות שהיה ד' כנפות פטור מציצית, דבגדי קדש פטורים מציצית.

ועיין עוד ברמב"ם (פ"ט הל"ג) שלא היה למעיל בית יד, ועיין בראב"ד וכן משמע בפירושו רש"י שהיה בית יד, ועיין עוד בדרך חכמה מה שכתב בזה.

לא יקרע (כ"ח. ל"ב).

פירש רש"י כדי שלא יקרע והקורעו עובר בלאו שזה ממנין לאוין שבתורה ע"כ. ומבואר ברש"י דתרתיה כתיב הכא, חדא שיעשנו באופן שלא יקרע, ועוד נאמר כאן לאו שלא לקרע, ודייק לה בגמ' ביומא (דף עב.) מדכתיב בלשון ציווי ולא כתיב שלא יקרע, ובשם הגר"י מובא דמ"מ אין לומר דהוי רק ציווי, דהרי בפרשת פקודי (ל"ט. כ"ג) ג"כ כתוב לא יקרע, ושם לא איירי כלל בציווי אלא בעשייה.

ועיין בתרגום אונקלוס בחלק מהדפוסים כתוב הכא "דלא יתבוע", ובפרשת פקודי כתוב "לא יתבוע", אמנם יש דפוסים שגם כאן כתוב "לא יתבוע", ויש מהדפוסים ששם כתוב "דלא יתבוע", וצ"ע מהי הגירסא הנכונה.

הגר"י נקט כגירסא הא' דכאן גרסינן "דלא יתבוע", ובפרשת פקודי גרסינן "לא יתבוע", וביאר דכאן כתוב ציווי כיצד יעשה, ולזה הזהירו שיעשה חזק שלא יקרע, ובפרשת פקודי כתוב אזהרה שלא יקרעו וכנ"ל שהוא לאו.

ופעמוני זהב בתוכם סביב (כ"ח. ל"ג).

פירש רש"י בין שני רימונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל. מבואר בדברי רש"י שהפעמונים היו בין הרימונים, אולם הרמב"ן ס"ל דהיה בתוך הרמונים.

ובמה שכתב רש"י שבין ב' רימונים היה פעמון, צ"ע דלפי זה צ"ל שהפעמונים היו פחות מהרימונים, דהרי היה למעיל כנפיים [וכנ"ל כ"ח. ל"א], ונמצא שהיה יותר רימונים מפעמונים, ויש שתירצו שכנפות המעיל שנסגרים הרי הפעמון בין הרימונים, אמנם בפשטות אי"ז כן.

ועשית ציץ זהב טהור (כ"ח. ל"ו).

איתא בקידושין (דף סו.) דאלעזר בן פועירה אמר לינאי המלך לבן של פרושים עלך, אמר לו ומה אעשה, והשיבו "הקם להם בציץ שבין עיניך", הקים להם בציץ שבין עיניו, ואמרו לו שאינו כהן ואסור לו עיי"ש כל המעשה, והנה במה שאלעזר בן פועירה אמר לינאי "הקם להם בציץ שבין עיניך" פירש רש"י תן ציץ הקדש על מצחך ויעמדו על רגליהם לפי שהשם כתוב בו", וצ"ע מה הוצרך לומר לו זאת.

ושמעתי לבאר דהנה כבר דנו כשיש א' שלבוש בתפילין והשני אוחז את התפילין בידיו, מי קודם להכנס בפתח, ואמר הבית הלוי שמי שאוחז את התפילין בידיו הוא קודם, משום שכשעטור בתפילין ה"ז טפל לאדם, ואין נחשב שהתפילין נכנסו, משא"כ כשהתפילין בידיו, והוכיח כן מהא דתנן (נגעים פ"ג מ"ט) דמי שנכנס לבית המנוגע שכלבוש בבגדים לא נטמאו בגדיו מיד [כמו כל בגד], אלא רק לאחר

שיעור אכילת פרס, ואם מחזיק את הבגד נטמא מיד, והיינו משום שכלבוש בבגד ה"ז חלק ממנו.

ושמעתי לבאר דזה כונת אלעזר בן פועירה, דאם אתה ראוי לכהן גדול לא יקומו מפני הציץ כיון שהציץ הוא טפל אליך, אמנם כיון שתראה שהם יעמדו על כרחך שהם סוברים שאתה זר, והתפילין שעל ראשך הם כאילו בידך.

פתוחי חותם קודש לה' (כ"ח. ל"ח).

בתענית (דף ב.) איתא דג' מפתחות ביד הקב"ה, חיה גשמים ותחיית המתים, והביאו הראשונים רמז לזה מכאן ד"חתם" הוא ר"ת חיה תחיית המתים מטר, ו"קודש" לה"י היינו שהם בידי הקב"ה.

והיה על מצחו תמיד (שם)

פירש רש"י נלמד שישמש בו בעודו על מצחו שלא יסיח דעתו ממנו. הגר"י חקר האם הדין מישמוש בציץ הוא מטעם האזכרה שבו, או מטעם הציץ עצמו והאזכרה הוא רק סיבה לקדושת הציץ, והוכיח מהא דמבואר ביומא (דף ח.) דהמקור שצריך למשמש בתפילין הוא ק"ו מציץ, דמה ציץ שיש בו אזכרה אחת צריך למשמש, תפילין שיש בו כמה אזכרות לא כ"ש, מבואר דטעם המשמוש הוא מצד קדושת הציץ, דאם הוא מטעם האזכרה, א"כ אי"ז ק"ו אלא מה מצינו, דפשיטא דאם באזכרה אחת צריך למשמש ודאי בשנים והוא פשוט, ועל כרחך שהקדושה בציץ עצמו, ולכן עבדינן ק"ו דאם ציץ שיש בו אזכרה אחת קדוש, כ"ש תפילין.

ולחם מצות וחלת מצת בלולות בשמן וריקקי מצות משוחים

בשמן (כ"ח. ב').

פירש רש"י הרי אלו שלשה מינים רבוכה וחלות וריקקי ע"כ. וצ"ע מ"ט בלחם וריקקים כתוב מצות בלשון רבים, ואילו בחלת כתוב מצת בלשון יחיד.

וביאר בטעמא דקרא בשם הקה"י זצ"ל ע"פ המבואר ברש"י בפרשת עקב (ט. י.) דכשכתוב לשון יחיד הוא רמז שהמדה שוה, וא"כ כשכתוב בלשון רבים הוא רמז שאין המדה שוה, ומעתה לגבי החלות דמבואר דאפו את כל העשר חלות ביחד, וכשהכל עיסה אחת הרי השמן לכל חלה באותה כמות, ולכן כתוב בלשון יחיד, אבל בלחמים והריקקים שאפו כל אחד בפני עצמו, א"כ ודאי דהמדה לא היתה שוה, ולכן כתוב בלשון רבים.

וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה (כ"ט. כ"ז).

מקשים מ"ט חזה נקרא תנופה, ושוק נקרא תרומה, ושמעתי מאחי הגר"א שליט"א דשוק מכיון שיש ב' שוקיים ורק אחד הולך לגבוה נקרא תרומה, משא"כ חזה שיש רק אחד ומרימים את כולו נקרא תנופה.

והנה כתוב דהחזה היה למשה, וביאר בזה דרך החזה שאין לו דין תרומה היה למשה, אבל השוק שהוא תרומה היה שייך לאחר, ועיין במהר"ט אלגאזי (בכוות פ"ה אות מ') שמצדד דזר שאכל שוק חייב מיתה כדין תרומה, ולהנ"ל זה רק בשוק ולא בחזה, ועיין ברש"י לקמן (פסוק כ"ב) שכתב לגבי שוק הימין לא מצינו הקטרה אלא זו בלבד, דמשמע דשוק אין לו דין תרומה, וכן בפרשת קרח כתוב לגבי בכור ובשרם יהיה לך כשוק הימין, ולא כתוב כשוק התרומה, דבכור אין לו דין תרומה, אלא רק דין מתנות כהונה כקדשים.

והנה זר האוכל תרומת לחמי תודה בשוגג חייב לשלם, ולכאוי ה"ה בשוק, ועיין במהר"ט אלגאזי, ויל"ע אם התשלומים יהיו ג"כ תרומה. ועי' באבני נזר ובמקדש דוד.

ואכלו אתם (כ"ט. ל"ג).

פירש רש"י אהרן ובניו לפי שהם בעליהם ע"כ. וקשה דתיפו"ל דיאכלו משום שאסור לזרים, דהמורם מקדשים קלים אסורים לזר, ומשמע שהיה ב' טעמים בכך שאכלו, חדא מדין בעלים, ושנית מדין שהם כהנים, והוא רק לאחר ובניו, והגר"י האריך בזה.

את גגו (ל. ג').

פירש רש"י זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם. במושב זקנים לבעלי התוס' בפר' ויקרא (א. ח.) הקשה בשם ר"י החסיד כיצד הכהנים הלכו על מזבח הנחושת, הרי היה חם מהאש, ותירץ שהיה אש של שמים, והיה בו הרבה תכונות, ואולי אחת מהתכונות שלה שלא היה חם.

ובטעמא דקרא העיר דלפי מה שכתב רש"י הכא דלמזבח החיצון לא היה גג לא קשה מידי, שהעפר אינו מעביר חום, ומוכח דהבעלי תוס' נקטו דלא כרש"י.

דברי השירה

ויזכר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (וזכרים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א
רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל d036194741@gmail.com

פרשת תצוה

לעמוד על המשמר שלא להיות מושפעים מהרחוב

כתוב בתחילת הפרשה (כ"ז - ע"א) "באהל מועד מחוץ לפרוכת אשר על העדות יערך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר לפני ה'".
אומר רש"י (ד"ה מערב עד בוקר) תן לה מדתה שתהא דולקת מערב עד בוקר, ושיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין בכך כלום.

א' מהראשונים שואל מה החידוש? אם כתוב בפסוק שצריכים להידלק מערב עד בוקר, אז כמובן כמה צריכים לשים? חצי לוג, כמה שצריכים כדי שידלק מערב עד בוקר. ומתרץ שההוה אמינא היתה שלא צריך למלאות הכל מבערב, אלא בערב תן לו מעט וכל הזמן צריך לדאוג שיהיה עוד, אם רואים שעומד לכבות צריך להוסיף עוד קצת ועוד קצת, קמ"ל לא, יש כאן דין הדלקה, שמשעת הדלקה הכל חייב להיות באופן שיכול להשאר דלוק מערב עד בוקר, השיעור הוא בשעת ההדלקה, אבל לולא הדרשה של חז"ל הוה אמינא שכוונת התורה שצריכים לעמוד ליד המנורה ולבדוק כל הזמן ולדאוג שלא יכבה.

והוסיף **אבי מורי** זצ"ל שהמנורה זה רמז לתורה, כי נר מצוה ותורה אור, זה בא ללמד אותנו שרק כאן בהדלקת המנורה יש דין מיוחד של שיעור בגלל גזה"כ, אבל לולא הדין שיעור, היאך היה צורת המצוה? היה צריך לעמוד כל הזמן על המשמר כדי שלא יכבה, שלא יתחלש, זה בא ללמד אותנו שבן אדם צריך לעמוד על המשמר כל הזמן לעמוד ולראות שלא מתחלש, אם זה חינוך הילדים, חינוך של עצמנו, לא להיות מושפע מאחרים, כל הזמן לעמוד על המשמר. ההשפעה מבחוץ כל כך משפיעה, בן אדם לא יודע שאם לא עומד על המשמר, הוא כל הזמן מושפע מבחוץ, וגם כששולחים ילדים לחיידר לבדוק מי החברים שלהם, ולעמוד על המשמר כל הזמן כדי לא להיות מושפע מהחברים שמושפעים מהרחוב, ולכן מאוד חשוב מה **שגדולי ומאורי הדור** מזהירים שנשים לא ילכו לעבוד במקום חילוני.

מובא בגליון **מתיקות ההלכה** [חודש אלול תשע"ז] שכמה פעמים אנו אומרים 'מהרה' בשמו"ע. לענין הגאולה וגאלנו מהרה למען שמך וגו', וכן בברכת ירושלים **וכסא דוד מהרה לתוכה תכין**, וכן בברכת **את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח**. אבל בברכת תשובה לא כתוב, וכך בברכת **סלח לנו**, ובברכת **רפאנו**, ובברכה על הפרנסה **[ברך עלינו]**. ותמוה, למה בברכת **למלשינים** כתוב שלש פעמים **וכל אויבי עמך מהרה יכרתו... והזדים מהרה תעקר ותשבר... ותכניע במהרה בימינו?** התשובה היא שעלינו להיזהר מאוד מההשפעה של רשעים, לכן אין לנו להיות ביניהם ולא להסתובב בסביבתם!

~ ~ ~ ~ ~

גדר מצות הדלקה במקדש

(כ"ז - כ') "כתית למאור להעלות נר תמיד".

כתוב במדרש **תנחומא** שהיה נס שהנרות נשארו דלוקות מערב עד ערב, ויש סוברים שהיה נס שנשארו דלוקות משנה לשנה. השאלה היא הרי יש מצות הדלקה? אם היה דלוק משנה לשנה, איך קיימו מצוות הדלקה?

האמרי אמת תירץ שהגמ' אומרת **בביצה** (דף כ"ד ע"א) שאם אדם מוסיף שמן בנר בשבת חייב משום הדלקה, אפילו שמוסיף רק טיפה, ממילא גם פה במנורה הוסיפו כמה טיפות וזה נחשב הדלקה, עכ"ד.

אמנם מעירים שכל זה טוב במלאכת שבת שאם מוסיפים שמן נחשב למלאכת הדלקה, אבל במנורה היה גם דין שיעור בשמן, שחייב להדליק שמן של חצי לוג, והרי כשמוסיף רק טיפה, הוא לא הדליק חצי לוג שמן.

שמעתי בשם **ראש ישיבת 'גאון יעקב' הגאון רבי זאב ברלין שליט"א** [חתן מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל] לבאר ע"פ מה שכתב בספר **חידושי רבינו חיים הלוי על הרמב"ם** (הלכות **ביאת המקדש** פרק ט' הלכה ז') שבבית המקדש עיקר המצוה זה לא מעשה ההדלקה, עיקר המצוה הוא שיהיה נר דלוק ולא עצם מעשה הדלקה, ולכן **הרמב"ם** כותב שאפילו זר יכול להדליק, ויכול זר להדליק מחוץ לעזרה ולהכניסו לאחר מכן, כי יש דין רק שיהיה דלוק, ולפי זה מובן גם לענין הנס, כי העיקר שיהיה דלוק.

והוסיף שמרש"י כאן משמע שחולק, שרש"י שואל מה עם הדין של "להעלות נר תמיד", רש"י כותב כל לילה ולילה קרי תמיד, משמע מרש"י שזה לא מספיק פעם בשנה, אלא שחייב להיות שבכל לילה עושה מעשה הדלקה, ומביא ראיה מלחם הפנים שהיו מחליפין כל ערב שבת.

גדר האיסור "לא יזח החושן"

"ולא יזח החושן מעל האפוד" (כ"ח - כ"ח).

כתוב ברמב"ם (ספר המצוות, מצות לא תעשה פ"ז), והמצוה הפ"ז היא שהזהירנו מהסיר החושן מעל האפוד. והוא אמרו יתעלה (תצוה כ"ח) "ולא יזח החושן מעל האפוד". אבל יהיה דבק בו. ובסוף **מכות** (דף כ"ב ע"א) אמרו גם כן עם זכרון מחוייבי מלקות והא איכא מזיח את החושן ואזהרתיה מהכא מלא יזח החושן. הנה כבר התבאר שמי שהזיח לוקה.

שואל **הישמח משה**, למה הרמב"ם מדייק מקושית הגמ' **במכות**, הרי כתוב מפורש בגמ' **יומא** (דף ע"ב ע"א), אמר רבי אלעזר המזיח חושן מעל האפוד, והמסיר בדי ארון - לוקה שנאמר "לא יזח ולא יסרו".

והנה יש לדון, האם האיסור 'לא יזח' הוא רק בשעת העבודה או אפילו לא בשעת העבודה.

ובגמ' **מכות** משמע שגם לא בשעת העבודה יש איסור 'לא יזח' כי בגמ' מדובר על חורש שנמצא בשדה. ולפי"ז יש ליישב שלכן הרמב"ם הוכיח מהגמ' **מכות** לומר שיש חיוב מלקות גם לא בשעת העבודה.

מאידך, בספר **החינוך** (מצוה ק"ב) כתוב, המפרק חבורו של החושן 'בשעת עבודה' לוקה מלאו זה.

שואל **המנחת חינוך** (שם) שהרי מהגמ' **מכות** מוכח שלוקה גם לא בשעת העבודה.

ובספר **פרדס יוסף** מביא תירוץ שכתוב בגמ' יומא שכהן גדול כששאל באורים ותומים היה צריך ללבוש שמנה בגדים וזה נקרא עבודה, והרבה פעמים הכהן גדול שאל באורים ותומים גם בשעת מלחמה אפילו בזמן שבני ישראל היו בשדות, לכן מובן שמה שכתוב בגמ' **מכות** שבשדה עובר על לאו זה כי מדובר בשעת עבודה כשהכהן גדול שאל באורים ותומים.

ויש לחקור, האם הלאו הזה הוא על עצם מעשה ההפרדה, זאת אומרת שהוא לוקה על זה שהוא מפריד את האפוד מהחושן, או שעובר על הלאו כל רגע ורגע שהם לא מחוברים [אם הוא הפריד אותם]. והנפק"מ כשלוש החושן בלי האפוד שלא בשעת העבודה.

הריטב"א על הגמ' **מכות** (דף כ"ב ע"א) כותב, וליחשוב נמי המזיח את החושן והמסיר בדי ארון. פ' ומשכחת לה בחרישה זו כגון שהסיר בדי ארון לחרוש בהם וכל שעה שחורש בהם ואינו מחזירין לארון עובר משום לא יסורו ממנו, ואפילו אינו נהנה בשוה פרוטה, ומזיח את החושן משכחת לה אליבא דחנניא דחשיב נמי כלאים שהוא לבוש וכגון שהיה לובש את החושן וחורש בו וכל שעה עובר משום לא יזח.

והערוך **לנר** (שם) מקשה על הריטב"א שהרי הלאו הוא 'לא יזח', זאת אומרת שהאיסור הוא על המעשה הפרדה, כי לא כתוב שצריך שיהיו מחוברים כל הזמן. ובדעת הריטב"א צ"ל שלמד כמו החינוך שהאיסור הוא כל רגע ורגע.

והביאור בזה ע"פ מש"כ הרמב"ם **במורה נבוכים** (ומובא בגליון בחינוך) שיסוד האיסור הוא שחייב להיות תמיד כצורתו. ולכן סובר הריטב"א שהאיסור הוא בכל רגע ורגע.

רואים מכאן דבר ראשון שכן תורה צריך להיות בשלימות כמו כהן גדול, הוא צריך להיות מלך כל רגע ורגע, שיהיה נראה בן תורה, לבוש כבן תורה, מתנהג כבן תורה, כמו שמבואר בגמ' **(יומא דף פ"ו ע"א)** "אשרי אביו שלימדו תורה" שזו קידוש ה' שכן אומרים שזו דרכה של תורה. ודבר שני שהחושן הוא סמל של רוחניות והאפוד [שהוא בגד] זה סמל של גשמיות ויש איסור להפריד אותם זאת אומרת שבכל דבר גשמי חייב שיהיה משהו רוחני כדי שלא יהיה מצב שכן אדם שקוע בגשמיות לשם גשמיות אלא שהגשמיות מקושרת לרוחניות. וזו תפקידנו בעולם הזה.

~~~~~

צורת מזבח החיצון

במזבח הזהב כתוב (ל' - ג') "וצפית אותו זהב טהור את גגו ואת קירותיו סביב".

כותב **רש"י** (ד"ה את גגו), זה היה לו גג אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם, ע"י שם.

נמצא שאם לא היה לו גג כך היה נראה רק ארבע קירות, והיה חלול לגמרי, ובפנים הכל היה חול.

רש"י בסוף פרשת **במדבר** עה"פ (ד' - י"ג) "ופרשו עליו בגד ארגמן", כתב ואש שירדה מן השמים, רבוצה תחת הבגד כארי בשעת המסעות, ואינו שורפתו, שהיו כופין עליה פסכת של נחושת, ע"כ.

ויש להעיר על מה היה האש? הרי בשעת המסעות היה ריק, ולא היה לו גג, אם כן על מה עמד האש.

בפירוש **ענף יוסף** על **מדרש תנחומא** (פרשת **תרומה** סימן י"א) מביא בשם ספר **יערות דבש** מחלוקת במכילתא אם בשעה שנסעו לקחו עמם את האדמה או לא, יש שסוברים שלקחו את המזבח עם האדמה שהיה בו, ויש חולקין, וכן מבואר **ברש"י** פרשת **תרומה** (כ"ז - ה') שמזבח אדמה הוא מזבח הנחשת שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתן, וגם **רש"י** בפרשת **יתרו** (כ' - כ"א) כתב כן. והוסיף לפ"ז צ"ל שהיה המזבח מכוסה בטבלה העליונה והאש שירד מן השמים היה מונח עליו גם בשעת המסעות, וכמש"כ **רש"י** סו"פ **במדבר**, עכ"ד, והיינו שנקט בדעת **רש"י**, כיון שלא היה שם עפר בשעת המסעות, ע"כ היה למזבח גג.

ויש להעיר שהוא מביא רק דברי **רש"י** בפ' **יתרו** ובפ' **תרומה**, שכתב שמילאו בשעת חנייתן, ולא מזכיר כלל שיש **רש"י** במקום אחר [בפ' **תצוה** כ"ל] שכתב בהדיא שלא היה גג כלל למזבח החיצון, וצ"ע.

ובחזקוני בפרשת **קורח** (ז' - ה') כתב לענין המחנות של עדת קורח, שכתוב שעשו מהם צפוי למזבח לזכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר, שואל החזקוני איך יהיה זכרון ע"י זה? ותירץ שעד עכשיו לא היה לו גג, ועכשיו על ידי צפוי המזבח עשו לו גג, ומי שראה היה שואל הרי כתוב בפסוק "מזבח אדמה תעשה ל"י שיהיה חלל ע"י עפר, בלי גג, מאיפה הגיע הגג הזה, ויענו לו שהגג הזה לזכרון דברים למען אשר לא יקרב איש זר, ע"י שם, הרי מבואר ג"כ כשיטת **רש"י** שמתחילה עשו המזבח בלי גג, ורק אח"כ הוסיפו הגג.

[והשיטת **מקובצת** (זבחים) הקשה קושיא זו ותירץ שהאש עמצה על שולי המזבח דהיינו הקירות].

המקור בפרשה: ויקחו אליך שמן זית זך (כז כ).

מסביב לשולחן

עורך – הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא ספרשה בעיון בהלכה באגדה ובספור

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עקרי הענין

עיקרי העניין השמן בהלכה

מין שר התורה רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א

כתותי מיכתת שיעורא בשמן
 {הירו' בסוף תרומות כ' דהתירו להדליק
 נר של חנוכה בשמן שריפה} ולפמש"כ
 השע"ת בר"ס תרע"ג דבנ"ח שייך כתותי
 מכתת שיעורא, י"ל דספק הירו' כיון
 דשמן שרפה צריך לשורפו, א"א לצאת
 ידי נ"ח דכתותי מכתת שיעורא, אבל
 צ"ע מה שייך בשמן כתותי מכתת
 שיעורא, דהרי בעפר עיה"נ אמרו כמה
 דמכתת טפי מעלי, וא"כ ה"ה בשמן
 וצ"ע.

(דרך אמונה תרומות פ"ט ה"ז בבה"ל)

שתיית שמן של תרומה
בתערובת רמב"ם הל' תרומות פ"א
 ה"ג, אבל מערבין יין ודבש ופלפלין
 וכיוצא באלו לאכלן, עי' כ"מ שיש כאן
 גירסא יין "ושמן" ודבש ופלפלין, וכ"ג
 ר"י קורקוס. והכ"מ כ' שהוא ט"ס, וצריך
 למחוק תיבת שמן, וטעמו משום
 דבשבת ק"מ א' ליתא, ועוד דשמן אינו
 בר שתייה (כנ"ל פ"י ה"א). אמנם אם
 רבנו מצא גי' כזו י"ל, דהא דשמן אינו בר
 שתי' היינו בפ"ע, אבל בתערובות ראוי
 לשתי' כמ"ש בברכות ל"ה ב' דע"י
 אניגרון ראוי לשתי', ורבנו כ' לעיל בפ"י
 ה"ז דהשוותה יין וחומץ כא' משלם קרן
 וחומש. ועי' במעשה רוקח שהביא גי'
 לעיל נותנין יין ושמן למורייס, והיינו
 דאגב המורייס נאכל גם השמן ואינו
 פסידא, ויתכן גם כאן דאגב היין
 והפלפלין נאכל גם השמן ומשביח,
 אמנם בה' שבת פכ"ב ה"א לא העתיק
 רבנו רק יין ודבש ופלפלין.

(דרך אמונה תרומות פ"א ה"ג בבה"ל)

להקריש שמן של שביעית

עמש"כ בדרך אמונה (שמיטה ויובל
 פ"ה ה"ב) בשם עה"ש דאסור להקריש
 משקה של שביעית, דהא תנן רפ"ב
 דטהרות, דהמקריש משקה נהפך
 לאוכל וא"כ משנה מבריינו. ולפי טעם
 זה בשמן ודבש מותר, שהרי נשאר שם
 משקה עליו כמו שפסק רבנו ברפ"ט
 מטו"א, אבל ביין ושאר משקין אסור.

(דרך אמונה שמיטה ויובל פ"ה ה"ב
 בבה"ל)

בהשמן ששים לבטלו ואחד מהגדולים בקש אותו
 שיחדל מלאכלו וז"ל שם [סי' נ"ג] מ"מ פה קדוש כמו מר
 ירחיק א"ע מזה ע"ש והוא השיב לו דלהחמיר בזה אינו
 אלא מן המתמיהין וכי' ומ"מ לקול המולה גדולה לא
 אכלנו עד אשר במשך העת שיצא הקול גם בין האומות
 ואז גדולי חכמי הרפואה והרוקחים הגדולים בחנו כל
 מיני שמן זית המובאים מחוץ למדינה ע"פ פירוד
 היסודות כפי חכמת הכימ"א והודיעו כי לא נמצא בו
 שום דבר מאיזה בעלי חיים ורק יש באיזה שמנים
 תערובות מזרעונים ואז נפסק הקול והתחלנו לאכלו וכל
 המחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהין כדברי רבינו
 הרמ"א והוא נגד דברי חז"ל שאמרו שאין בזה תערובות
 איסור) וכן בכף החיים (י"ד סי' קיד" ס"ק לג).

ג. הרואה שמן בחלום. בגמ' (ברכות דף נז ע"א) הרואה
 שמן זית בחלום, יצפה למאור שבתורה, שנאמר [שמות
 כז כ] "ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור" ו"מאור"
 הוא תורה, שנאמר [משלי כג] "כי נר מצוה ותורה אור".
 ראה בהוריות [יג ב] שהרגיל בשמן זית, משיב לו את
 הלימוד של שבעים שנה. ובמנחות [פה ב] אמרו "מתוך
 שרגילין בשמן זית, חכמה מצויה בהן". ומקור החכמה
 במנורה שמדליקים בה בשמן זית, כמבואר בב"ב [כה ב]
 "הרוצה שיחכים ידרים, וסימניך מנורה בדרום", וממילא
 מובן שהרואה בחלום יצפה למאור התורה.

ד. שמן זית סגולה לזכרון. הנה בגמ' הוריות יג ע"ב,
 מבואר דאמר רבי יוחנן: כשם שהזית משכח לימוד של
 שבעים שנה, כך שמן זית משיב לימוד של שבעים שנה.
 ובפירוש רבינו אלעזר מגרמיזא ז"ל בעל הרוקח
 בפירושו לתורה בראשית (ל' י"א דף רכ"ח) שכתב: "הרגיל
 בשמן זית בקי ברזי תורה" ע"ש. ועפ"ז למדו בשו"ת
 שלמת חיים ס' תתס"ט והגר"ו ועל"ז צ"ל בהגהותיו לס'
 שמירת הנפש שנכון המנהג לאכול זיתים ע"י שמעריבם
 בהם שמן זית, אך הגר"ח קניבסקי שליט"א בספר זכרון
 פקפק על דבריהם, דב' ענינים הם, וליכא ראייה ששמן
 זית מתקן שכחה הנגרמת ע"י הזיתים, אמנם בשם
 הגר"ש מזעליכוב צ"ל מובא שהיה נוהג כן, לטבל
 הזיתים בשמן זית ולאכולם, וניתן לצרף נמי דברי המור
 וקציעה דדווקא זיתים חיים קשה לשכחה ולא כבושים,
 ושו"ר עוד בס' הליכות שלמה תפילה פ"ב הערה 103
 בשם הגר"ש אויערבאך צ"ל שסמך סמיכה של ממש
 על אכילת זיתים כשנתנו בהם שמן זית, ואפילו שמן זית
 מעט מזער, ושכן נהגו בירושתי' מאז ומעולם. ולשון
 הגמ' הרגיל בזיתים - עיין שו"ת שלמת חיים ס' תת"ע
 דהיינו אחת לל' יום (עפ"י הגמ' ברכות (מ' א) הרגיל
 בעדשים אחת לל' יום, ובספר זכרון בסוה"ס דבשבת
 (ק"י א) משמע דרגילות היינו מ' יום). - **חילוק בין זיתים**
שחורים לירוקים, הגאון ר"ח סופר שליט"א, הביא מש"כ
 וכתב הגאון רבי אברהם פאלאג'י ז"ל בספרו אברהם
 אזכור (מערכת ז' אות ל"ו): "זיתים שמן שהם השחורים,
 עליהן ראוי לברך ברכה אחרונה מעין ז', ובהם יפול
 השכחה, אך הזיתים דהגון ככרתי (בידרי בלע"ז), העידו
 עליו שאינו בא לידי שכחה, ואינו ראוי לברך עליו מעין
 ז', ועיין לרב מור וקציעה [ס"ס ק"ע], וכפי הנראה דהכי
 והכי איתא, דיש שני מינים, ויש מהם דמשתני הגון והוא

א. מצות שמן זית זך למנורה. בפרשתנו פ' תצוה (בפרק
 כז כ) ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך
 כתית למאור להעלות נר תמיד: מצוה זאת ענינה בציווי
 להביא שמן זית זך להדלקת המנורה, ובשמן זה נאמרו
 דינים מיוחדים, ונתבאר בגמ' [מנחות פ"ו ב'] שדרשו
 פסוק זה, זך כתית - אין זך אלא נקי (והיינו נקי משמרים),
 ואין כתית אלא כתוש, עוד דרשו שם, זך כתית למאור -
 יכול יהיו כל המנחות טעונין שמן זית זך ת"ל זך כתית
 למאור, ואין זך כתית למנחות. ובתורה תמימה בהערות
 (הערה כו) כ' ומפרש בגמרא בטעם הדבר משום דהתורה
 חסה על ממון של ישראל, ופירש"י משום דמנחות
 מרובות הן ואלו היה צריך לחזור במנחות אחר שמן זית זך
 כתית היו מפסידין הרבה. עכ"ל, ויש להעיר ממה דמצינו
 בכ"מ בגמרא בענין הכלים שהיו במקדש שהיו עושין
 היותר יקרים משום דאין עניות במקום עשירות, ולא אמרו
 הסבא דהתורה חסה על ממון של ישראל, וי"ל דדוקא
 בדבר של צבור היינו בדבר הבא משל צבור שייך אין
 עניות במקום עשירות משום דאין צבור מעני, משא"כ
 במנחות שכל יחיד מוציא לבדו מכיסו שייך בזה הסבא
 התורה חסה על ממון. וע' מענין זה בס' תשובה מאהבה
 למהר"א פ"ח ס' ג' וד': עוד נאמר בגמ' [שבת כ"א א']
 להעלת נר - תני רמי בר חמא, פתילות ושמנים שאמרו
 חכמים אין מדליקין בהם בשבת אין מדליקין בהם
 במקדש, כדי שתהיה עולה מאליה ולא ע"י דבר
 אחר, משום שנאמר להעלת נר. [ראיתי להביא כאן ד'
 הפנ"י - בשבת שם, **לכך נעשה להם ג"כ נס זה בענין הנרות**
שהוא עדות לישראל שהשכינה שורה בהם כדדרשי נמי
לענין נר מערבי אלא שלאחר מיתת שמעון הצדיק אפילו
 נר מערבי לפעמים היה כבה והולך לכך נעשה להם נס
 בזה הענין ממש באותן הימים שהיו עת רצון להודיע
 שחזרו לחיבתן הראשונה, כן נראה לי נכון.]

באור החיים כתב דהגאולה האחרונה תהיה
 בזכות משה רבינו ע"ה, ומפרש את הפסוק כאן, ואתה
 תצוה את בני' לגאלם בזכות תוה"ק שהוא מרומז בשמן,
 הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה, זך הוא תורה
 לשמה. ולכן אינו חפץ לגאול בטלנים מן התורה.

ב. שמן של גויים. הנה במשנה המובאית (בעבודה זרה
 דף לה ע"ב) 'דבי ובית דינו התירו השמן', ומבואר בגמ'
 דמכיון שאין גוזרין גזירה על הציבור אא"כ רוב הציבור
 יכולין לעמוד בה וראו שלא עמדו בגזירה זו לכן בטלו
 והתירו את שמן של גויים. ונפסק הדבר בשולחן ערוך
 יורה דעה (סימן קיד סעיף ז) שמן ודבש של עובדי
 כוכבים, מותרים, ואינם נאסרים משום בישולי עובדי
 כוכבים ולא משום גיעולי עובדי כוכבים, ומ"מ היכא שיש
 חשש איסור ותערובת של דברים אסורים בשמן יש
 לאסור, ועיין בערוך השולחן כאן, סעיף יח (וזת"ד והנה
 זה ערך כ"ה שנים שיצא קול רעש על השמן זית המובא
 מחוץ למדינתנו שיש בו תערובת שומן חזיר והקול הולך
 וחזק ומנענו אז מלאוכלו זמן רב אף כי גם בזמן רבינו
 הרמ"א היה כזה כמבואר בתשובותיו ס' נ"ד שיצא אז קול
 שמושחין החבית משיחה עבה בשומן חזיר עד שאין

שמן זית ושאר שמנים

והנה מקרא מלא דיבר הכתוב בפרשת תצוה [פכ"ז פ"כ] שמצוה להדליק המנורה בשמן זית זך. ומבואר בתו"כ פ"ז [פ"ג ה"א] דשמן שומשמין ושמן אגוזים פסולים להדלקת מנורה, דכתיב שמן זית זך.

והגר"פ [בפי' לספה"מ להרס"ג ח"ג פרשה ס"ג] הוכיח מזה דבכל מקום הכתוב 'שמן' סתם, אף שמן שומשמין ושמן אגוזים בכלל, ולפי"ז בשמן דמנחות [דלא כתיב ביה שמן זית] כשר אף בשמן אגוזים, וכן מתבאר מהתנחומא בפרשת בהעלותך, דחייב הקב"ה שמן זית משאר כל השמנים, דבשאר כל המנחות לא נאמר אלא ונתת עליה שמן, ואילו במנורה כתיב שמן זית זך, הרי מבואר דבכל המנחות הוכשרו אף שאר שמנים.

ובתנחומא שם איתא, דשמן שומשמין אינו כשר לנרות המנורה לפי שהוא עשוי לאורה, ופירש בזית רענן דשמן זית יפה להדלקת הנר, וכתב הגר"פ שם דמשמע דבמנחות כשר אף בשאר שמנים, והוכיח לזה מהא דמבואר דמנחות [דף נד.] דאסור להניח שום שמן על מנחת חוטא, וכדכתיב לא יתן עליה שמן, ואם נימא דשמן סתם היינו רק שמן זית, א"כ ודאי יהא מותר ליתן שאר שמנים במנחת חוטא יעו"ש.

אכן בר"מ בהקדמה למנחות כתב דשמן של מנחות הוא שמן זית, ופירש במלבי"ם [בספרו הכרמל] דסתם שמן הוא שמן זית, אך שאר כל השמנים יש להם שם לוואי עכ"ד, ויש להעיר מהא דאיתא בר"ה [דף כג.] ובתוס' שם דסתם עץ שמן הוא שמן אפרסמון, וביותר מזה תנן בתמיד [פ"ב] דעץ שמן משמע שמן אפרסמון יותר מאשר שמן זית, [ואפשר דבאמת שמן סתם הוא רק שמן זית, ועץ שמן הוא שמן אפרסמון]. וצ"ע.

ודברי המלבי"ם צ"ע לי טובא מהא דכתוב במלכים [א' פ"ט] שאחד מבני הנביאים משח את יהוא בן נמשי בפך השמן, ואיתא בכריתות [דף ת:.] והוריות [דף יא:.] שהיה זה שמן אפרסמון, וכן כתוב בשמאל [א' פ"ו פ"א] שמשח את שאול מפך השמן, וכתב הרד"ק דשמן אפרסמון היה, [אכן דעת רש"י כריתות (דף ה: ד"ה ולא) ותוס' (ד"ה אין) ובר"מ (פ"א מלכים ה"ז) שהיה בשמן המשחה]. וערש"י ישעיהו [פ"ט פ"ב].

אשר משמע מכ"ז כדברי הגר"פ, דסתם שמן לא הוה דוקא שמן זית, דאף שמן אפרסמון בכלל סתם שמן, ואשר מה"ט ניחא מה דצריך קרא למעט שאר שמנים למנורה, ונמצא כהגר"פ דשאר שמנים כשרים למנחות.

אכן באמת משנה ערוכה היא בתרומות [פ"א מ"ג] וזו תוארה, אין מקריבין על גבי המזבח אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים, וביארו הר"מ והר"ש דהיינו שמן למנחות ויין לנסכים, הרי דלא הוכשר למנחות אלא שמן זית בלבד, ושוב צ"ע טובא דמנין לנו לפסול באמת שאר שמנים למנחות, והלא להדיא בתו"כ דשאר שמנים נתמעטו בנרות המנורה רק מדכתיב שמן זית, וא"כ בשאר מנחות דליכא ילפותא מנין, וצ"ע.

הר"ש בתרומות שם הקשה סתירת הסוגיות מה שאין ערלה נוהגת במשקין דפירות, דבפסחים [דף כד:] איתא דהוא משום דזיעה בעלמא נינהו, ואילו בחולין [דף ככ:] מבואר דהוא ילפותא מביכורים, ועתוס' פסחים [ד"ה אלא] מה שתי', ולפי"ז י"ל דמה שאין קרב על המזבח אלא שמן זית, הוא לפי ששאר שמנים זיעה בעלמא נינהו, ויל"ד דזיעה אינה 'שמן' אכן אף זה קשה מהא דשמן אפרסמון שם שמן עליו, וצ"ע.

והנה העירוני שיש מעלה בשמן זית דאיקרי משקה, משא"כ בשאר שמנים [עמ"ב ס' קנ"ח סקט"ו], אכן צ"ע מניין דשמן דמנחות צריך שיחשב משקה, וער"מ בפ"ו איסו"מ ה"ד ששמן הפגים כשר למנחות, אף לדעת הר"מ בפ"א טו"א ה"ה ששמן שלא הביא שליש אינו משקה לענין הכשר, [ובכתבי הגר"ז מנחות פה: הקשה דכמו שאין לזה שם שמן לענין הכשר וטומאה, א"כ ה"ה לענין מנחות, ויעוין בקר"א וצ"ע].

ובזאת אחתום בהערה גדולה, דהנה בתרגום יונתן בפרשת ויקהל [פ"ה פכ"ח] כתב וז"ל, ותייבין ענני שמיא ואזלין לגן עדן ונסבין מתמן ית בושמא בחיירא וית משחא דזיתא לאנהרואת וית אפרסמא דכיא למשח רבותא ולקטורת בוסמיא, ע"כ, ולא ידעתי כוונתו, הלא

הגאון רבי שלמה פייבל שוסטל שליט"א

ראש ישיבת גאון יעקב - ליקווד

בגדר "שתיית שמן" לברכה ובתרומה

בגמ' ברכות לה ב, גופא שמן זית מברכין עליו בפה"ע, ומקשינן בגמ' שם, היכי דמי, אילימא דקא שתי ליה, אוזוקי מזיק ליה, דתניא השותה שמן של תרומה, משלם את הקרן ואינו משלם את החומש, הסך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש, ועי"ש ברש"י שפי' דכיון שאוזוקי מזיק ליה אי"ז אכילה שטעונה ברכה, דגבי ברכה ואכלת כתיב, והגמ' מוכיחה זאת מהא דהאוכל שמן של תרומה אינו משלם את החומש, דגם באכילת תרומה כתיב כי יאכל פרט למזיק.

והרע"א בדו"ח תמה, דמדברי רש"י משמע שהוכחת הגמ' מתרומה, שכשם שבתרומה חזינן ששתית שמן אינה בגדר אכילה, כך גם לענין ברכה שתיית שמן אינה בכלל אכילה. ותמה הרע"א, דהא מצינו דלענין ברכה, אף דברים שאינם בגדר אכילה מברך עליהם, דבגמ' בפסחים כ"ד ע"ב מבואר שמשקין היוצאין מהפרי הוי שלא כדרך אכילתו, והרי קי"ל דמברכין על מי פירות שהכל, וא"כ מה ההוכחה מתרומה, הא שפיר י"ל דאוכל דבר המזיק הוי שלא כדרך אכילתו, ולכן בתרומה פטור מחומש, ומ"מ לענין ברכה צריך לברך עליהם.

עוד צ"ב בגמ' שם שמקשה מהברייתא דתניא השותה שמן של תרומה, משלם את הקרן ואינו משלם את החומש, הסך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש, עכ"ד הגמ', והעיר הצ"ח דהרי הוכחת הגמ' ששתיה לא חשובה כאכילה, היא מהרישא שהשותה שמן של תרומה אינו חשוב אכילה, וא"כ למה מייתי כלל לסיפא של הברייתא שהסך שמן של תרומה שפיר חשיב כאכילה, ולכא' היא שפת יתר ואך למותר היא.

והנראה בזה, עפ"מ שיסד מרן רי"ז הלוי זצ"ל בספרו בחלק המכתבים, דבור שאוכל תרומה, מלבד איסור זרות יש בו איסור נוסף מצד החפצא, שהחסיר את קיום המצוה של אכילת תרומה, וגדר הך איסור שכל שכלפי החפצא יש שם אכילה על אכילתה, ממילא עבר על איסור החפצא של תרומה. ועי"ש שהעלה עוד, שהריבוי של סיקה כשתיה נאמר רק לענין האיסור מצד החפצא, אבל לא לעצם האיסור של אכילת ושתית זה, כיון דאין בסיכה דין מעשה אכילה, אלא שלענין החפצא חשוב כשתיה, עיי"ש.

ולפ"ז נראה, דכשנדון על אכילה שלא כדרך בתרומה, אף שלגבי עצם האיסור של אכילת זר, אין איסור באכילה שלא כדרך, מ"מ לגבי האיסור מצד החפצא י"ל שיעבר על איסורו גם באכילה שלא כדרך, כיון שגם על אכילה שלא כדרך יש תורת מעשה אכילה מצד החפצא, וחשוב כאכילה לענין החפצא, ולכן עובר על האיסור מצד החפצא של תרומה שלא נאכלה לכהן.

ולפ"ז נראה דיש נפ"מ לדינא בין שתית שמן של תרומה לבין אכילה גסה וכוסס שעורים, דבאכילה גסה וכוסס שעורים של תרומה, נהי שחסר מצד תנאי האכילה של הגברא, ואינו עובר על איסור אכילת תרומה לזרים, מ"מ מצד החפצא חשיב שיש בו מעשה אכילה, ועובר על איסור מצד החפצא שהתרומה תאכל לכהנים ולא לזרים. אבל שתיית שמן היא מופקעת לגמרי מתורת מעשה אכילה, והשותה שמן של תרומה, לא מיבעי שאינו עובר על הלאו של אכילת זר, אלא אינו עובר אף על האיסור מצד החפצא של תרומה שלא להאכל לזרים, דלא קאכיל ליה כלל.

והשתא י"ל בביאור קו' הגמ' בברכות, דהקושיא מיוסדת על הא דתני בסיפא דגמ' שם, שהסך שמן של תרומה משלם את החומש. והיינו, דהא הבאנו לעיל ד' הגר"ז שדין סיקה כשתיה יסודו בד"ן אכילה מצד החפצא, ולפ"ז נקטה הגמ' דבברייתא שנינו מתי נתפס שם אכילה של איסור חפצא של התרומה, ומתי מופקע לגמרי שם האכילה אף מצד האיסור חפצא של אכילת תרומה לזרים, ודוקא באופן של סיקה כשותי החשיב שיש כאן מעשה אכילה מצד החפצא, וממילא חייב בחומש, אבל שתיית שמן אינה חשובה כמעשה אכילה אף מצד החפצא, ולכן היא פטורה מן החומש.

ומיושבת לפ"ז קו' הרע"א מאי מדמינן דין אכילה לאיסור תרומה לדין אכילה לברכה, דאה"נ דחלוקים הם לענין אכילה שלא כדרכה, שבברכה אף על אכילה שלא כדרכה מברכין, אולם הוכחת הגמ' היא ששתית שמן אין עליה תורת מעשה אכילה כלל, ואף לא מצד החפצא, וממילא ודאי אין מברכין עליה.

(ע"פ סה"ז אהל יוסף ברכות)

עיקרי הענין

המשך

מין אחד, ואין אתנו יודע לברור". [מה שכתב פעמיים מעין ז' הוא שגיאת הדפוס, או אגב ריהטא, ופשוט צריך לומר מעין ג']. והוא דבר חדש ופלאי, שרק הזיתים "השחורים" מברכים עליהם מעין שלש, ורק הם הגורמים לשכחת התורה, אבל הזיתים "הירוקים" אין מברכים עליהם מעין שלש ואינם גורמים שכחה, וכמדומה דזו לא אמרה אדם מעולם, ואיני יודע מי בעל העדות שהעיד על חילוק זה, והגאון היעב"ץ ז"ל במור וקציעה שם רק כתב לחלק בין זית חי וקובע סעודתו עליו, לזית כבוש הנאכל לקינוח שזה אינו משכח, וכן הוא בהגהותיו להוריות (שם), אבל הוא לא חילק בין זית שחור לזית ירוק, ופשוט ששניהם מין הזית וברכתם מעין שלש, ומדין ודאי הוא ולא מתורת ספק כדמסיק באברהם אזכור שם, וקצרתי, ודוק היטב

שמן למאור

אחרי פרשת תרומה בה מפרטת לנו התורה רשימה של חומרים הנדרשים לבנין המשכן ולהכנת כליו. 'זהב וכסף ונחושת' תכלת וארגמן וכו' עורות אילים' אבני שוהם ואבני מילואים' שמן למאור בשמים לשמן המשחה ולקטורת הסמים' מתחילה פרשת תצוה בציווי נפרד 'אתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כחית למאור' להעלות נר תמיד'.

כל הנדרש להקמת המשכן נמצא במגבית 'ויקחו לי תרומה' זו הייתה מגבית ל'קרן הבניין' של המשכן וכליו. גם 'בשמים לשמן המשחה' נחשבים כצורך 'הקמה' למשוח את המשכן וכליו. אמנם לכאורה, ישנו דבר אחד יוצא דופן 'שמן למאור'. השמן שיידרש להדלקת המנורה יום יום. לכאורה זה כבר בגדר מגבית 'להפעלה' לתקציב שוטף' כמו מה שיידרש להכנת לחם הפנים ולקניית הקרבנות שלא נכלל ב'תרומה'.

כך הקשו בדעת זקנים מבעלי התוספות: 'תימה, שכל הפרשה בצרכי בניין. חוץ מפסוק זה שהוא צורך שולחן גבוה. ואינו אומר חייבים ללחם הפנים וכבשים לתמיד וועצים למערכה'. כמה וכמה תשובות נאמרו על תמיהה זו ונשתדל גם אנו להוסיף את חלקנו.

בסוף פרשת כי תשא התורה הקד' מפרטת באריכות רבה את התרומות והקורבנות שהביאו הנשיאים בחנוכת המזבח. כשראה אהרן הכהן חנוכת הנשיאים והוא ושבתו אינו ביניהן 'חלשה דעתו, אמר לו הקב"ה שלך גדולה משלהן שאתה מדליק ומיטיב את הנרות'. התפקיד שלך, הדלקת הנרות, גדול משלהם משל הנשיאים.

הרמב"ן בתחילת פרשת בהעלותך שואל מדוע הקב"ה מנחם את אהרן רק בעבודת הדלקת המנורה. הרי ישנן לאהרן הכהן ולשבתו עוד עבודות חשובות ואולי אף יותר מהדלקת המנורה, כמו הקרבת הקרבנות כל ימות השנה, הקטרת הקטורת בוקר וערב ועבודת יום הכיפורים.

ומביא הרמב"ן שמצא במגילת סתרים שרמז כאן הקב"ה לאהרן הכהן על הדלקת נרות אחרת, הדלקת נרות חנוכה. שיקבעו להדליק לדורות על הניסים והנפלאות שיעשו על ידי בנין החשמונאים לאחר שיקומו נגד תרבות יוון, מעטים מול רבים וינצחו אותם.

'שמן למאור' לא רק בתוך המשכן שהרי 'וכי לאורה הוא צריך' אלא שמן למאור להאיר לעולם כולו 'כי נר מצווה ותורה אור'. הדלקת הנרות בבית המקדש, מרמזת על הפצת אור התורה החוצה. על 'נר לאחד נר למאה'. נמצאנו למדים כי תרומת ה'שמן למאור' היא חלק מתרומה לבניין המשכן.

היא חלק מהיסודות של הבניין שיהיה כזה שיאיר גם החוצה. היא חלק מהדרוש להקמת המשכן להקמת מקום להשראת השכינה. מקום שיקרין מהבית חוצה. שיהיה מגדל-אור לכולם. שיזכה את הרבים.

'ועשו לי משכן ושכנתי בתוכם' בתוך כל אחד ואחד' בבנין המשכן הפרטי שלנו. נדאג שיהיה בו 'שמן למאור' שהבניין שאנו בונים יהיה כזה שיאיר גם כלפי חוץ. שתהיה לו השפעה על אחרים. שנזכה 'ללמוד וללמד' להביא את אור התורה גם לאחרים. 'שמן מאור' כזה, הוא חלק מיסודות הבניין.

הציווי 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' ניתן יחד עם הלוחות השניות. אחרי חטא העגל. אחרי שמשנה רבנו עלה להר פעם שנייה להיות שם ארבעים יום וארבעים לילה, בהם לא פסק מתחנונים לקב"ה להשיב חרון אפו עד שנתרצה הקב"ה 'וינחם ד' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו'.

ביום עשירי בתשרי ירד משה מההר ויחד עם הלוחות השניות הביא לבני ישראל את הבשורה של 'ויאמר ד' סלחתי כדברך'. כעת לאות רציני ופיוס נצטוונו 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'. להקים מקום להשראת השכינה בישראל. שתהיה שכינה שורה בכל אחד ואחד.

כך מתהדק ומתחזק הקשר בין הקב"ה, אורייא וישראל. עם קבלת התורה קבלנו את הכוח והעוז לעמוד מול היצר. את ה'נתתי לו יצר הרע נתתי לו תורה תבלין'. את הכוח והעוצמה לעמוד מול המלך הזקן והכסיל ש'אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו'. וזאת על ידי חיזוק וביצורו של הבית היהודי. של המקום להשראת השכינה שבתוך כל אחד ואחד.

את השאלה איך עושים מקום להשראת השכינה שאל גם משה רבנו והקב"ה עונה לו: 'לא כשם שאתה סבור אלא עשרים קרש וכו'. את המשכן, את המקום להשראת השכינה, תעשה כמו שבונים בית רגיל. מפני שכל בית רגיל צריך ואפשר להפוך להיות מקום להשראת השכינה.

על בצלאל שנבחר להיות מופקד על מלאכת המשכן נאמר: 'אשר מילאתיו רוח א' בחכמה ובתבונה ובדעת'. במדרש נאמר על פסוק זה: 'בחכמה שהיה חכם בתורה ובתבונה שהיה מבין בהלכה ובדעת שהיה מלא דעת בתלמוד'.

משחת זולין

הגלגל היוגש שיש בחורף יש את הצורך כפעם בפעם למרוח את הידיים בשמנים, ומעשה שעאל הגר"י אביעזרי שליט"א את חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל אם מריחת זולין חוצצת לנט"י, אמר לו הרב, בש"ך כתוב: 'אינה חוצצת ובלבד שלא יטול לחצאין', וכיון שמיחר החכם, לא הספיק הרב הנז' לבקש ממנו שיפרש את הדברים, והלך לחפש בספרים מה הכוונה, את הש"ך מצא ביור"ד ס"י קצ"ח סק"ד, 'כל השמנים אינם חוצצים' אבל מה פירוש הדברים לא ליטול לחצאין תמה על זה מאוד.

אבל בלימוד הסוגיא של הגמ' בגיטין והל' בהלכות נט"י התחברו הדברים, כי מהבאר שאפשר ליטול ידיים לחצאין כאשר המים טופחים על היד וכאשר נטל חצי ועוד חצי שני החצאין מתקצצין מדין טופח חיבור, אבל כאשר עמן על ידיו השמן צף וחסר בדין טופח, ולכן לא יוכל ליטול לחצאין.

נפט

מעשה שהיה במקוה בבית ישראל, שנשפך בו נפט, ולא ידעו הטובלים מה דינו של זה, כיון שהטובל נרטב הנפט ומתלכלך בו עמא הוי חציצה, [אף שמעיקר הדין אין חציצה בדבר לח לדעת השו"ע], וכמדומה שעאלו את הרב פרנק זצ"ל ואמר להם שהנפט גם הוא כשר למקוה כי הוא מין ממיני המים, וכמדומה שכן דעתו של מרן הגר"ש זצ"ל.

אכן, הוגד ע"י הגר"מ שטרן שליט"א, כי מרן הגר"ש זצ"ל סבר שנפט לא נחשב מים ואי אפשר לטבול כלים בהאר נפט. [ודע, שמותר לטבול ביהחשים ואינו של דג, וי"א דלא בעינן מרוסקים משום שהם מין ממיני המים, ויש לתמוה דגם נילון הוא מין ממיני הנפט, ולא יעלה על הדעת להחשיבו לצרפו למ"ס].

תפוחים

ידוע מימי קדם כי מניחים על התפוחים חומר שמפיקים מחרקים כדי לשומרם, בתפוחים תוצ"ח, כבר דנו בזה גדולי עולם אם יש חיוב לקלפם או לשוטפם היטב, וכעת נודע שהנוסף לחומר הנ"ל מטבילים את התפוחים בשמן על איסור, הנמצא בתוך הריכה והתפוחים נמרחים בשמן על איסור, ואח"כ עוברים ייבוש, כל הנידון להתיר חרקים להתיר את המופק מחרקים, לכאוי לא קשור לנידון זה כי יש איסור לאכול שמן של איסור ואינו פגום.

כלים חדשים

מפורסמת הוראתו של מרן החזו"א שיש צורך להגעיל כלים חדשים, בגלל המריחה הנמצאת עליהם, וראה בדבריו של מרן ה"ה"א עכ' כי אם השומן פגום בשעה שנמרח על זה לא דיבר החזו"א, ואפשר שיש מקום לדון ספק ספיקא בזה עמא השומן פגום, ועמא נמרח השומן סינטטי, ומ"מ כיון שאפשר לעשות תיקון קל, עמא עדיף לעשות ליוון קל, או עירוי מכלי ראשון, כדי להסיר כדי קליפה שעל הסיר.

מנהגי הדלקת נרות בבית הכנסת

מוצאים אנו במדרשי חז"ל בפרשת בהעלותך על חשיבות מעלת הדלקת נרות שבמקדש, ומיום שחרב בית המקדש נוהגת הדלקת נרות בבתי כנסיות שהם בבחינת "מקדש מעט" כמובא במגילה כ"ט ע"א, ראו רבותינו להנהיג הדלקת נרות בבית הכנסת זכר לנרות שבמקדש.

מובא בשו"ע או"ח סימן קנ"א ס"ט "ונוהגים להדליק בהם (בביהכ"ס) נרות לזכרון", אמרו חז"ל (בפסיקתא דרב כהנא פסקא כ"א) עה"פ "באורים כבדו ה'" (ישעיה פכ"ד פסוק ט"ו) - במה מכבדין אותך? רבי אבא בר כהנא אמר באילין פנסיא כגון העשיות שמדליקין בבתי כנסיות, והוא משום כבוד ביהכ"ס ולא רק כדי להאיר, ולכן מדליקים הנרות בבית הכנסת אפילו ביום, וכן משמע מדברי הרא"ש בברכות פ"ח סימן ג'. כמו"כ מובא באו"ח סימן תקי"ד ס"ה דמדליקים נרות בביהכ"ס ביו"ט וזה לא נחשב נר של בטלה וכתב המשנ"ב (שם) ס"ק ל"ד שמשמע מדברי המג"א שאפילו אין שום אדם בביהכ"ס מותר להדליק ביו"ט כיון שיש מצוה בהדלקת משום כבוד ביהכ"ס. וכן כתב הרמב"ם בפ"א מהלכות תפילה הלכה ה' שנוהגין כל ישראל בספרד ובארץ הצבי להדליק עשיות בבתי כנסיות. וכן מובא בטור סימן קנ"א שנוהגים בכל המקומות להדליק בהם נרות לכבדן. וכן הובא מנהג זה בפירוש הרמב"ן עה"ת בראשית י"א כ"ח ובכל בו סימן ס"ח שו"ת מהר"ל סימן נ"ג ובאבודרהם בספר תפילת תעניות.

כפי שהבאנו לעיל הדלקת נרות בביהכ"ס הוא כעין הנרות שהדליק במקדש וכמובא בילקוט פרשת בהעלותך עה"פ "באורים כבדו את ה'", מלמד שישראל חייבין להדליק נר בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שהן כמקדש שנאמר "ואהי להם למקדש מעט", מה מקדש לא היה הנר כבה כן בתי כנסיות ובתי מדרשות. וכ"כ השלה"ק בפרשת תצוה וז"ל "נאמר להעלות נר 'תמיד' (שמות כ"ז כ'), מכאן רמז שתמיד לא יחסר הדלקת נר אף שבעוונותינו הרבים חרב ביהמ"ק". ומשמע מדבריו דגדר הדלקת נרות בביהכ"ס הוא משום זכר למקדש, וכן משמע במהרש"ל בס' ים של שלמה מסכת ביצה פ"ב אות כ"ט ובפסקי תוס' מו"ק סימן ב', אולם מדברי המהר"ם שיק בתשובתא חלק יו"ד סימן שע"ד משמע שמצות הדלקת נרות בביהכ"ס אינה משתלשלת מכח מצות הדלקת נרות בביהמ"ק דאדרבה דרשו חז"ל מהפסוק "לא תעשון אתי" בגמ' ראש השנה כ"ד ע"א לא תעשו דמות שמישי המשמשין בבית המקדש, ונכון שאנו מחויבים לעשות זכר למקדש, אבל לא לדמות כבוד ביהכ"ס לכבוד המקדש, אלא שאנו מחויבין מצד עצמינו לכבד את ביהכ"ס וכשם שמחויבים לכבד ולרצץ משום כבוד ביהכ"ס כמו"כ חייבין בכבודו להדליק נרות בביהכ"ס.

דימוי נרות ביהכ"ס ושבט לנרות ביהמ"ק

הסבר אחר כתב רבינו בחיי בספרו כד הקמח (ערך ביהכ"ס) "חייב אדם להדליק נרות בביהכ"ס לפי שהמקום ההוא מיוחד לתפילה שהיא מפעולות הנשמה והנשמה נמשלה לנר, שכן אמר שלמה ע"ה "אור צדיקים ישמח" (משלי י"ג), וע"כ הנשמה נהנית ושמחתה מרובה ומתפשטת באותה שמחה וכו'". ויש להוסיף על דבריו דברי הגמ' בברכות ל"ד ע"ב "א"ר חייא בר אבא אל יתפלל אדם אלא בבית שיש בו חלונות" ומפרש רבינו יונה שע"י ראיית האור מתישב דעתו ויוכל לכוון כראוי ז"א שתפילתו היא תפילה מעולה יותר כשיש אור ולכן גם בהדלקת נרות בביהכ"ס שייך טעם זה ולא משום שיש ריבוי אורה בביהכ"ס. יש שכתבו עפ"ימש"כ "ויקחו אליך שמן זית זך להעלות נר תמיד". וכתב ע"ז בעל ספר החינוך מצוה צ"ח "שציונו הקב"ה להיות נר דלוק בביהמ"ק להגדלת הבית לכבוד ולתפארת בעיני הרואים, כי דרך הבריות להתכבד בבתיהם בנרות דולקים וכל ההגדלה בו כדי שיכנס האדם בלבו כשיראו מורא וענוה". א"כ הסבר זה שייך גם

להדלקת נרות בביהכ"ס. כעין מה שמוצאים אנו שנרות ביהכ"ס הוא כעין נרות שבמקדש, כמו"כ נרות השבת המאירים הוא כדוגמת נרות המקדש, ונראה שבאמת מקבילים כל פרטי בנין ביהמ"ק וכליו להלכות שבת קודש, כגון שביהמ"ק היו נרות שלחן ובגדים מיוחדים כן בשבת נרות ושלחן ובגדי שבת, וכעין זה כתב בס' שפת אמת (פרשת בהעלותך שנת תר"ס) דכמו שבנרות של ביהמ"ק היה האור יוצא לכל העולם והיה האור תורה יוצא משם וכמו שנאמר "כי מציון תצא תורה", כן בשבת קודש יוצא אור ותורה לכל הימים. וכן מצינו ברבותינו שדרשו רמזים שונים לנרות שבת מפרשת המנורה, וכמובא בפירוש בעל הטורים עה"פ "ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך להעלות נר תמיד" בגימטריא "נשים צוה" רמז להדלקת הנר לנשים חובה בשבת, וזה מראה שיש קשר בין נרות ביהמ"ק לנרות שבת. בס' שבת מלכתא (מהגר"ש פינקוס זצ"ל) עמוד קי"ד מביא מה שמובא בס' הזכרון פחד יצחק (לזכור של הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל) מכתב יד מרבי יצחק בן הראב"ד שכתב חידוש עצום להלכה שגר חנוכה צריך שיהא תוך כלי שלכן נקרא נר דומה לנרות המקדש שהיו בתוך המנורה שהיתה כלי. ואם יתן השמן בתוך קליפת בצל או בכלי שאינו יכול לעמוד על שוליו דלא הוי כלי לענין קביעת הטומאה לא קיים את המצוה וה"ה לנר שבת, הרי שיש הלכה של מנורה מלבד עיקר ההדלקה עצמה שהיא משום שלום בית. (עי' בס' דברי מנחם מהגר"מ כשר זצ"ל ח"ב סימן ד').

כתב המשנ"ב סימן קנ"א ס"ק כ"ו "ונוהגו להדליק (נרות בביהכ"ס) קודם שיכנס אדם להתפלל משום דאמרינן בגמ' מקום שמתפללין בו עשרה קדמה שכינה ואתיא, ועוד שכן היו עושין במקדש". בס' ליקוטי מהרי"ח מביא בשם ספר שלמי ציבור "דביהכ"ס הקב"ה מצוי שם תמיד א"כ ראוי שיהיו הנרות דולקות שם ואין לכבות אותם לאחר התפילה". בס' כף החיים סימן קנ"ד ס"ק ק"ב מביא בשם שו"ת לב חיים (פלאג'י) שמי שמרבה נרות הדולקות בביהכ"ס לפני ההיכל צריך ע"ז סליחה וכפרה, אולם בשו"ת באר שרים ח"ד סימן ס' כתב דכוונת דבריו על נר תמיד שדולק לפני ארון הקודש בלי הפסק יום ולילה. אבל נרות הדולקות בעמוד התפילה אין חשש ואז אפשר לכבות אחר התפילה וכן משמע בב"ח סימן תקע"ז.

נדבת שמן למאור ביהכ"ס סגולה גדולה

מובא במדרש שהמצוה הגדולה ביותר זה מי שנדב שמן להדלקת המנורה בבית המקדש, ומי שהיה מביא את השמן זית להדלקת המנורה היה זוכה לפרנסה גדולה מאד, כפי שמסופר על הנביא עובד אדום שבזכות שהיה מדליק נר בערב ובבוקר בזמן שהיה ארון הקודש בביתו וזכה שהקב"ה בירך אותו וכל ביתו בשפע גדול מאד. מובא בזה"ק שבזמנינו שאין בית המקדש אז במקום שמתפללים ולומדים תורה מי שנודב שמן למאור כדי שיהיה אור בבית המדרש שיוכלו ללמוד אז מעלתו גדולה ביותר וזוכה לשפע של פרנסה. כמו"כ מי שנודב שמן למאור עבור ביהכ"ס כגון נר תמיד אעפ"י שיש אור החשמל בביהכ"ס יש ענין להדליק נר תמיד בביהכ"ס בשמן זית שהרי ביהכ"ס נקרא מקדש מעט וצריך להדליק בשמן זית לכתחילה זכר למקדש. בס' בן איש חי כותב שמי שרוצה לראות ניסים גדולים בפרנסה שינדוב שמן למאור להאיר את ביהכ"ס ובפרט נר תמיד שצריך לדלוק יום ולילה. וכתבו האחרונים היום שיש לנו חשמל רצוי שישלם את הוצאות החשמל של ביהכ"ס לצורך המאור להאיר למתפללים ואז מובטח לו לראות ניסים ונפלאות וכפי שאנו רואים שתקנו לפני תפילת מוסף נוסח מיוחד מי שבירך על העוסקים בצרכי ציבור וכן מי שנותנים נר למאור לביהכ"ס שהקב"ה ישלם שכרם...

ראוי לציין את דבריו הנפלאים של בעל הטורים (שמות פרק כ"ה פסוק ל"א) וז"ל "בפרשת המנורה אין אות סמ"ך לומר במקום נר אין שטן ואין מזיק, ובזכות נר מצוה ותורה אור סותם פיו של שטן מלהסיתו" ז"א שמעלתו של נר שהוא דוחה כל מיני מזיקין וזה גם שייך בנרות ביהכ"ס.

הנושאים הבאים

תצוה- שמן בהלכה, ויקחו אליך שמן זית זך (כז כ).
כי תשא- פת עכו"ם, וזבחו לאלהיהם (לד טז), נאסור פתם משום ינם (מדרש).

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה בעריכה תמציתית וייחודית להשיג בחנויות הספרים

אשת חיל

מדרשים, נכתב, ראשונים, אחרונים, חסידות

פרקי עיון בפרשיות התורה

מרבתינו לבית בריסק זיע"א

גלין ד שנה א

אדר א' ה'תשע"ט

בגדר מצוות הטבת והדלקת המנורה

יערך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני יהוה חקת עולם לזרתם מאת בני ישראל (שמות כז כא).

ידועה שאלת הב"י מדוע קבעו חנוכה לשמונה ימים והרי היה להם מספיק שמן ליום אחד ונמצא שלא היה הנס אלא שבעה ימים, ואחד מתרצויו הוא שנעשה נס בשמן אף ביום הראשון ולא נחסר כלל אלא נשתייר כולו ליום השני, וכן בשני נשתייר לשלישי וכן הלאה עד ח' ימים.

ואמנם תירוץ זה איננו מחזור, שהרי ממ"נ, אם כבה הנר ונשתייר השמן, שוב נעשה דשן ואינו ראוי עוד להדלקה, כמב' ברמב"ם (פ"ג מתו"מ ה"ב), ואם נשאר הנר דלוק הרי לא נתקיימה בו מצוות הדלקה כל ז' ימים. וכעין זה הקשה האדמו"ר רא"מ זצ"ל מגור למרן הגר"ח הלוי זצ"ל בהא דמצינו במדרש (תנחומא תצוה ג') שלא כבו נרות המנורה ג' שנים, וקשה א"כ היאך קיימו בהן מצות הדלקה.

ותירץ לו הגר"ח דמצות הנרות אינה במעשה ההדלקה, וכדאמרין בגמ' דהדלקה לאו עבודה היא, אלא מצותן במה שהן דולקין והרי זה נתקיים שפיר אף שלא עשו בה מעשה כל יום.

ויסוד הדברים כתב הגר"ח בספרו (פ"ט מביא"מ ה"ז) לבאר שיטת הרמב"ם שזר כשר להדלקת המנורה וכבר השיג עליו הראב"ד דמצותן בכהנים, וכדכתיב נמי קרא 'בהעלותך את הנרות', ואיך מותר לזר להדליקן, והוסיף הגר"ח להקשות דכיון שמצותן בכהנים, אף דנת' בגמ' דלאו עבודה היא, מ"מ מהיכ"ת שתתכשר בזר אף בדיעבד.

ובי' הגר"ח דעבודת המנורה לעולם היא בכהנים, אלא דאין מצותה כי אם בהטבת הנרות, וכדכתב הרמב"ם (תו"מ שם ה"י) דהטבתן בכהנים מדכתיב 'יערוך אותו אהרן ובניו', וכלל שם הרמב"ם מצות הדלקה בהטבת הנרות ומ"מ הדלקה לא בעיא כהונה לפי שאין דינה במעשה ההדלקה אלא שיהיו הנרות דולקין, ודוקא דבר שעשייתו היא עיקר מצותו הוא הנקרא עבודה ובו נאמר שתהא עשיה ע"י כהן אבל הדלקה שקיום מצותה במה שהנרות דולקין אין עשייתה טעונה כהן וכשרה בזר ע"ש, ומזה הטעם גם לא הוצרכו להדליק המנורה כל יום וסגי במה שנשארה דולקת וקיימו בה שפיר מצות הדלקה.

והגר"ד זצ"ל הקשה למרן הגר"י זצ"ל דאמנם נתיישב בזה היאך נתקיימה מצות הדלקה, אך אכתי תקשי היכן קיימו מצות הטבת הנרות, שמצותה ע"י מעשה דוקא ועבודה היא ובעיא כהונה.

וא"ל הגר"י דאכן מהטבה עדיין קשה, אלא מפני שלא הקשה האדמו"ר מגור להגר"ח אלא על ההדלקה לכן לא ענהו אלא על כך.

וביישוב קושיא זו אמר הגר"ד זצ"ל דהנה מצינו ברמב"ם (תו"מ שם) דנר שכבה מצות הטבתו ע"י החלפת הפתילה והשמן, אבל אם לא כבה מתקנו וזוהי הטבתו, ומבואר דע"י תיקון בהפתילה מקיים שפיר מצות הטבה, ואיתא ברמב"ם בפיה"מ (מעילה פ"ג) דסני לזה בקציצת ראש הפתילה שנשרף (ע"י בזה בחי' מרן רי"ז הלוי תו"מ שם), וא"כ י"ל דבאופן זה קיימו מצות הטבת הנרות כל אותן הימים, וכונת המדרש באומרו 'שדלקה המנורה ג' שנים, אינה שהיה הנס במה שלא כלה השמן כבח' ימי חנוכה, אלא במה שלא כבה הנר ולא הוצרכו להחליף פתילה ושמן.

והנה בעיקר הקושיא הנ"ל אמר הרא"מ מגור ע"פ מה דמצינו (ביצה כב) דהוסיף שמן לפתילה בשבת חייב משום מבעיר, ומבואר דיש דין הדלקה בזה, וא"כ י"ל דבאופן זה קיימו מצות הדלקת הנרות אף שהיו דולקין, ע"י שהוסיפו טיפת שמן לכל נר שהרי זה כמבעיר.

ואמנם דבעיקר הדבר יל"ע אי מהני מה דנחשב כהבערה לקיום בזה מצות הדלקה, אך הא מיהת יש ליישב בזה הקושיא היכן נתקיימה הטבה, דמצות הטבה שפיר י"ל דאפשר לקיים ע"י הוספת מעט שמן לנר אף כשהוא דלוק. (מהספר 'רשימות תלמידים' מתוך כתבי תלמידים משיעורי הגר"א הלוי סאלאווייצקי שליט"א).

איסור לאו בקריעת המעיל, ודין עשיית המעיל באופן שלא יקרע.

והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה ארג כפי תחרא יהיה לו לא יקרע (שמות כח לב).

ובפרש"י 'לא יקרע, כדי שלא יקרע, והקורעו עובר בלאו וכו'. והיינו דב' דברים נאמר ב'לא יקרע' א. דצריך לעשות פי ראשו וכו' כדי שלא יקרע. ב. נאמר לאו על הקורעו. והנה בתרגום אונקלוס תרגם 'דלא יתבוע', והיינו כפי' הראשון, דצריך לעשות כן פי ראשו כדכתיב בקרא, כדי שלא יקרע [בהרבה חומשים נדפס בתרגום אונקלוס כאן 'לא יתבוע' אכן בחומש העמק דבר (שהתרגום שבו הוגה ע"י הנצי"ב זיע"א) מפורש כדקדוק מרן זיע"א 'דלא יתבוע']. והנה ביומא (עב) מוכיח הגמ' דנאמר בזה לאו על הקורעו, ולא נאמר שם דהכוונה רק כדי שלא יקרע, דא"כ היה צריך להיות כתוב 'שלא יקרע' וממה דכתב 'לא יקרע' משמע שהוא לאו, ע"ש. ולכאן לפי"ז מאי ראייה דנאמר בזה ג"כ 'כדי שלא יקרע' וכמו שתרגם אונקלוס, שמה לא נאמר בזה אלא לאו על הקורעו ותו לא. והנראה דהנה בפרשת עשיית הבגדים (פקודי לט כג) כתיב 'ופי המעיל בתוכו כפי תחרא שפה לפיו סביב לא יקרע' ואם נאמר שנאמר רק לאו ב'לא יקרע' [מה זה שייך לפרשת עשיית הבגדים] והמוכרח דנאמר ג"כ דצריך לעשות שפה כדי שלא יקרע, וממילא זה שייך ג"כ לעשיית הבגדים. [אלא דצ"ע דשם תרגם אונקלוס 'לא יתבוע' ולא 'דלא יתבוע', ולפי הנ"ל הרי בעשיית מוכרח להיות התרגום 'דלא יתבוע', וצ"ע, אכן בתרגום וינתן בן עזיאל שם תרגם 'דלא יתבוע'] (רשימות תלמידים מתוך כתבי תלמידים).

בדין הסחת דעת מהתפילין.

ועשית ציץ זהב טהור (שמות כח לו).

הסתפק מרן הגרי"ז זצ"ל לגבי הדין שאסור להסית דעת מהתפילין בעת שמניחם האם דין זה משום השמות הקדושים שנכתבו בפרשיות התפילין שעתה נמצאים על ראשו וידו ואסור להסית דעת משמו של הקב"ה, או דלמא דכיון שיש בתפילין הזכרת שם ה' יש להם קדושה, וגדר האיסור הוא להסית דעתו מקדושת התפילין.

והגאון ר' שמחה זליג זצ"ל הדיין דבריסק אמר למרן להביא ראיה מדאיתא בגמ' שבת (יב.) ויומא (ת.) דאיסור הסחת דעת מתפילין ילפינן מאיסור הסחת דעת מהציץ, ובגמ' שם עבדינן קל וחומר ומה ציץ דאית ביה שם אחד איכא איסור הסחת דעת, תפילין דאית ביה שמות הרבה קל וחומר שאסור להסית דעת מהם. הרי ראיה ברורה שהאיסור הוא משום הסחת דעת מהשמות המוזכרים בתפילין ולא מקדושתם.

ואמר לו מרן זיע"א דמגמ' זו משמע להפך שהאיסור הוא להסית דעת מקדושת התפילין ולא רק משום אזכרות שבה, דאי נימא כדבריו דהאיסור משום השמות הוא, א"כ מאי ק"ו שייך בזה, דהלא כמו שיש איסור להסית דעת משם אחד כך יש איסור להסית דעת משמות הרבה, ואין זה אלא פעמים רבות אותו איסור, ואין זה קל וחומר. וממה דעביד הגמ' קל וחומר, מבואר שהשמות יוצרים קדושה בתפילין, ושפיר חמורה קדושה של שמות רבים מקדושה של שם אחד. (מתוך הספר- רשימות תלמידים ממרן הגרי"ז הלוי סאלאוויציק זיע"א).

דין יציקת השמן על הראש וחבישת המצנפת

ושמת מהצנפת על ראשו וגו' ולקחת את שמן המשחה ויצקת על ראשו (שמות כט, ו-ז).

פשטא דקרא דקודם שם המצנפת על ראשו ואח"כ יצק שמן על ראשו. ובאב"ע פי' שלכש המצנפת רק לאחר יציקת השמן. אבל הרמב"ן הק' עליו דגם במעשה (ויקרא ח ט) הוזכר כן. ולכן פי' שהמצנפת הייתה כרוכה סביב סביב על הראש, ואמצע הראש היה מגולת, ועליו יצק השמן. עוד כתב רמב"ן שלפרש"י שהיתה המשיחה בכל הראש, הייתה היציקה במקום הנחת התפילין ומשם ימשכנו כמין כף יוונית.

הק' הגר' מאיר הלוי סאלאוויציק זצ"ל- והנה א"י ביומא (כת.) דלשכת הגזית היתה חציה בקודש וחציה בחול, ועי"ז נעשה הפייס בקודש, דהרי בעי' בבית אלקים נהלך ברגש [והפייס עצמו נעשה בקודש] עיי"ש. ובתוס' (שם ד"ה והא) הק' דאם נעשה בקודש למה לא נעשה בעזרה עצמה דקדיש טפי. ואור"ת דכיון דנוטל מצנפת של אחד מהן גנאי היה לעמוד בלא מצנפת בעזרה, ע"כ. ומבואר דגנאי הוא לעמוד בעזרה בגילוי הראש, ולפי"ז צ"ע אמש"כ רמב"ן שאמצע הראש היה מגולת, דא"כ לעולם הוא גנאי. וכתב דהרמב"ן לשיטתו שזהו החילוק בין מצנפת למגבעת, אבל התוס' בהרבה מקומות כתבו שאחד היה גדול ואחד קטן. [ראה רמב"ן לעיל כח א, וז"ל הרמב"ן (שם פסוק לו) 'ויהיה על המצח כנגד המצנפת בפניו. וזהו שאמר (להלן כט ו) ושמת המצנפת על ראשו, כלומר למעלה בעליון שבראש, לא כמו המגבעות שנאמר בהן (שם ט) וחבשת להם מגבעות, שהן חובשות הראש כמי שהושש בראשו וחובשו לחזק' וכו', עכ"ל].

ומה שנקטו התוס' שהעזרה קדיש טפי מלשכה הבנויה בקודש צ"ע דלשניהם היו קדושת עזרה ולאיהו עניין קדיש טפי, ולענין ישיבה בעזרה שניהם שווין, וצ"ע. (ע"פ משנת רבינו מאיר הלוי).

תפילת שמו"ע- קורבת ישראל לאבות, אברהם יצחק ויעקב.

אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב.

א' ספר פעם למרן הגרי"ז זיע"א מעשה עם החוזה מלובלין וכה היו דבריו, פעם הגיע אברך אל החוזה מלובלין כשהוא שבור וכאוב שזה שנים הוא מצפה לישועה וטרם נפקד, נכנס אל החוזה כשתקווה מפעמת בלבו הן קרובי משפחה רחוקים הם שהלא אשתו של אותו אברך הייתה קרובת משפחה למשפחת המחותנים עם החוזה, כך חשב יאמר לחוזה להתפלל בעדו מצד 'ומבשרך אל תתעלם'. נכנס אותו אברך אל החוזה ואכן פניו קדרו כשראה את תגובת החוזה לקוויטל שהגיש לפניו עם בקשתו, מיהר אותו אברך ופרש את קורבת משפחתו לפני החוזה תוך שהוא מבקש לחון אותו מצד ומבשרך אל תתעלם, שמע החוזה את השתלשלות הקורבה והפטיר, הא, קורבה רחוקה היא מידי.

נפלה רוחו של אותו אברך ויצא מעם החוזה בפחי נפש. ביצאתו פגש ברבי נפתלי מרופשיץ מתלמידיו של החוזה ונתן לו עצה מה יעשה, ואכן אותו אברך תפס את מקומו בתפילת המנחה סמוך למקומו של החוזה, ובהגיע החוזה בתפילת שמו"ע ל'אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב' לחש אותו אברך על אוזן הצדיק 'הא רבי זו קורבה רחוקה מידי'. אחר התפילה אמר לו החוזה דברך עשו אצלי רושם והתפללתי עבורך.

ואמר מרן הגרי"ז זיע"א שאותו אברך אינו צודק בטענתו, שכשמדובר על האבות אברהם יצחק ויעקב שיש להם 'שם אבות' אם כן אנו קרובים בקורבה של בן אחר בן, ובזה אין קורבה רחוקה מידי.

הודעה והבהרה: אין לפנות בענייני קבלת גליון זה למכון דעת סופרים- הגליון מופץ אך ורק ע"י מערכת 'קובץ גליונות'.

חידו"ת מרבתינו לבית בריסק זצוק"ל ושיבלחט"א אפשר לשלוח לכתובת הר"מ של מכוני דעת סופרים בארה"ק.

הגליון מוקדש לעלוי נשמת
בן-ציון בן בנימין

גליון ר' פי תצוה
י"א אדר א' ה'תשע"ט
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מסירותו של מו"ר הגאון הגדול

חבר של כל הרשעים ואמר, אני אוהב אותך ודואג לך ודע לך שמחר מתכוונים לשלוח אותך לסיביר. אמר אבא, אין כבר מה לעשות...

השמד שעשו ראשי השלטון בארץ בהקמת מחנות העולים

וכשהגיעו לארץ ישראל מאות אלפי משפחות של שומרי תורה ומצוות, שבחור"ל הקפידו על קלה כבחמורה, וראשי השלטון בארץ היו חבריהם של אלה ששלטו ברוסיה, סגרו את העולים הללו בחנות גדולים מאחורי גדרות תייל, קראו לזה אז 'מחנות העולים', התעורר אז ניצוץ הקדושה אצל בחורים צעירים, והלכו בחורים במסירות נפש להציל אותם.

הברחת נערים במנהרות להצלה מצפורני השמד

הייתי אז בחור בישיבת פוניבז', יום אחד הגיעו לתפילת מנחה קבוצה של כשלושים ילדים נחמדים עם פאות ארוכות ואמרו קדושה. מי הם היו? ההורים של הילדים הללו רצו להציל אותם, חפרו מחתרת תחת גדר התייל של מחנות העולים, חפרו מנהרות, ובלילות כשלא ראו, הבריחו אותם בזחילה תחת הגדר כשאף אחד לא ראה. ההורים רצו להציל את הילדים, הילדים הללו יצאו, ואין שהם שמחו לומר 'קדוש קדוש', אני זוכר שפעם אמרתי שיש הרבה שאומרים 'קדוש קדוש', אבל הקדושה הזו של הבחורים הללו, זה היה כל כך ארוך... קדושוווש!

והרב מברסק פסק אז שיש להציל אותם, הלכו בחורים והתלבשו בכגדים של השומר הצעיר ונכנסו בלי כיפה למחנות, כדי להציל את הילדים הללו.

מי שלא רשם את ילדיו לבי"ס חילוני סבל מרעב

אבל מה נעשה עכשיו!!! כעת אין צורך במנהרות, ואין צורך להוריד את הכיפה, הכל

מדובר בבחורים חכמים מופלגים. אמר לי החזו"א שאם הם ישאלו שאלה כזו, תשאל אותם האם הם מניחים תפילין, איזו שאלה ודאי שמניחים תפילין, והרי זה גם גזול זמן, להניח ולקפל את התפילין, אלא מדוע הם עושים זאת, משום שזו מצווה... אך זו מצווה לא פחות חשובה מהנחת תפילין.

שתי שואות, חורבן הגוף והנשמה

בדור שלי ולאחר מכן, לאחר החורבן הגדול שהיה בעולם, כמו שהתבטא החזו"א שהיו שתי שואות, שני חורבנות, חורבן הגוף וחורבן הנשמה. חורבן הגוף היה בשנות הזעם של המן הרשע של הדור הזה, שהמן רק ניסה, אך המן הזה עשה... מליונים מליונים. ואני עצמי, ניצול שואה מרוסיה, שבעים שנה היו שם גזירות להשמיד את קדושת עם ישראל. בעיירה שלנו היה תלמוד תורה וחדרים עם ארבע מאות ילדים. נולדתי לאחר שזה כבר לא היה קיים אבל אבא זצ"ל סיפר לי, ובילדותי כשהתחלתי לקרוא הבנתי. בחדר שלמדתי בו נשאר עוד שבעה ילדים שלמדו בבית פרטי חומש, וכשהגענו לפרשת נח בפסוק 'ויזכר אלקים את נח', אמר לנו המלמד שלא להגיע יותר משום שכעת זו כבר סכנת נפשות. ונשארנו רק שני אנשים שלא נכנעו, אבא זצ"ל והשוחרט של העיירה.

אבא זצ"ל ניצל משליחה לסיביר

כשהייתי ילד קטן וטרם למדתי גמרא, ראיתי בבית הכנסת איך שאבא יושב עם קבוצת בחורים ללמוד מסכתא חולין, ואח"כ מסכת בבא קמא. מי היו הבחורים הללו, את הרב אברמסקי שלחו לסיביר והתלמידים שלו חיפשו רבי'ה הם שעמו שבעיירה שומיאץ יש רב, אבא שלי, שמסכים ללמוד תורה. יום אחד אבא הפסיק לבוא לבית הכנסת ונשאר ללמוד בבית, הגיעו הביתה רק שני בחורים ללמוד עם אבא. סיפר אבא שבא אליו קומוניסט אחד,

השוב תשיבם לאחיד

דברים שנשא מו"ר זצוק"ל
בכנס 'לב לאחים'

ברשות רבותי ראשי הישיבות שלימדוני תורה, מרנן ורבנן. אין מסרבין לגדול ונתבקשתי לדבר ואני מרגיש בעצמי שאני נאלץ לומר משהו, משום שדיבורי קשה עלי מחמת שאני צרוד מאוד. אבל, כשאנו נמצאים כאן במעמד גדול זה של חיוזוק של מצווה גדולה כל כך, אני מרגיש זכות לדבר כאן.

אומר אור החיים על הפסוק "לא תראה את שור אחיך או את שני נדחים ונתעלמתי מהם השב תשיבם לאחיד". אם רואים צאן קדשים נדחים ותועים בדרך, אומר הפסוק 'השב תשיבם לאחיד', 'לאחיד' זה הקב"ה.

החזו"א מנחה ללמוד עם מתחילים

כשהייתי בחור בישיבה הגיעו צעירים מתחילים והזדמן לי להיות בביתו של אדוננו החזו"א זצ"ל, הוא החל לדבר על דבר שלא שאלתי אותו כלל עליו, על כך שיש בחורים צעירים בעלי כשרונות שבאים לישיבה והם בסכנה של 'הליכה לאיבוד'. הייתי אז יחד עם חברי הגאון הצדיק ר' יצחק יחיאל שליט"א, אמר לנו אז החזו"א, דברו עם חברים שיקדישו חלק מהיום, חצי שעה או שעה, כדי לדבר בלימוד עם בחור צעיר, ללמוד אתו מה שתמצאו ללמוד. שאלתי אותו, הרי אם אדבר איתם יאמרו שאין להם זמן כי הרי הם לומדים בעיון את הקצוה"ח ומחדשים חידושים,

ולכאורה בפשטות נראה, שהטעם של רשב"י הוא כדי שיוכל להפסיק ללמוד תורה וקדושה יותר שעות רגעים, ולא יצטרך להפסיק כדי לאכול או עסק משא ומתן, וגם מצד הסברא קשה לפי הפירוש של האלשיך, שהרי בצדיקים כמו רשב"י וכדומה גם האוכל הוא עבודת השם שגופו הוא כמזבח, וכמבואר בס' מסילת ישרים פרק כ"ו, ובפשטות משמע שהתועלת של שתי פיות היא גם לגבי צדיקים גמורים.

ואח"כ מצאתי שכן פירש בבעל ספר חרדים על הירושלמי ברכות שם, וז"ל דהוי לעי באורייתא ולא יפסיק פומיה לאכול ולא לשום עסק משא ומתן עכ"ל, והוא כדברינו מחמת שקידה (ולא כטעם האלשיך).

בעניין חילול ה' בדיבור לה"ר
(ט"ו"ב סיון תשע"ב)

ספר חפץ חיים בפתיחה לאוין, ס"ק ו, "ועובר נמי המספר והמקבל בלאו דלא תחלו את שם קדשי, אחרי שאין בה תאוה ולא הנאה גשמית, שע"י זה יתגבר יצרו עליו, על כן נחשב העוון הזה כמרד ופריקת עול מלכות שמיים בעלמא ומחלל שם שמיים בזה".

ועיין בבאור 'באר מים חיים' על סעיף זה שהביא המקור מדברי הרמב"ם בספר המצוות ל"ת ס"ג שהזהירנו מחילול השם וכו' כשיעשה אדם עבירה אין תאוה בה ולא הנאה וכו' ולפיכך אמר ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלקיך אני ה' כי זה מכיון להכעיס בזה הענין ואין הנאה גשמית בזה וכו', והוסיף שם בבאר מים חיים שאפילו אם הוא מרויח ממון ע"י העוון אעפ"כ נקרא מחלל שם שמיים אחרי שאין לו מזה הנאה גשמית, ועי"ש עוד שהביא ראייה מגמרא תענית דף ח' דמדמה בעלי לשה"ר לנחש שאומרים לו מה הנאה יש לך.

והנה מבואר בדברי רבינו הח"ח לחלק בין הנאת ממון לבין הנאה גופנית. ולא מובן הטעם לחלק ביניהם, דאם מחמת הנאת הגוף פקע כאן עניין של חילול השם, דעושה העבירה מחמת יצר ההנאה, א"כ אמאי לא נימא ה"ה ביצה"ר של רווח ממון, ומ"ש?

ושוב מצאתי בספר חפץ חיים, עם ביאורי ארחות חיים ושכילי חיים, שאת החיבור הנפלא הזה חיבר הרב הג"ר משה קאופמן שליט"א, ששמע מעד נאמן שבאמת החזו"א ס"ל לא כהחפץ חיים, וכסברא הזאת, דזה מיקרי להנאתו, ול"ה חילול השם.

ושיש להם את הכח לכך, שהם יעסקו בכך, והנחו אותם מתי ולאן לצאת.

אף אחד לא פטור מהשבת האבידה - נשמות אחינו

אשריכם לב לאחים, שההכוונה שלכם היא של גדולי הדור המכוונים את הדרך והשיטה כיצד לקיים את המצווה הגדולה הזו. ואם מצוות השבת אבידה היא מצווה גדולה כל כך, והשבת אבידה היא אפילו באבידה ששווה פרוטה, על אחת כמה וכמה השבת אבידה של נשמות תועות. 'השב תשיבנו לו'. אף אחד לא פטור מלהחזיר את האבידות, ורבותינו ימשיכו להנחות אותנו כיצד לקיים את המצווה הזו כמו בכל מצווה ומצווה. כיצד לקיימה ולנהוג בדרך הטובה. וראשי לב לאחים שכל כולם וכל מעשיהם מכוונים על פי דעת גדולי התורה ורבותינו, יהי רצון שתשרה השכינה במעשה ידיכם.

בס' שמירת הלשון שער הזכירה פרק י' בהגה"ה שם הביא בשם האלשיך הקדוש את מאמר הירושלמי ברכות פרק א' ה"ב, שאמר ר"ש בר יוחאי אילו הייתי על הר סיני בשעת מתן תורה הייתי מבקש מהשית שיברא לברנש שתי פיות אחד לעסוק בתורה, ואחד לעשות בו כל צרכיו (ועי"ש בלשון האלשיך קצת שינוי בהעתקת לשון המאמר), ומפרש שם את הטעם של רשב"י, שהפה ששח שיחת חולין בושנו מאד להלל בו את השם, ומזה עושה קל וחומר, איך בפה טמא מדיבורי איסור, וערב לב איש להלל בו את השם ולקרוא בפה זה דברי תורה, ועי"ש דמוכח שזו הסיבה שרצה רשב"י שתי פיות.

פתוח ואף אחד לא מפריע לקיים מצוות. לא כמו באותה תקופה כשעשו רישום לבתי הספר וכשהגעתי לרמת השרון לאחר פטירת אבא זצ"ל ושאלתי הורים מדוע הם רושמים את הילדים לבית הספר ההוא, ענו לי שהמזכיר אמר שמי שלא ירשום את הילדים לבית הספר החילוני לא יקבל כרטיס עבודה ויצטרך לסבול רעב.

כעת כשאין מפריעים, התביעה עלינו גדולה מאוד!

ועכשיו, לא מענישים את מי ששולח את ילדיו לתלמוד תורה, לא מענישים את מי שרוצה להניח תפילין, כל זה שייך לעבר... זה מחייב אותנו!! אם זה כל כך קל, מדוע שלא נעשה את זה!

לב לאחים ממשיך את השליחות של החזו"א ושל הרב אברמסקי וגדולי הדור. אבל ברוך השם אם באותו דור, לפני ששים שנה לערך, היו מספר בחורים בשיבות, הרי שכעת הישיבות מלאות, הישיבות הגדולות והקטנות, יש עוד תפקיד גדול וקדוש. הפסוק אומר "כִּל הַמִּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי ה' רַפָּאךָ", אם אין מחלות למה צריך רופא? החזו"א דיבר איתנו על בחורים שנמצאים בישיבה שצריך לשמור עליהם שלא ינשרו ולהציל אותם שלא יתקלקלו. בבחינת "וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שֹׁמֵעַ לִשְׁפֹּט אֶת עַמְּךָ".

גם כשעוסקים במצוה חשובה
יש לעשותה בהכוונת גדולי
ישראל

אחים יקרים, כשהתחילה ההתעוררות ובחורים בעלי רגש קדושה ורגש דאגה לכלל ישראל, יצאו לרחבי הארץ, לעין שמר, לבית ליד, וראש העין, למחנות העולים והקיבוצים, ששם כבר היו קבוצות של מאות שהתחנכו בתוך הקיבוצים ויצאו, היו אז חברים שקדנים גדולים שאמרו שבסדר חסרים הרבה בחורים, שיוצאים הרבה יותר מדי לפעילות, ושאלו האם להפסיק את הפעילות. דיברו אז עם המשגיח הרב דסלר זצ"ל ואמר הרב דסלר שיש לעשות פעילות כזו אך הכל לפי הכוונת הרבנים ושצריך לשאול דעת גדולים. הגדולים קבעו אז שישנה עונה שצריך לצאת בה יותר והתירו לחלק מהבחורים לצאת, שכן היה בכל הישיבות שאלה הבחורים שהיו מוכשרים לכך

דברי אמת

מאמרי היוזק השקפה והדרכה
מזקו המשגיחים

מרן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 122 ■ תצוה

ועד ערב, על כל רגע ורגע של לימוד תורה, תפילות ועבודת ה', והוא ממיר זאת בתענוגות מדומים, אשר חולפים כהרף עין ומשאירים אותו בתחושת עצב וריקנות.

ובאמת, בכל יום ויום בעת שקוראים קריאת שמע, אנו מקבלים על עצמנו עול מלכות שמים, ומקבלים למסור את נפשנו כאשר הקב"ה חפץ בכך, ולמסור את כל ממוננו, אם נצטרך לכך לקיום עבודת ה'. והקדמונים מייצעים, שבכל פעם שאנו עומדים בפני מלחמה עם היצר עלינו להתבונן, שאם היה עכשיו שעת שמד, חלילה, והיו מחייבים אותנו לעבור אפילו על עבירה דרבנן, היינו חייבים למסור עצמנו למיתתה ולא לעבור, ומה כבר הקושי שעלינו להתגבר עכשיו, לעומת הקושי של מיתה!

אני עצמי מכיר כמה וכמה בחורים שהיו שקועים מאד בתהומות חטא זה, ועל ידי עמל התורה ביגיעה רבה, עלה בידם להיחלץ לגמרי מתהומות החטא, ונתעלו להיות תלמידי חכמים מובהקים ויראי שמים.

כמו כן, עלינו להלהיב עצמנו להתגבר על היצר באמצעות שינון פסוקים, מאמרי חז"ל וספרי מוסר, המדברים על החומר הנורא של החטא, ועל האושר העצום הצפון למתגברים על יצרם.

חובת הזהירות מדברים הגורמים להכשל בחטא זה

והנה, הדבר הראשון שצריך לברוח הוא מדברים שמביאים להרהורי עבירה, כל אחד לפי מה שידוע בעצמו שעלול להביאו לכך, ולא ראי זה כראי זה. ובספר 'יסוד יוסף' (הובאו דבריו גם ב'קיצור שו"ע'), כתב כמה דברים שבכחם לגרום להכשל בחטא, ובכללם דברים שמועצמו לא היינו חושבים שיש קשר בינם לבין חטא זה. כתוב: "אל תתן את פיך לחטוא את בשרך" – מורמו בזה שדיבור פה יכול לגרום להיכשל בחטא זה, והכוונה, לדברי לשון הרע ולדברי גיבול פה. כמו כן, גם אכילה גסה והסתכלות בנשים, עלולות לגרום להכשל בחטא.

חשוב לדעת, שישנם כשלונות שנובעים מאונס, ועל אופן של אונס לא נאמרו כל הדברים החמורים שנאמרו על עבירה זו. ברם, אם אין אנו מונעים עצמנו ללכת במקומות שמצויים בהם פריצות, ובפרט ברחוב של תקופתנו, אין זה בכלל אונס אלא נחשב כפשעיה.

דוגמא לדבר: שומר שכר [שדינו, שחייב בגנבה ואבדה ופטור על אונסין] שבאו לביתו גדודי לסטים וגזלו ממנו את הפקדון שהיה מופקד עליו, פטור מתשלומים, משום שנחשב כאנוס. מאידך, שומר שכר שהלך עם הפקדון למקום שמצויים גדודי לסטים וגזלו הלסטים את הפקדון, חייב השומר בתשלומים, שמכיון שהלך עם הפקדון למקום שמצויים בו גזלנים, שוב אינו נחשב אנוס. כך גם ההולך למקום שמצוי בו פריצות, אינו נחשב כאנוס.

תיקון החטא על ידי עמל ויגיעה בתורה

ה'אגלי טל' בהקדמה, מביא את דברי הזוהר הק', שבעוד שבגלות מצרים היה תיקון החטא על ידי עבודת הפרך של הגוף, הרי שבגלות האחרונה יהיה תיקון החטא על ידי עמל התורה ויגיעה בעיון התורה. לכן בימים אלו, המסוגלים לתיקון החטא, יש לעמול ולהתייגע ביתר שאת וביתר עוז בלימוד התורה ובעיונה. ובמיוחד שאין מחשבת העריות מצויה אלא בלב הפנוי מן החכמה.

רבנו חיים מוולאז'ין (נפש החיים' שער ד' פ' לב') מפרש את דברי רבי מאיר (אבות פ"ו) שכל העוסק בתורה לשמה נעשה כמעין המתגבר וכנהר פוסק וז"ל: "שכמו המעיין הנובע ובוקע, אף שלפעמים גרש ונשחת בהרבה רפש וטיט, עם כל זה הוא נובע ובוקע ומתגבר והולך מעט מעט, עד שברבות הימים יתגבר, ויתגלה לגמרי, ויתפשט כמאז, כן העוסק בתורה לשמה, אף אם נתלכלך תחילה בעוונות וחטאים עצומים, ונטבע מאד ברפש וטיט ומצוללות הרע ח"ו, עם כל זה ע"י עסק התורה יהיה נכון ליבו בטוה שוודאי המאור שבה יחזירו למוטב, והטוב מתגבר והולך על הרע שבו מעט מעט, עד שלבסוף בהכרח יתגבר הטוב ויתפשט בכולו לגמרי, והוא מתקדש מטומאתו ופרחה טהרה בכולו..."

והנה, מי שנכשל בחטא, חלילה לו ליפול ליאוש ולעצבות, שזו עצת היצר ממש. אלא עלינו לעשות מאמץ להימנע מכאן ולהבא מהדברים שמשער שהביאורו לכשלונו, ובעיקר, להגביר שבעתים את עמלו ויגיעתו בעיון התורה, וכדברי ה'אגלי טל' בשם הזוהר הקדוש, שבגלות האחרונה יהיה תיקון החטא על ידי עמל התורה ויגיעה בעיון התורה.

לרגל סיום ימי השובבים התקנו מאמר חשוב מ'לעבדך באמת'

ויאמור יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי... ועתה על תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם (מה, ד, ה). יש להבין מה פשר דברי יוסף לאחיו, שהקב"ה שלח אותו למצרים בכדי להיות להם למחיה, היפלא מהקב"ה לזון את יעקב ובניו באמצעים אחרים, שאינם כרוכים במכירת יוסף למצרים?

כתוב בספרים הקדושים, שבזכות שיוסף מלך על יצרו ועמד בנסיון אשת פוטיפר, אשר הסיתה אותו לחטא במשך שנה שלמה, ובמיוחד בשעה שאשת פוטיפר תפסה בבגדו והוא עמד בנסיון "ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה" - זכה למלכות. ולא זו בלבד, אלא אף זכה שכלל ישראל קרויים על שם יוסף, כי בזכות עמידתו בנסיון קיבל עם ישראל, עד סוף כל הדורות, את הכח להיות גדורים מעריות, ולעמוד בנסיונות מסוג זה.

התגברות יוסף – מעל לטבע

כתוב בחז"ל (הובא בילקוט פרשת וישב), שמטרוניתא אחת שאלה את רבי יוסי, וכי יתכן שיוסף שהיה בן שבע עשרה שנה, יצרו במלא תוקפו, ואעפ"כ עמד בנסיון? "הביא לפניו ספר בראשית, התחיל קורא מעשה ראובן ומעשה יהודה ותמר, אמר לה: ומה אלו שהיו גדולים, וברשות אביהם [ומשום כך היה להם פחות קשה לעמוד בנסיון מאשר ליוסף, ואעפ"כ], לא כסה עליהם הכתוב, יוסף שהוא קטן וברשות עצמו, על אחת כמה וכמה שלא היה הכתוב מכסה עליו!"

אומר ה'שם משמואל': חז"ל ודאי שאינם מביאים כל דבר שטות של מטרוניתא, ומה שהביאו חז"ל את שאלתה של מטרוניתא זו, משום שיש צדק בטענתה שמצד הטבע אי אפשר לעמוד בנסיון כה קשה כפי שהיה ליוסף, שהיה צעיר ויצור במלא תוקפו.

אלא שטענתה של אותה מטרוניתא הייתה, שהיא לא הבינה שלאחר שיוסף עשה את כל אשר ביכולתו, עזר לו הקב"ה יותר ממה שיד טבעו השיגה, וכמאמר חז"ל: "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, שנאמר: 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו', ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, שנאמר, ה' לא יעזבנו בידו". - והיינו, שהקב"ה עוזר לו להתגבר על יצרו גם בדברים ש"אלמלא הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו".

וזה גם ביאור דברי המדרש בעניין קריעת ים סוף: "הים ראה וינס – מה ראה ונס, ראה ארוננו של יוסף". באור הדברים, שבזכות שיוסף עמד בנסיון אשת פוטיפר תוך התגברות על הטבע, זכו ישראל להצלה שלא כדרך הטבע, על ידי קריעת ים סוף תוך שידוד מערכות הטבע.

ולפי זה מבארים הספרים את דברי יוסף לאחיו: "ואתה אל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה, כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם". ותמהנו, וכי קצרה יד ה' לזון את יעקב ואחיו מבלי למכור את יוסף למצרים? ולהאמור, יוסף אומר לאחיו שהוצרך לרדת למצרים בכדי לעמוד בנסיון של אשת פוטיפר, ועל ידי זה להיות למחיה לעם ישראל – שבזכות זה יקבל עם ישראל בכל הדורות כוחות לעמוד בנסיונות אלו.

עוד יתכן לפרש על פי המדרש הנ"ל: "כי למחיה שלחני אלוקים" – להיות סיבה להצלת עם ישראל מעל לדרך הטבע, בקריעת ים סוף. וזהו שאנו מברכים בכל יום בברכות השחר: "אזור ישראל בגבורה" – שהקב"ה משפיע עלינו כוחות להתגבר על הטבע.

התגברות על תענוגות של טומאה – פתיחת שער לתענוגות רוחניים

האר"י הקדוש גילה, שימי השובבי"ם מסוגלים במיוחד לתקן את החטאים הקשורים לענייני קדושה. והנה, אדם רוצה שהכל ילך לו בקלות, אך האמת היא שע"י שאדם מתגבר על יצרו אזי לא רק שבכך הוא נמנע מלעבור עבירה, אלא וזכה להתעלות לדרגה אחרת ע"י עצם ההתגברות.

בנוסף, התגברות על תענוגות של טומאה, פותחת לו שער לים של תענוגות רוחניים – תענוגות שאינו יכול להשיגם בעת היותו שקוע בטומאה. חק הוא בבריאה, שהמוותר על תענוגות גשמיים אסורים, יזכה לחוש את המתקנות והעונג שברוחניות ובעבודת ה', והחיפ, חלילה, לחיפ. ומיהו הכסיל, שמונחת לפתחו האפשרות להתענג כל חייו, מבקר

מתוך הספר החדש 'דבקה נפשי אחריו' – יומני ופנקסי רבנו זצוק"ל מימי עלומיו

תכלית האדם בעולמו

חיינו של רבינו, כך ידוע לכל, היוו מסכת אחת ארוכה של חתירה אל עבר התכלית. של הצבת היעד מול העיניים, והתקדמות לעברו מבלי לעצור אפילו לרגע. "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו" כותב רבינו הרמח"ל בפתחת ספרו הגדול 'מסילת ישרים', ורבינו היונה דוגמת מופת מוחשית לכך.

ההתבוננות בחובת האדם בעולמו, טומנת בחובה שני חלקים: האחד – נוגע להכרה בדבר גודל המשימה המוטלת על שכמו, ואילו השני – בדבר הכוחות העצומים והיכולות המופלאות שניתנו לאדם, המאפשרים לו להגשים את תכלית חיינו ומטרת בריאתו. את שני החלקים הללו, הציב אפוא רבינו לנגד עיניו תמיד.

ואמנם, כבר בצעירותו, מעורר את עצמו רבינו להתבוננות בדבר חובתו בעולמו וגודל התפקיד המוטל עליו: לגדול, לצמוח, ולהשיג את אשר נדרש הוא להשיג בזה העולם. כך, למשל, כותב הוא לעצמו במכת לשונו:

"בן אדם! הידעת מי אתה? אלוהים העיד לך כי בצלמו נבראת, כי חלק אלו-ק ממעל הנך! הידעת מה אומרות המילים הללו? אתה, השקוע בקטנויות וקבור בהבלים; אתה, הרודף אחרי כל השטויות וטובל בכל מיני ביצות; אליך פונים ואומרים: בן אדם, לא קטן הינך! לא אלה הם עסקיך, לא אלה ענייניך, נעלה ומרומם הנך מהם ומרוחק לאין שיעור! הידעת מהי נשמתך? חלק אלו-ק ממעל, ניצוץ מן התפארת העליונה, מן השלמות האלוהית!"

"אתה, אשר נשמתך נכספת רק לטוהר ולקודש; אתה, אשר נשמתך אוהבת רק את הטוב והנשגב; אתה, אשר נשמתך עורגת דוקא אל השלמות האלוהית ושום דבר לא יתן לה מנוח ולא ימלאנה – איך לא תבוש ולא תיכלם לרדוף אחר הבלים?"

"כאשר אדם גדול ישתעשע ויתענג על צעצועי ילדו הקטן – ילעגו לו ובוז יבזו לו: איך לא יבוש אדם גדול להתעניין בדברים של ילד קטן? ואתה, אשר כה רוממה מעלתך, האינך רץ אחרי דברי שטות והבל שאין בהם ממש? אך על כך – לא יבזו לך, כי מפני התפשטות המוחלה לרדוף אחר הבלים – התחילו האנשים לחשוב שכל השטויות הללו עניינים יקרים מהם, והאדם הרודף אחריהם – לא לחינם הוא עמל, ובדרך הטבע הוא הולך!"

"בן אדם! אל תשכח מי הנך! אל תשכח את רוממות מעלתך! זכור תמיד, כי נשמתך טהורה וקדושה היא, וחפצה האדיר והטבעי ביותר – לחזור אל האלוהים, אל השלמות המוחלטת המושללת מכל החסרונות! מתעגגעת היא דוקא אל תפארת בלי-גבולות, אל יופי שאין בו רבב; עורגת היא להשתאב בגופא דמלכא..."

"כאשר תתעורר לרדוף אחרי משהו, שאל את עצמך: המתאים הדבר לתפארת העליונה? האם עומד הדבר בפני ביקורת האמת? וכאשר תראה כי רחוקים מאוד הדברים מגובה נשמתך – גער בעצמך: איך לא תבוש לרדוף אחר שטויות כאלה? אתה, אשר צמאונך לתפארת העליונה ולהוד שאין למעלה מוננו – איך זה לא תכלם לפנות אל עניינים כה חטניים. כה פעוטים?"

"וכאשר תעמיק להתבונן, תזכר כי לא רק שהרבה דברים שרדפת אחריהם רדיפה מטורפת שפלים הם הרבה ממעלתך, אלא 'אין' ממש הם; וכאשר תתקשר אל האמת הזאת – תסייע היא לך להינצל מהרבה דרכי שקר ונתיבות כזב! אל תשכח אף פעם כי הווייתך – ניצוץ מהשלמות האין סופית, וגעגועיך האמיתיים – אל התפארת העליונה, ואל האידיאלים האלוהיים!"

האמת הזאת – תסייע היא לך להינצל מהרבה דרכי שקר ונתיבות כזב! אל תשכח אף פעם כי הווייתך – ניצוץ מהשלמות האין סופית, וגעגועיך האמיתיים – אל התפארת העליונה, ואל האידיאלים האלוהיים!"

נשמות קדושות – חיות חיים שפלים! ואכו, המחשבה על כך, שיהודים, שניתנה בהם נשמה עליונה.

וביכולתם להשיג ולהתרומם כה רבות, מומשיכם להתבוסס במדמנת ארציותם – לא נתנה לרבינו מנוח כבר בצעירותו. בשבוע מלשכת הגיוס, שם הסדיר את מעמדו כ'בן ישיבה', הוא רושם לעצמו בפנקסו:

"במשרד הגיוס נראים המון אנשים – ומה תוכן חייהם? הבל וריק! והן נשמות קדושות חננים הבורא ב"ה, אשר עמיהן יכלו לחיות חיים קדושים וטהורים מלאי הוד ושגב! אויה, מה נהיה מהם! נשמות קדושות – חיות חיים שפלים!"

על רעיון זה, חוזר רבינו שוב ושוב, מזוויות שונות. כך למשל, הוא עורך את הרשימה הבאה באחד מפנקסיו:

"האדם נשלח לעולם הזה ממרחקים גדולים, משמי שמים לתחתיות ארץ, מהעולמות העליונים, הזכים והטהורים, לעולם שפל, עכור וטמא!"

"צייר בדעתך איך הקב"ה אומר לנשמה: 'בתי היקרה, לבי למרחקים לקיים למעני תכלית נשגבה!'. 'מור לי מאוד להתרחק ממך, אבי היקר והאהוב!' – תענה הנשמה, 'הן אתה חיי ורק בקרבך לי אור, אך אם זה רצונך הקדוש – בשמחה אקבל עלי כל ייסורים שבעולם!'."

"ומהי התכלית? 'בעולם חשוך תהיי, והשטן יפתך להימשך לדברים רבים, ואת – אל תמשכי לשום דבר אלא לעשות רצוני! זכור תזכרי כי הכול כלום הוא כנגד עשייתך רצוני, כשם שידעת את זאת עכשיו, עם כל צבא מרום – כך אל תשכחי לעולם!'."

"ובכן, זוהי האמת! הכול – כלום נגד עשיית רצון ה', ואע"פ שכ"כ נתרחת עד שאינך מרגיש זאת תמיד – אך תאמין לבורא עולם ולכל המלאכים הקדושים המשיגים קצת מרוממות בוראם!"

"הלוא תכלית הבריאה היא יראת שמים – יראת הרוממות, ולמה לא תעסוק להגיע לכך? האם בטוח הנך שאין לך שייכות לכך? איך תוכל להיות בטוח – טרם עשית את האמצעים המובילים לכך?"

גם במכתביו מודגיש רבינו את הנקודה הזו, וכך הוא כותב בפרוס הימים הנוראים: "עוד ימים מועטים ויום הדין יגיע. אילו היינו נשפטים לפי מידת הדין – שום אדם לא היה יוצא זכאי, כי 'אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא'. אושרנו הוא, שדנים אותנו גם במידת הרחמים; אך גם מדת הרחמים אינה מבטיחה לנו חיים! כי יש לפעמים שאלוהים רואה שהחיים שהאדם חי אותם – טוב המוות מהם, ואז מדת הרחמים גוזרת על האדם מיתה! לפיכך, צריך האדם לחשוש לא רק ממידת הדין – אלא גם ממידת הרחמים!"

"אם נתבונן במצבנו, הרי נראה כי אנו שקועים בבזבז של חטאים ועוונות, שקועים בכל מיני קטנויות והבלים, ושוכחים כי באנו לעולם לא בכדי לחיות חיי בהמה: לעבוד ולאכול, אלא כדי לחיות חיים נשגבים מלאי הוד ותפארת, חיי שכל ורגש! מובן שמוכרחים אנו גם לעשות את כל הדברים הנצרכים לקיום גופנו, אך אסור לנו לשכוח שכל הדברים הללו הם רק טפל, ועיקר העיקרים הוא רק החיים הרוחניים."

"לעיתים, כאשר אתבונן איך חיים הרוב הגדול של האנשים – אשאל את עצמי בתמהון: האם חיים כל כך עלובים ופעוטים – כדאי לחיות?"

פנינים משולחן רבנו הגאון רבי אברהם גנחובסקי

זצלה"ה

לע"נ הרבנית
הצדקנית מרת
אסתר הדסה ע"ה
בת הר"ר רפאל
יונה זצ"ל

פרשת תצוה תשע"ט

אבל כבד

הדפסת והפצת התורה לעילוי נשמת אלמנת רבינו, הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל. שנלב"ע בחטף ביום רביעי א' אדר א'. מגזע הגרע"א והחתם סופר, התאמצה במסירות נפש למען לימוד התורה של בעלה רבינו הגאון זצוק"ל, ורב חלקה בכל תורתו. והלואי ונזכה בעזרת השם יתברך להמשיך בהפצת תורת רבינו זצוק"ל, להרחיב ההפצה לכל לומדי התורה בכל אתר ואתר, ויהא לנחת רוח בגנזי מרומים. תהא נשמתה צרורה בצרור החיים.

והנה איתא בקרא בפרשת תצוה, ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתיב למאור להעלות נר תמיד (כ"ז כ'), וכתב בבעל הטורים "תצוה" בגימטריא "נשים צוה", רמז להדלקת הנר לנשים חובה בשבת. וכתב בטור (סי' רס"ג) דאע"פ שאחד האיש ואחד האשה מחויבים בהדלקת נרות שבת, מכל מקום הנשים מזהירות בו יותר, כדאיתא במדרש (בראשית רבה סוף פי"ז) מפני שכבתה נרו של עולם, פירוש שגרמה מיתה לאדם הראשון, והרמב"ם (פ"ה מהל' שבת ה"ג) נתן טעם לדבר מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית.

ובסייעתא דשמיא נביא השבוע מה שכתב רבינו בענין הדלקת נר בשבת, שזוהי מצוה של הנשים, ויהיו הדברים לעילוי נשמתה.

הקדמה - לא יקדים

אמרינן בשולחן ערוך (סי' רס"ג סעי' ד') דלא יקדים למהר להדליק נר שבת בעוד היום גדול, שאז אינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת.

ואם רוצה להדליק נר בעוד היום גדול ולקבל עליו שבת מיד, רשאי, דכיון שמקבל עליו שבת מיד אין זו הקדמה. ובלבד שיהא מפלג המנחה ולמעלה. [ובהדליק קודם פלג המנחה, חייב לכבות ולהדליק שנית עם ברכה]. ואם הדליק לצורך שבת ולא קיבל על עצמו שבת בהדלקתו, מכל מקום כתב במשנה ברורה (שם ס"ק כ'), וביאור הלכה (שם) דיצא בדיעבד ואין צריך לכבותו, אלא דעבר על דינא ד"לא יקדים". [עיין שם בביאור הלכה דזה כדברי הרגע"א, ונחלק על דרך החיים (זמן הדלקת הנר וקבלת שבת ס"ג) שכתב בדיעבד לא יצא].

[והנה אם הדליק בעוד היום גדול לאחר פלג המנחה, ודעתו לקבל תוספת שבת סמוך להדלקה, מותר לכתחילה. ואם הדליק בעוד היום גדול, ולאחר ההדלקה רוצה לתקן האי מילתא דקעבר על "לא יקדים", בזה שיקבל עכשיו תוספת, נסתפקו אם מהני, די ש'לומר דאזלינן בתר דעתו בשעת ההדלקה].

ברכה הראשונה לבטלה

הנה כתב במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' רס"ג סעי' ד') דאם הקדים והדליק [לאחר פלג המנחה] לפני שקיבל על עצמו תוספת שבת, לא אמרינן ליה להחמיר לכבות ולחזור להדליק כדי שתהיה ההדלקה בזמנה ולא יעבור על "לא יקדים", דהרי אם כן יצא שכרו בהפסדו,

דתהיה ברכתו הראשונה לבטלה.

[ובשלמא אם הקדים להדליק ושכח לברך, בזה שפיר נימא שיכבה ויחזור וידליק ויברך. ואף אם כבר קיבל שבת לאחר מכן, יאמר לאדם אחר שיכבה וידליק ויברך המדליק. אלא הנידון כשבירך].

ויש לדון אמאי נעשה הברכה הראשונה ברכה לבטלה.

א. לענין נטילת ידים

הנה לכאורה מצאנו בזה סתירה, דהנה לחד גיסא מצאנו דלא הוה ברכה לבטלה, דהנה כתב בריטב"א בחולין (ק"ו ב') דהנוטל ידיו לאכילה, וברך 'על נטילת ידים', ואחר כך נמלך ולא אכל, אין בכך כלום, ואין מחייבין אותו לאכול כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, דהא אינה ברכה לבטלה, דבההיא שעתא דנטל ידיו דעתו היה לאכול. ונהובא בשע"ת (סי' קנ"ח סק"א).

ב. שאלה על הפרשת תרומה

כעין זה מבואר בחתם סופר (שו"ת יו"ד סי' ש"כ) דהמברך על הפרשת תרומה, ואחר כך נשאל על הפרשתו, לא חשיב למפרע ברכה לבטלה, דבשעת הברכה היה מעשה מצוה.

וכך כתב בחזון איש (נאה"ע סי' ס"ג ס"ק כ"ג) לענין קדושי טעות דלא הוי ברכה לבטלה, כיון שבירך בשעה שהיה ראוי לברך. והיינו דבשעת הברכה היה מעשה מצוה.

ג. ברכת הנהנין, ספירת העומר

אמנם לאידך גיסא חזינן דהוה ברכה לבטלה, דהנה נראה פשוט דאם בירך ברכת הנהנין על מנת לאכול, ואחר כך נמלך ולא אכל, משוי ברכתו לבטלה. ומאי שנא מהנ"ל.

וכמו כן חזינן כך לענין ספירת העומר, דהנה כתב החיד"א (ועבודת הקודש, מורה לאצבע סי' ז' אות ר"ז) דלדעת הבה"ג דבעינן תמימות, אם יום אחד שכח לספור, כל ברכותיו שבירך עד עכשיו הוה לבטלה. וכן חזינן בתשובות חשב סופר (לגאב"ד פרשבורג או"ח סי' ד') דהקשה לבה"ג, היכי מברכין על ספירת העומר להסוברים דחיישינן שמא ימות, הא אם ימות יתברר למפרע דברכותיו היו לבטלה.

ד. לחלק

אלא החילוק על מה מברך, דבנטילת ידים, הברכה על הנטילה, והיא מצוה בפני עצמה דאם דעתו היה לאכול אם כן קיים המצוה בשלימות והלכך יכול להמלך, וכמו כן בהפרשת תרומה וקידושין, הברכה על ההפרשה, והרי בשעת ההפרשה קיים מצוות הפרשה.

משא"כ בברכת הנהנין דאין דהברכה רק על האכילה, וכמו כן בספירת העומר דלשיטת הבה"ג הברכה הוא על ספירת מ"ט ימים, נמצא דאכתי לא קיים המצוה, ואם כן הוה ברכה לבטלה. נובאמת גם לענין נטילת ידים, אם לכתחילה היה דעתו שלא לאכול, באמת יהא ברכה לבטלה, כיון דהמצוה היא רק אם דעתו לאכול.

ה. מעתה אתי שפיר לענין נרות שבת

מעתה אתי שפיר דברי המשנה ברורה הנ"ל לענין נרות שבת, דאם הדליק נר של שבת ובירך עליו, וכיבהו קודם כניסת השבת, קא עביד ברכתו ברכה לבטלה. ולהאמור מובן היטב, דהא דנרות שבת לא דמי להריטב"א בנטילת ידים, או לנשאל על תרומות ומעשרות, אלא דמי להנ"ל בברכת הנהנין שבירך ולא אכל, דהרי הברכה על מצוות נרות שבת, והוא דיהא דלוק בכניסת שבת, נמצא דאם נכבה לפני כניסת השבת, הא לא קעביד מצוה, והוה ברכה לבטלה, ושאיני בכגון גוונא דהריטב"א דהתם היה מעשה גמור של נטילה.

תקנה לכבות ולהדליק

הנה הבאנו לעיל דכתב במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' רס"ג סעי' ד') דאם הקדים והדליק [לאחר פלג המנחה] לפני שקיבל על עצמו תוספת שבת, ועבר על הדין ד"לא יקדים", אין לו תקנה לכבות ולחזור ולהדליק כדי שתהיה ההדלקה בזמנה ולא יעבור על הדין ד"לא יקדים", דהרי אם כן יצא שכרו בהפסדו, דתהיה ברכתו הראשונה לבטלה.

ותיקשי דלכאורה יש לדון בכמה אנפי דאיכא תקנתא להדליק שנית ומכל מקום לא יהא ברכה לבטלה.

א. יכבה רק אחד מהנרות

הנה לכאורה קשה, שיכבה רק אחד מהנרות ויחזור וידליקנו, ואז הברכה אינה לבטלה, ומכל מקום קיים דינא ד"לא יקדים". אך יש לומר דאם לא יכבהו, יחול על נר זה שם של נר שבת, נמצא דעכשיו שכיבה הנר, קיים מצוה בלא ברכה, וגם זה אינו ראוי.

ב. ידליק נר נוסף

אך אכתי יש לשאול, שידליק עוד נר ולא יברך עליו, וכך נשאר הברכה הראשונה על הנרות הראשונים, ובכל זאת קיים הדין ד"לא יקדים" בנר שמוסיף.

ואולי נימא דאם ההדלקה קיימת, גם את הלכתחילה לא יכול יקיים. וכמו דאמרינן בעלמא דבקיית מצוה בדיעבד אינו יכול לחזור ולעשותה לכתחילה. [עיי' בספר שיח השדה (להגאון בעל ארץ צבי, שער ברכות ד' ס"ה) שהאריך בכלל זה].

אמנם אינו מהדומה לגמרי, דבשלמא התם כבר קיים המצוה עכ"פ באופן של בדיעבד, משא"כ הכא חל המצוה על כל הנרות, שהרי חזינן דבמרבית הנרות, על כולם חיילא מצות נר שבת. וגם הברכה חלה על כולם.

תדע, דאם הדליק ב' נרות ורצה להדליק לכתחילה יותר משנים ובירך קודם השנים, ואחר כך כבו, מדליק השאר בלא ברכה, כיון דהברכה הראשונה חייל על כל הנרות. חזינן דעל כל הנרות שמדליק חיילא המצוה והברכה דנר שבת.

ואם כן אכתי נימא דידליק עכשיו נר ויקיים בו מצות ש"לא יקדים". אמנם יש לומר דכיון דהחליט רק סך נרות בתחילה, כבר אינו יכול להוסיף עוד נרות.

ג. מקרי נר שבת

אמנם עדיין יש להקשות כהנ"ל, שידליק עוד נר ולא יברך עליו, וכי תימא דכבר אינו יכול להוסיף עוד נרות, אמנם יש לדון לא כך, דהנה אם הדליק כמה נרות, וחלק כבו וחלק נשארו דלוקין, בזה מדליק הנרות שנכבו בלא ברכה, כיון דעדיין המצוה קיימת, מכיון דאיכא חלק מהנרות שעדיין דלוקין.

אמנם אם הדליק בתחילה כמה נרות, וכבה הראשון, והדליק נר אחר במקומו, ואחר כך הנותרים שלא כבו גם הם כבו, לכאורה הדין נותן דיתחייב עכשיו לברך על הנרות הדולקות, דאשתכח דכל הנרות שבכאן לא בירכה עליהם. והרי דמי לדינא דמי שהדליק נר שבת בלא ברכה והם עדיין דולקות, דיברך, דיכול לברך כל זמן שהוא שעת היתר להדליק, כמבואר בביאור הלכה (סי' רס"ג סעי' ה' ד"ה כשידליק).

אמנם תיקשי היאך יועילו כלל נרות אלו, דהיינו הנרות שנכבו בתחילה וחזר והדליקם, הרי לא היה חייב עליהם בשעה שחזר והדליקם, דהרי באותה שעה נשארו נרות שבירך עליהם, ונחי דאינן מזיקות, אך כשנכבה האחרון שהיה מקודם היאך יועילו.

ועל כרחך צריך לומר דכל שהדליק לשם נרות שבת, מקרי נר שבת, אף כשהדליק לאחר שנמלך, ולא דמי להדליק קודם פלג המנחה דאז אין עליו שם נר שבת כלל.

ואם כן חוזרת השאלה דלעיל, שיקיים בנר הנוסף מצות ש"לא יקדים", דהרי גם נר שמוסיף אחר כך מקרי נר שבת.

ד. לקח הנר למקום שאין משתמשים

הנה אם בירך על נר של שבת, ולקח הנר שבירך עליו למקום שאין משתמשים שם על מנת להחזירו, בזה לא יברך שנית, דהרי הוה כמו הפושט טליתו על מנת ללבוש, משא"כ במכבה ומדליק, מברך שנית,

דהרי היא אש חדשה.

מעתה יש לשאול דאם כן יש תקנתא במי שהקדים שלא כדין, שיקח הנרות למקום שאין משתמשים, ואחר כך סמוך לשבת יחזיר למקום שמשתמשים, דלא נעשה ברכה לבטלה, ומכל מקום כשמחזיר הנר להמקום בבית שמשתמשים שם, קיים הדין ד"לא יקדים", דרך עכשיו נעשו נרות שבת.

אמנם זה אינו, דלא קיים בזה דינא ד"לא יקדים", דהרי זה לא מקרי מדליק סמוך לשבת.

כבה הנרות האם מברך שנית

הנה אם הקדים להדליק נרות שבת, וקיבל שבת, ואחר כך כבו הנרות, ועדיין הוה תוספת שבת, צריכים לבקש מאדם אחר שעדיין לא קיבל שבת שיחזור וידליק הנרות.

ויש לדון האם המדליק יברך שנית על נרות האלו:

א. לא יברך שנית

הנה כתב בספר חובת הדר (דף פ"ז סוף הערה י') דאם נכבה יחזור וידליק בלא ברכה.

וכן מתבאר בהגר"ו (סי' רס"ג סעי' י"ד) שכתב דבהדליק ובירך במקום שחייב בנרות שבת, כגון במקום שמשתמשים בו בשבת, ואחר כך לקח הנרות למקום שאינו חייב בנרות שבת, כגון במקום שאין משתמשים בו כלל בשבת, ואחר כך הדליק במקום שמשתמשים בו אחר, ידליק נר השני בלא ברכה, דמועיל הברכה לנרות שידליק אחר כך במקום זה. חזינן דהברכה לא אזדא. ולדבריו הוה הדין בכבה. ובאמת צריך עיון גדול בטעמא דמילתא. [א"י"ה. עיי' בלשון הגר"ו, דכיון שהנר שבירך עליו היה מונח שעה מועטת כאן במקום החייב בנר שבת אין כאן ברכה לבטלה].

ב. במשנה ברורה שיברך שנית

אך בדברי המשנה ברורה (ביאור הלכה סי' רס"ג סעי' ד') מתבאר דבנכבו הנרות חוזר ומברך, דהרי כתב דאם כבו הנרות נעשית הברכה הראשונה ברכה לבטלה. וטעמא דמילתא, שהרי הברכה על ההדלקה הראשונה אינה קיימת, שהרי נכבה קודם הזמן, ואם כן ההדלקה דהשתא מי יפטרנה.

ג. לא דמי לנרות חנוכה

אין לשאול מדחזינן בנר חנוכה שכיבהו דחוזר ומדליק בלא ברכה, דהתם אמרינן דיש לומר דכבתה אין זקוק לה, משא"כ בנר שבת ודאי כבתה זקוק לה.

ובזה ניחא נמי פיסקא דהביאור הלכה (שם סעי' ה') דבשכח לברך, חוזר ומברך כשהוא דלוק, [בשעה שעדיין מותר להדליק], משא"כ בנרות חנוכה לא אמרינן הכי, דהרי אם הדליק כל נרות חנוכה, ושכח לברך, אינו יכול לברך אחר כך.

אלא החילוק, דבנרות חנוכה כיון דכבתה אינו זקוק לה, לכן לא יברך, דכבר לא מוטל עליו שיהא הנרות, משא"כ בנר שבת שזקוק לה, אם כן אכתי מצווה שיהא הנרות ויכול לברך עליהם.

[ביאור הענין, דהנה בנרות חנוכה אמרינן דהדלקה עושה מצוה, ואם אחר כך כבה נפטר, אמנם בנר שבת, היה נלענ"ד דלא אמרינן דגם הדלקה עושה מצוה וגם דיש חיוב שיהא דולק, אלא אמרינן רק דהדלקה עושה מצוה, ומכל מקום נר שבת הוה דינו כדין נר חנוכה למאן דאמר כבתה זקוק לה. ולפי זה אם כבה, אשתכח דברכתו הראשונה היתה לבטלה. וכדברי הביאור הלכה הנ"ל].

צריך לברך שנית

הנה הבאנו לעיל דברי המשנה ברורה (ביאור הלכה שם) דאם הקדים והדליק נרות שבת ולא קיבל על עצמו תוספת שבת, ונכבו הנרות, צריך לברך שנית. [ואיירי בין בנכבה מעצמו ובין כשהוא כיבה].

שמעינן מדבריו, דנר שכבה קודם הזמן וחוזר ומדליקו, הברכה

הראשונה אזדא, וצריך לברך שנית.

ויש לדון בזה בכמה אנפי:

א. פושט טליתו ע"מ ללבוש טלית אחרת

הנה אין לשאול על המשנה ברורה אמאי יברך שנית, דהתיינה בנכבה מעצמו, אבל במכבה על דעת להדליקו שנית, הוה ליה כפושט טליתו על מנת לחזור וללבוש דאינו מברך שנית.
אך אינו דומה, דכל אש חדשה דמי לפושט טלית על מנת ללבוש טלית אחרת.

ב. כבו רק חלק מהנרות

הנה יש אופן שאינו מברך שנית, והיינו בכגון שהדליק חמש נרות, וחלק כבו וחלק נשארו דלוקין, בזה מדליק הנרות שנכבו בלא ברכה, כיון דעדיין המצוה קיימת, דהרי איכא חלק מהנרות שעדיין דלוקין.

ג. כבו כמה ואחר כך עוד כמה

אמנם איכא גוונא שאע"פ שכבו רק חלק מהנרות, מכל מקום מברך שנית, דהנה אם הדליק בתחילה כמה נרות, וכבה הראשון, והדליק נר אחר במקומו, ואחר כך הנותרים שלא כבו גם הם כבו, לכאורה הדין נותן דיתחייב עכשיו לברך על הנרות הדולקות, דאשתכח דכל הנרות שבכאן לא בירכה עליהם. והרי זה כדינא דמי שהדליק נר שבת בלא ברכה והם עדיין דולקות, דיברך, דיכול לברך כל זמן שהוא שעת היתר להדליק, כמבואר בביתאור הלכה (סי' רס"ג סעי' ה' ד"ה כשידליק).

והעירו דהיאך יועילו כלל נרות אלו, דהיינו הנרות שנכבו בתחילה וחזרה והדליקם, הרי לא היה חייב עליהם בשעה שחזר והדליקם, דהרי באותה שעה נשארו נרות שבירכה עליהם, ונהי דאינן מזיקות, אך כשנכבה האחרון שהיה מקודם היאך יועילו.

ועל כרחק צריך לומר דכל שהדליק לשם נרות שבת מקרי נר שבת אף כשהדליק לאחר שנמלך, ולא דמי להדליק קודם פלג המנחה דאז אין עליו שם נר שבת כלל.

ד. סח בין נר לנר

הנה יש עוד אופן שאע"פ שכיבה רק נר אחד מכל מקום חוזר ומברך, והוא בהדליק כמה נרות ודיברה בין הנר הראשון לנרות שאחר כך, ולאחר שכולם דולקים כבה הראשון, אם כן תחזור ותברך על האחרים.

וכי תימא דחלה הברכה, דהרי בסח בין שחיטה לשחיטה אינו מברך מספק, והכא עדיפא דהוה ליה כסח באמצע שחיטה הראשונה בין קנה לושט, [נאע"פ שהנרות אין מעבדין זה את זה, מכל מקום הוה מצוה אריכתא, דמהאי טעמא בברכות הנהנין יכול לדבר בין פרי לפרי כשברכתן אחת].

מכל מקום הכא כיון שכבה נר הראשון, דמי לברך על כמה פירות וסח בין הראשון לשני, ואשתכח דהראשון היה פטור מברכה, כגון שנתברר שהיה אסור באכילה, [להסוברים דבאיסור באכילה אין ברכה אף כשהיה שוגג], דבכהאי גוונא צריך לברך שנית על שאר הפירות. והכי נמי בנידון דידן, לאחר שכבה נר הראשון, צריך לברך שנית על שאר הנרות.

וזה דמי ללבוש כמה טליתות ונמצא הראשונה פסולה, שאם דיבר בין הראשונה לשניה, לכולי עלמא יצטרך לברך שנית על שאר הטליתות. [ועיין בפרי מגדים (סי' ח' א"א ס"ק ט"ו) שכתב דתליא בפלוגתא בית יוסף ורמ"א בביירך על פרי ונפל].

לא סח באמצע

דע, דכל הנידון בנר שבת שכבה, אם הברכה הראשונה עולה, איירי דוקא בסח בין הברכה להכיבוי, אמנם אם לא סח באמצע, יש לדון דחיל הברכה וכדלקמן.

א. לענין סוכה וציצית

הנה יש לדון בביירך על מצוה ונתברר דהיה פסול, האם צריך לחזור ולברך, ומצאנו בזה סתירה, דהנה לחד גיסא חזינן לענין סוכה דצריך לברך, דהנה אם בשעה שביירך לישב בסוכה, היתה הסוכה מכוסה בגג, ואיהו לא ידע זאת, ואחר כך גילו שבאמת הגג מכסה הסוכה, כתב במשנה ברורה (סי' תרל"ט ס"ק מ"ח) בשם בכורי יעקב דצריך לברך שנית. אמנם לאידך גיסא חזינן בהלכות ציצית לא כך, דהנה חזינן דמי

שביירך על ציצית וראה שהחוטים פסולים, מחליף החוטים ואינו מברך, דכיון שעדיין לא עשה מצותו לא הסיח דעתו. (משנה ברורה סי' ח' ס"ק מ"א). ותיקשי אהדדי.

ב. ליישב הסתירה

אלא לעני"ד נראה דהך דציצית דאינו מברך איירי בלא דיבר, משא"כ הך דסוכה איירי שדיבר לפני שהסיר הגג, אבל אם לא דיבר, באמת יעלה לו הברכה דהרי בירך ונתכוין לכל השהיה בסוכה.

[והעירו שיש לדון ליישב הסתירה באופן אחר, דהך דציצית איירי שגילה הפסול קודם שנתעטף, משא"כ בסוכה שכבר ישב ורק אחר כך גילה הפסול אם כן גרע טפיל].

מעתה לפום תירוצא דידן, בנר שהדליק וכבה ולא דיבר, יוכל להדליק בלא ברכה, דזה דמי לציצית.

ג. נטל ידיו וראה חציצה

הנה יש לומר דדמי לנידון דמי שנטל ידיו וביירך ואחר כך ראה שיש על ידיו חציצה ודאית וחוזר ונטל ידיו, האם מברך, שדן בזה הג"ר יעקב שמואל שינלזון זצ"ל (בקובץ שימוש חכמים לזכר הג"ר משה דייטש זצ"ל), והנה מסקנתו שם שחוזר ומברך, עיין שם. ובספק חלק לוי (להג"ר מנחם פאלאק זצ"ל) דן בזה ואסיק מטעמא אחרינא שלא לברך.

ולאור האמור אם לא דיבר יש לומר שלא יחזור לברך.

ברכה לפני המצוה

הנה מברכין על נר שבת קודם הזמן, אם הוה לאחר פלג המנחה, אף שעדיין לא קיבל שבת.

ולכאורה הרי קיום המצוה הוה רק אחר כך כשמקבל על עצמו שבת, דהרי בנר שבת לא אמרינן כבתה אין זקוק לה, נמצא אם כן שמברך לפני זמן קיום המצוה.

א. מקנה לענין קידושין

הנה כתב במקנה (קונטרס אחרון סי' ל"ד סק"א) דבמקדש אשה בתנאי אם יהא כך וכך, לא יברך בעת הקידושין, דהרי הוה רק ספק קידושין, דחיישין שמא לא יתקיים התנאי. ומשמע דבקדושין לאחר ל' יברך עכשיו, דהרי בזה הוה ודאי קידושין.

ב. תרומת הדשן לענין פדיון הבן

אך יש לתמוה על המקנה, דהרי חזינן בתרומת הדשן (סי' רס"ט, מובא במגן אברהם סי' של"ט ס"ק ח') דבפדיון הבן שפודה לאחר ל', אינו מברך לא בשעת חלות הפדיון שהוא לאחר ל', מכיון דהשתא אינו עושה מעשה, וגם אינו מברך מקודם בשעת מעשה הפדיון, מכיון דהוה קודם ל' ועדיין לא חלה עליו המצוה והיאך יאמר וצונו.

ואם כן הכי נמי לענין קידושין לאחר ל', נימא שאינו יכול לברך בשעת הקידושין מכיון דעדיין לא חלה המצוה. [וכן הקשה על המקנה בקונטרס שם אבותי בענין תחומין בסי' ז].

ג. ביאור הלכה לענין עירובי חצרות

אך חזינן בעירובי חצרות שכל זמן שהעירוב קיים, יכול לברך, משום דעיקר קניית העירוב חל בעת כניסת השבת, כמבואר בביתאור הלכה (סי' שס"ו סעי' ט"ו). חזינן דיכול לברך גם לאחר מעשה של זכיית העירוב. וזה יקשה מהתרומת הדשן.

ואולי יש לדון כמו שהעירו, דגרע הא דהתרומת הדשן שלא היה מעשה מקודם משא"כ בנידון דידן. [א"ה. אולי כוונת רבינו, דבהא דתרומת הדשן, לא היה מעשה מקודם, דמעשה פדיון על לאחר ל' לא חשיב מעשה פדיון, משא"כ בנידון דידן היה מעשה של זכיית העירוב בערב שבת, שזהו המעשה שמברך עליו].

ד. מעתה מהו לענין נרות שבת

מעתה, הנה נידון דידן בהדלקת נרות שבת שמברך לפני קיום המצוה, דמי לזורק חץ לשחוט, אימת יברך, בשעת הזריקה או בשעת השחיטה.

ולכאורה יש להוכיח מתרומת הדשן שאינו יכול לברך כלל. אמנם אין ראיה מתרומת הדשן לענין חץ ששוחט, דבחץ יש לומר דמברך בעת הזריקה, מכיון שעכשיו זהו מעשה שיעשה החלות, וכן יש לומר דמברך בעת החלות כיון שמתייחס אליו השחיטה.

ליהנות מאורו

עובדא הוה באשה שהדליקה נרות שבת, והלכה לאכול במקום אחר, ולא נהנתה לאור הנרות, אבל הבעל נהנה לאור הנרות, אבל לא קיבל שבת. האם מהני הנאת הבעל אע"פ שלא קיבל שבת.

א. צדדי הספק

הנה כתבו הפוסקים דבנר שבת חייב ליהנות לאורו, דאם לא כן יש לחוש לברכה לבטלה, והלכך מי שמדליק בביתו ואוכל במקום אחר, יש לו להדליק נרות ארוכים שישארו עד אשר יחזור לביתו. והשתא יש לעיין אם הא דנהנה בלא שחיילא עליו שבת אם מהני. והנה אם נימא דמהני, לא יצטרך לחזור לביתו בלילה ליהנות מהנרות, אבל אם לא מהני, אם כן לפני שהולך למקום אכילתו ילך לביתו ויהנה מהנרות ואחר כך ילך למקום אכילתו. ולכאורה הנאת חול לא מהני לנר שבת.

ב. נהנה לפני השקיעה

הנה כל הנידון רק אם נימא שאם קיבל שבת מהני אף בנהנה מהנרות לפני השקיעה, והכי לכאורה סתמא דמילתא, דהרי לדעת כמה פוסקים יוצא ידי סעודת שבת אף מבעוד יום אם כבר קיבל על עצמו שבת, ואם רצונו לאכול מבעוד יום ולילך לישון, הרי קיים מצות נר שבת, חזינן דמהני הנאה אף מבעוד יום. וכן הוא להדיא במשנה ברורה (סי' רס"ג ס"ק מ').

ג. תוספת אורה

אלא דלפי זה הרי לעולם יש הנאה מבעוד יום של תוספת אורה, דאם לא כן תיקשי היאך מדליקין בסוף היום דיום טוב שחל בערב שבת, דלא שכיחי אורחים.

ואם כן אמאי כתבו הפוסקים דמי שמדליק בביתו ואוכל במקום אחר, יש לו להדליק נרות ארוכות שישארו עד אשר יחזור. הרי לעולם כבר נהנה מתוספת אורה.

וצריך לומר דלא סגי בהא לברכת הדלקת נרות.

ד. מנחה בציבור או ליהנות מהנרות

הנה תליא נמי באשה שהדליקה נרות שבת והלכה מהבית, והבעל נשאר בבית וצריך לילך לבית הכנסת, ונתברר שלא יוכלו לבוא הביתה בעוד הנרות דולקות, כי מן הנמנע, ואם כן לאור האמור דבעינן הנאה אחרי שקיבל שבת, אם כן יצטרך הבעל לקבל שבת מבעוד יום כדי שיהנה מן הנרות ולמנוע ממנה ברכה לבטלה.

מעתה באופן דאם יקבל שבת לא יוכל להתפלל מנחה בציבור, האם נימא שיתפלל מנחה ביחידות בבית ויקבל שבת ויהנה ואחר כך ילך להתפלל מעריב של שבת. או דלמא מנחה בציבור עדיפא.

והנה אם היה הנידון רק על ברכה לבטלה דידה, צריך עיון אם שייך לחייבו להתפלל ביחידות בגללה, אבל באמת הא חוץ מברכה לבטלה יש לומר דחייב בהדלקת נר של שבת, ואם לא יהנו לא יתקיים המצוה. ואם כן שיתפלל ביחידות. וצריך עיון.

אך יש לדון עוד, דאף אם בחץ אינו מברך בשעת זריקת החץ, מכל מקום בהדלקת נרות שבת מברך בשעת ההדלקה, אע"פ שהמצוה היא רק אחר כך, דמעשה הדלקה שאני [אף בנר שבת].

ה. מברכין בנרות על הקיום

הנה יש להעיר עוד, דהרי מברכין על נר של שבת גם לאחר ההדלקה (כמבואר בביאור הלכה סי' רס"ג ס"ה), חזינן דבנר שבת מברכין גם על הקיום, ודלא כתרומת הדשן.

וצריך לומר דלא תיקשי מתרומת הדשן, דכאן המעשה לפנינו, דהיינו נר הדולק, משא"כ בהא דתרומת הדשן שהמעשה פדיון כבר אדא.

מסופק אם לפני פלג המנחה

הנה כתב במשנה ברורה (ביאור הלכה שם) דאם הדליק קודם פלג המנחה, לא יצא, וחייב לכבות ולהדליק עם ברכה.

והנה יש לעיין מהו במי שהדליק ומסופק אם היה קודם פלג המנחה או אחר כך, דהנה אם היה לפני פלג המנחה, חייב לכבות ולהדליק שנית, והברכה הראשונה בלאו הכי היה לבטלה, אמנם אם היה לאחר פלג המנחה, אסור לכבות, דגורם שהברכה ראשונה יהא לבטלה.

א. גורם ברכה לבטלה

הנה יש לומר דיכבה וידליק, וכי תימא דספק אם גורם ברכה לבטלה, אמנם הרי זה כמו במסופק אם בירך ברכת הנהנין דיכול גם שלא לאכול, ולא אמרינן שחייב לאכול כדי שלא יהא ספק ברכה לבטלה.

אך יש לחלק, דהתם כשאינו אוכל הוה רק שב ואל תעשה, משא"כ כאן הוה קום ועשה, שגורם דלהצד שהמצוה חלה תהא ברכה לבטלה.

ב. אין לאסור לכבות

אך היאך אפשר לאוסרו לכבות, הא יתכן שהדליק קודם פלג המנחה ואז בלאו הכי הוה ברכה לבטלה, ומספק היאך נאסר עליו.

ואם כן הנידון רק מה ראוי לכתחילה למיעבד, האם להניח הנרות ויצא בהם מדין ספיקא דרבנן. או דילמא ראוי לכבותם, או להדליק נרות אחרות.

ג. יצא גם לפני פלג המנחה

הנה הביאו מתשובות ארץ צבי (ח"א סי' קי"ג) בשם השל"ה (מס' שבת ד"ה ולענין זמן ההדלקה) דיצא בדעיבד גם לפני פלג המנחה. והנה לדבריו לא נימא כהנ"ל, שבהדליק לפני פלג המנחה יכבה, שאז הברכה ראשונה יהא ברכה לבטלה. אמנם משמע דדעת שאר פוסקים כהמשנה ברורה דקודם פלג המנחה לא יצא אף בדעיבד.

נטפי תנחומים

הננו מביעים את רגשי תנחומינו הכנים

להנאון ר' שלמה יוסף גנחובסקי שליט"א

שמוסר נפשו על תורת אביו זצוקללה,

ואף חלקו רב בהפצת התורה בגליונות אלו

ולכל המושפחה הרוממה

בפטירת אמם הרבנית ע"ה אלמנת רבינו הגדול זצוקלה"ה

אשר מסרה נפשה למען לימוד תורה של בעלה רבינו הגדול, לימדה והדירכה הרבה בנות ישראל לבנות בית נאמן בישראל, וחייה היו מלאים במעשי צדקה וחסד.

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד, ואך ששון ושמחה ישמע בגבולכם עד ביאת גואל צדק.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגליון!

הפצה מיוחדת לעילוי נשמת הרבנית ע"ה

כל מי שרוצה לזכות לעשות לעילוי נשמתה

יכול לתרום להפצת הגליון

המערכת סוקולוב 17 א' דירה 7 בני ברק

טל' 035703949 עד 7.30 עד 9.00 בערב

L5703949@gmail.com

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

זו הצדקות שהיתה לשבטים הקדושים. הם הגיעו לדרגה גבוהה ביותר של אמונה בייחוד ה'. לא סתם "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" אלא כשם שאין בלבך אחד - כך גם בלבנו אין אלא אחד. ואת הצדקות הזו זוכר הקב"ה כשרואה את שמות השבטים על גבי אבני האפוד.

האמונה בעת מלחמה המצב בארץ ישראל שאנו מוקפים בבעיות ובפחד. השונאים מבפנים והשונאים מבחוץ רח"ל. שהצד השווה שהם מבקשים לעקור את הכל, רח"ל שלא יזכר שם ישראל עוד. כעת ישנה מלחמה עם הערבים, אנו זקוקים למעשים טובים, אבל מיד כשנכנסים למצב של מלחמה מתחילים עם הפרשנות! - - - מי ינצח וכמה סיכויים יש להיפגע ולהפסיד.

בעת המלחמה של אמריקה ועיראק דיברתי עם ידיד מאמריקה, כמוהו יהודי שומר תורה ומצוות, וסיפרתי לו כי היהודים בארץ ישראל מפחדים. הוא נכנס מיד כביכול "לעובי הסוגיא" ובסוף הצהיר: "כפי איך שאני מנתח את המצב, אם אתם מדברים בכלל על פחד, כנראה שאינכם יודעים מהי אמריקה. ברגע שרק תתחיל מלחמה - בעשרים וארבע שעות הראשונות חורבן יבוא על עירק, אבן על אבן לא תישאר שם, הם מנחיתים כאלה פצצות, אתה, ר' ראובן, לא יודע מה זה אמריקה!" [כן, אני לא יודע, כמו במגדלי התאומים, אבן על אבן לא נשארה... בדיוק כך, אבן על אבן]. והמשך לכעוס מה יש בכלל להיכנס לחששות ולא לסמוך על אמריקה מול עיראק.

ממש נבהלתי לשמוע, גיוועלד! חשבתי לעצמי: יהודי שומר מצוות, אולי תזכיר קצת את הקב"ה, בכל אופן, שיהיה לנו משהו בתוך השיחה מהבורא העולם. והוא בינתיים שב וקרא בהתלהבות: "מה אתה מדבר, אתה יודע מה זה אמריקה? כלפיהם - העיראקים הנם כקליפת השום".

מאיפה זה בא? שומעים את הדיבורים ואת הפרשנויות, וחיים עם הסיפורים והתוכניות. נכון שיש דרגות באמונה ש"אין עוד מלבדו", אבל לא לדעת שום דבר שהקב"ה עושה חדשות והוא בעל מלחמות, כלום? נורא נוראות!

הרמב"ן אומר על הפסוק "תמים תהיה עם ה' אלוהיך": "וידע, כי כל הבאות תהינה כפי התקרב האדם בעבודתו". "מה יהיה?" שואל ראובן את שמעון - בסוף, צרפת תהיה עם אמריקה או לא? האם היא מתכוננת באמת להצטרף? כי הצטרפות זו תכריע את כל המערכה והניצחון יבוא. אבל הרמב"ן אומר שהסוף יהיה, כפי המדה שאנחנו נהיה קרובים יותר, "כל הבאות תהינה כפי התקרב האדם בעבודתו". בזה תליה התוצאה הסופית והמפלה של שונאנו, אכ"ה.

אמונה, גיוועלד, היא ה"אבני זכרון לבני ישראל".

בפסוק של משיח מלחמה, מביא רש"י הקדוש: "אפילו אין בידכם רק את הזכות של שמע ישראל, כדאי להושיע אתכם". במלחמה בכל דבר. צריך לחיות את האמונה הזאת, שאין שום דבר מלבדו.

לאו דווקא בעיני המלחמה בעיראק אלא כל יהודי בפקעלאך שלו, בעניינים שלו, מה שהצלחתי היום, ומה שלא, - הכל מבורא העולם, "אשר שלו הכוח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו".

אבני זכרון לבני ישראל - רואה את השבטים וזוכר צדקתם, כאשר הם זוכרים את השמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד.

אמונה זו מציאות!

את המעשה הבא, שהתרחש לפני כמה עשרות שנים, סיפר לי יהודי מבני ברק: הוא היה עובד בחברה קדישא ובנוסף גם היה ספ"ר והיתה לו מספרה ברחוב רבי עקיבא. כיון שהיה ספ"ר, הביאוהו לביתו של רבי אייזיק שר זצ"ל - החתן של הסבא מסלבדוקא - כדי שישפר אותו.

נו, כיון שבא אל הרב זצ"ל, ניצל היהודי את ההזדמנות ושאל אותו כמה שאלות מענייני החברה קדישא, דברים הנוגעים לנפטר.

הגישה של היהודי הזה לענייני ההלכה מצאה חן בעיני הרב, ובאחת הפעמים כשסיים את מלאכת התספורת פנה אליו ר' אייזיק בבקשה מיוחדת: "כשיגיע

כשם שאין בלבך אלא אחד

שְׁמַע מִשְׁמֹתַם עַל הָאֲבָן הָאֶחָת וְאֵת שְׁמוֹת הַשְּׁבִיטִים הַנּוֹתָרִים עַל הָאֲבָן הַשְּׁנִיית פְּתוּלָתָם (כח, י)

אבני האפוד - כנגד 'שמע ישראל' ו'ברוך שם'

הרוקח [אחד מן הראשונים, תלמיד של היראים כמדומני] אומר, כי המילים "ששה בשמותם על" הם ראשי תיבות "שמע", [והראוני שגם ה'בעל הטורים' על המקום אומר זאת: "ששה משמותם על - ראשי תיבות שמע"].

הפסוק "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" - ממשיך הרוקח - מונה שש מילים, וכך גם הפסוק "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". על האבן האחת מאבני האפוד היו כתובים שמות ששה שבטים, ועל האבן השניה נכתבו שמות ששה השבטים הנותרים. האבן הראשונה היתה כנגד "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" והאבן השניה כנגד "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

ריבון העולמים! מה השייכות של "שמע ישראל' ו'ברוך שם' לאבני האפוד? והנה האלשיך הקדוש כתב אף הוא כדברי ה'רוקח', שעל כל אחת משתי האבנים היו כתובות שש תיבות, אחת כנגד "שמע ישראל" ואחת כנגד "ברוך שם", אבל הוא מוסיף הוספה גדולה.

הפסוק כאן מסיים: "...על האבן השנית כתולדותם", ומפרש רש"י: "כתולדותם - כסדר שנולדו, ראובן שמעון לוי יהודה דן נפתלי על האחת, ועל השניה גד אשר יששכר זבולון יוסף בנימין מלא, שכן הוא כתוב במקום תולדתו, עשרים וחמש אותיות בכל אחת ואחת".

על כל אבן, מלבד מה שהיו בה שש מילים - ששה משמותם - היו גם עשרים וחמש אותיות. ובאמת מצינו שתי דעות בגמרא האם "בנימין" נכתב מלא עם שתי יוד"ן, שאז עולה חשבון האותיות למנין עשרים וחמש, וגם לדעה השניה שנכתב עם יו"ד אחת, במקום יוסף כתבו "יהוסף" ושוב עלה מנין האותיות לעשרים וחמש.

אומר האלשיך: בפסוק "שמע ישראל" יש עשרים וחמש אותיות, וב"ברוך שם" יש עשרים וארבע אותיות, ועם הכולל זה עשרים וחמש אותיות.

יפה, נכון; יפה! אבל כמה שזה יפה, צריכים אנו עדיין להתבונן ולהבין מה הקשר בין פסוקים אלו לאבני האפוד שעליהם היו כתובים?

בפשוט ניתן לפרש, שהאפוד הלא מכפר על עבודה זרה, כמבואר בגמרא (ערכין י), ועבודה זרה זו כפירה, ממילא הפסוק "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" המבטא את האמונה - הוא זה שמכפר על עון הכפירה.

אבל אפשר לומר יותר. נאמר בהמשך (פסוק יב): "וְשָׁמַעְתָּ אֶת שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל פְּתַת הָאֶפֶד אֲבִי זָכָר לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אֹהֶרֶן אֶת שְׁמוֹת לְפָנֵי ה' עַל שְׁתֵּי כְתָפָיו לְזָכָר", פעמיים כתוב "זכרון".

איזה זכרון?

אומר רש"י הקדוש: "לזכרון - שיראה הקב"ה השבטים כתובים לפניו ויזכור צדקתם", כשהקב"ה יראה את שמות השבטים כתובים לפניו הוא יזכור את צדקתם של השבטים. זו הזכות של עם ישראל.

איזה צדקות היתה לשבטים? כמוהו, לנו אין השגה במדרגת השבטים, אבל בכל אופן, היכן בתורה מוזכרת צדקות השבטים?

ידועים דברי חז"ל (פסחים נו ע"א), שלפני פטירתו "ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכירה. אמר: שמא חס ושלום יש במשתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו: 'שמע ישראל [הכוונה לישראל סבא, יעקב אבינו] ה' אלוהינו ה' אחד'. אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד - כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

השבטים אמרו ליעקב אביהם: כשם שאין בלבך אלא אחד, ייחוד ה', אין עוד מלבדו, רק הקב"ה - כך אין בלבנו אלא אחד, אנחנו כמוך. אותה דרגה של ייחוד ה', של אמונה, שהיתה ליעקב אבינו ולשאר האבות - היתה גם לשבטים, וזו דרגה נוראה.

זמני לעזוב את העולם, ברצוני שאתה הוא זה שתשפל בסהרה ובקבורה שלי", ואכן כך היה.

על כל פנים מה שנוגע לענייננו: היהודי הזה, שהיה מיוצאי הונגריה, הרגיש קירבה אל הרב וביקש לשמוע ממנו דברי חיזוק. "רביה" - כך הוא אמר - "אני רוצה לבוא לשמוע את שיחות המוסר של הראש ישיבה בשיבת סלבודקה". השיחות נועדו רק לתלמידי הישיבה, אבל היהודי ביקש רשות מיוחדת לבוא להיכל הישיבה ולהאזין לשיחות.

"נו נו..." אמר הרב.

אבל הלה לא הסתפק בכך. "כבוד הרב, יש לי חברים, גם הם 'אונגריש' יידך" - יהודים יוצאי הונגריה מחוג חת"ס סופר, וכולם רוצים לבוא יחד אתי לשמוע את השיחות".

"טוב", הסכים הרב, "אבל קודם תביא אותם לכאן ונראה". אני לא הולך להגיד להם שום דבר, אבל זה כמו שאומרים שיבואו.

בסדר, הם באו אליו, חבורה של בעלי בתים יקרים יוצאי הונגריה.

"סליחה שאני שואל אתכם", פתח רבי אייזיק שה, "אני פשוט לא מכיר אתכם וברצוני לדעת: יש לכם אמונה?..."

הם נבהלו. האם זו שאלה ששואלים יהודי? אה, ה' ישמור "כן, כן. מה השאלה, בשח..."

כעת פונה הרב אל אחד מהם ושואל: "אמור נא לי, היכן אתה עובד?" והוא עונה: "בתל אביב". בני ברק באותם ימים היתה מושבה קטנה, בקושי היו כבישים.

"נו, ואיפה אתה עובד?" שאל את השני. "גם בתל אביב", ענה. וכך ענו גם האחרים. כולם עובדים בתל אביב, שיון.

- "ואיך אתם מגיעים לשם, ברגל?"

- "לא, מה פתאום ברגל, יש אוטובוס קו 45 שמגיע לתל אביב ובו אנו נוסעים כל יום".

- "נו, והנהג הוא שומר מצוות?"

- "לא".

- "מה, הוא נוסע בשבת? ה' ירחם, והוא רחום יכפר עוונות!" ואז זה לא היה כמו היום שכולם תינוקות שנשבו, שהאבא כבר לא ראה ספר תורה בחיים, ה' ישמור. מן הסתם הנהג הזה למד בחידה, וברבות הימים פרק עול. לא שומר שבת, לא מניח תפילין, כלום.

היהודים הללו לא מבינים מה הרב רוצה מהם ומבקשים בעדינות שסיביר להם.

"אומר לכם את האמת", אומר רבי אייזיק, "חז"ל אומרים ש'רשעים בחייהם קרויים מתים'. תמה אני אפוא איך אינם מפחדים לנסוע עם נהג מת, בר מינן. הלא הוא מת!!!"

אחד מסתכל על השני, מה הזקן הזה רוצה מהחיים שלנו?!... והרב מסביר:

אתם אמרתם שאתם מאמינים, ואצל חז"ל אין גזמאות. רשעים בחייהם קרויים מתים, זהו זה! ואם יש לכם אמונה חזקה הייתם צריכים לפחד לנסוע עם מתים!

"טוב", סיים רבי אייזיק את דבריו, "אתם תמשיכו הלאה לנסוע בקו 45, אני לא אומר לכם שלא תסעו, אבל תדעו שמה שחז"ל אומרים זה קודש קדשים, תדעו שאמונה זו מציאות!"

הכהן גדול היה נושא על לבו את אבני האפוד - אחד כנגד "שמע ישראל" ואחד כנגד "ברוך שם". מדוע? - כדי ש"יזכור צדקתם", את האמונה של השבטים, כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד.

לב שהיה שמח בגדולת אחיו

וְנָשָׂא אֶהָרֶן אֶת שְׁמוֹתָם לִפְנֵי ה' עַל שְׁתֵּי כְתָפָיו לָזָכָר... וְהָיוּ עַל לֵב אֶהָרֶן כִּבְּאֵי לִפְנֵי ה' וְנָשָׂא אֶהָרֶן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לֵבָי (כה, יב-ל)

הכהן גדול, אהרן ע"ה, נשא את עם ישראל בשני מקומות: על הכתפיים ועל הלב. מעניין, על הכתפיים הם היו ששה ששה יחד, אבל על הלב היה לכל אחד מקום מיוחד, נפרד. כל אחד הוא מיוחד...

חז"ל אומרים שלא כל אחד יכול היה לזכות להניח על גופו את "משפט בני ישראל" - אלא לב שהיה שמח בגדולת אחיו וזכה וזיכה לאוירים ותומים על לבו. בין אדם לחברו.

חשבתי הערה. הנה כתוב בפרשה הקודמת על הארון שבקדש הקדשים, שהארון כנגד התלמיד חכם: תוכו כבדו.

הכרובים "פורשי כנפיים מלמעלה". השייכות של התלמיד חכם שהוא חי למעלה, כל המהות שלו היא למעלה, הוא לא נמצא פה, הוא מלמעלה. ו"סוככים בכנפיהם על הכפרות", "סוככים" כלומר מגינים על התורה. מול אלו המעוניינים לפגוע בתורה ולהזיק חלילה, סוככים התלמידי חכמים ומגינים, שחלילה לא יגעו בקצוץ של יו"ד בתורה.

אבל יש עוד תנאי: "ופניהם איש אל אחיו".

המהות של תלמיד חכם, אפילו שהוא למעלה, ואפילו שעל הכפרות למעלה, עם הכל - ו"פניהם איש אל אחיו". מבואר בחז"ל שכרוב אחד כנגד השכינה, כרוב אחד כנגד עם ישראל, ובכל מקרה: ופניהם איש אל אחיו.

איך אפשר להיות סוככים בכנפיהם? - כאשר הלב שמח בגדולת אחיו. לראות את הזולת, לחיות את השני.

יהודים סיפרו לי כי נכנסו לאנשים גדולים בדורנו, והזכירו להם דברים ששחו איתם לפני ארבעים שנה, והם אמרו לפתע: "היה לך אז בשעתו כך וכך...". "אתה למדת אצלי יבמות לפני ארבעים שנה במחזור י"ב", כך אמר לי בעצמי מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א, כי גם אני מונח לו בראש: "ופניהם איש אל אחיו", כך זוכים.

כאשר רבי חיים עוזר זצ"ל היה מעניק 'המלצות' בכתב ידו, ביקש לפעמים: "תקרא את זה, ואם הנוסח לא מוצא חן, ואם לא כתבתי טוב, אכתוב נוסח אחר".

היתה פעם אלמנה שבאה לבקש 'המלצה'. הוא כתב את המכתב החם לנדיבי עם, כמו שרבי חיים עוזר ידע לכתוב. והוא הציע לה: "תקראי, ואם זה לא טוב, אכתוב משהו אחר".

היא קראה, ופרצה בבכי.

טוב, טוב, בתי, אל תבכי מיד אכתוב נוסח טוב יותר, האם זה לא מספיק?

היא אמרה: לא רביה, פשוט קראתי, אני בוכה כי אף פעם לא ידעתי כמה אני מסכנה... והרב כתב את זה כל כך נכון וכואב - - -

"ופניהם איש אל אחיו".

איזהו מכובד? המכבד את הבריות, שנאמר "כי מכבדי אכבד", מה הקשר? אומרים המפרשים: אם אתה מכבד את הבריות אתה מכבד את ה'בורא עולם".

דברי חז"ל אלו במשנה באבות יתנו לנו גישה שונה גבוהה יותר לכבודם של הבריות, וכי את הבריות אתה מכבד? אתה מכבד את הבורא עולם. "כי מכבדי אכבד".

"לב ששמח בגדולת אחיו" זוכה לאוירים ותומים.

מעיל מכפר על לשון הרע

וְעִשְׂתִּי אֶת מְעִיל הָאֲפֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת (כה, לא)

חז"ל (ובחים פח ע"א) אומרים שהמעיל מכפר על לשון הרע: "יבוא דבר שבקול ויכפר על קול הרע". ונראה לומר שהכפרה היא על ידי כך שכאשר האדם מסתכל על המעיל שהיה "כליל תכלת",

כצבע הים, כצבע הרקיע, כצבע כסא הכבוד - הוא נמצא יחד עם הבורא יתברך, וכאשר נמצאים במחיצה אחת עם בורא עולם זה נותן חיזוק שהדיבור היוצא מן הפה יהיה נקי ושהור, ללא כל רבב.

על המעיל נאמר: "והיה פי ראשו בתוכו" (שם פסוק לב), יש בפסוק זה עצה כיצד לשמור את הפה:

העצה היא "לשים" את הראש בתוך הפה: להקדים מחשבה לדיבור! בעת הדיבור לרכז את המחשבה ולהתבונן על המילים היוצאות מן הפה:

יש לשים את ה"ראש" ב"תוכו" - בתוך הפה:

מעשי ראובן

לאחר שכרתו את רגלו של רבי ראובן זצ"ל, סבל פעם רבנו מחולי מעיים, ודבר זה החליש אותו והציק לו מאוד. יום אחד, כשהגיעו מים עד נפש, התחיל לבכות מתמתת קושי הייסורים, ואמר: "רבנו של עולם, אני אוהב אותך", והמשך: "ואני יודע, שגם אתה אוהב אותי".

כך חי, באמונה וביטחון ובאהבת ה' גדולה, כל חייו.

רבנו היה גר בקומה ראשונה, ופעם אחת, כשחזרנו מדיאלויה, ראינו שבאו גנבים ופרצו לדירה וגנבו מתכולתה. בני הבית רצו להחליף את הדלת הישנה לדלת פלדת, אך רבנו, באמונתו האיתנה ובביטחונו הגדול, לא הסכים. הוא טען בפשטות: "מה שגור - כך יהיה, ולא משנה איזו דלת יציבו בפתח".

הוא רק תמה, איך זה שנכנסו גנבים זמן מה לאחר שהחליף למזוזות מהודרות יותר.

פתח העירוב

גליון שבועי להלכות עירובין האקטואליות בזמנינו, הנוגעות לכל אדם.
מסודר על סדר המשנה ברורה. מותאם להספק של לומדי הדף היומי בהלכה

החצר, משא"כ לחת"ס הכתלים מבדילים את החריץ למקום בפנ"ע, ונמצא שהוא פרוץ במלואו.

ובסעיף ב' ביאר המשנ"ב (סק"י) שלשון הים שנכנס לחצר אינו ממשיך ויוצא, אלא מצטבר בתוך החצר, הרי זה כבור שבחצר, שמחיצות החצר מתירות אותו, משא"כ אמת המים שנכנסת ויוצאת, חולקת רשות לעצמה. וסברא זו היא כשיטת הרשב"א והריטב"א (עירובין דף יב.) שגם בלשון ים מדובר שהיא עמוקה י'. אבל התוס' והראב"ד ביארו חילוק אחר, שבלשון ים מדובר שאינה עמוקה י', ולכן לא חולקת רשות לעצמה. אבל אם היתה עמוקה י', היתה אסורה כמו באמת המים. ובחזו"א (סי' קי"א, סק"א ג') ביאר את שיטתם שדופני החריץ הם יוצרים את ההפרדה ממחיצות החצר, גם כשאין מים. והחמיר להלכה כשיטה זו.

ד"ן זה הוא נפק"מ בהרבה מקרים שהעירייה חופרת תעלה להכנסת צינורות של תשתיות מים או חשמל, עמוקה י' ורחבה ד', והתעלה עוברת בגבול העירוב תחת הגדר, או שפתחו פחות מ' אמות, אבל אין בה מים, והיא אינה עוברת לכל אורך הישוב, א"כ לפי המשנ"ב הרי זה דומה ללשון ים בחצר פחות מ' אמות, ולפי החזו"א התעלה נחשבת פרוצה אל מחוץ לעירוב. ואמנם אם התעלה נאסרת התעלה כשרים למחיצה מכל הצדדים, א"כ גם אם התעלה נאסרת בטלטול, מ"מ העירוב כשר, כי המחיצות מתחברות אל דפנות התעלה, אבל בהרבה מקרים בקצה החפירה היא יורדת בשיפוע שאינו מתלקט שבו נכנסים לחפור, וא"כ העירוב פרוץ אל התעלה, והתעלה פרוצה אל מחוץ לעירוב, וכל העיר נאסרת.

ולגבי צורת הפתח שעוברת על חריץ שיש בו עומק י', לחזו"א ודאי אינה מועילה כלפי החריץ, אלא שגם כלפי השטח שלמעלה היא ג"כ נפסלת, משום שיוצא שהמחיצה מחלקת באמצע צורת הפתח, ונמצא שאין שני הקנים של צוה"פ באותו מקום. [ויש מהאחרונים שהקלו שהצוה"פ כשרה גם כלפי השטח שלמעלה, ויש שהכשירו אותה רק כלפי השטח שלמעלה]. וד"ן זה יכול לפסול גם למשנ"ב, כי בכה"ג הצוה"פ נפסלת, וכל השטח של הצוה"פ מחוץ לתעלה, ג"כ נחשב פרוץ.

ולמעשה בעירובים השכונתיים ההוראה ברורה שלא להכשיר את צוה"פ שעוברת על התעלה, אף כלפי השטח שלמעלה, והפתרון הוא א. למלאות את התעלה במקום שהחוט עובר, עד שלא יהיה בה עומק י' טפחים, ורוחב הסתיימה תהיה ד' טפחים מהחוט ולפנים כשיעור קרקע של רשות. ב. אפשר לכסות את התעלה בקרש, שיש בו רוחב ד"ט, ואז כלפי הקרקע העליונה אין מחיצה המחלקת, ואין גוד אסיק מהתעלה והצוה"פ כשרה. ואח"כ לסתום מתחת עם עוד קרש או רפסודה וכדומה. ג. אם יש גדר מסביב לתעלה שיש בה גובה י', [מצוי ברשות ברזל החדשות], אפשר להעמיד לחיים על הגדרות שמשני צידי התעלה, אחד על הגדר שממין לתעלה, והשני על הגדר שמשמאל, ולדאוג שהגדרות יקיפו את כל התעלה שנכנסת לשטח העירוב, כלומר שתהיה מחיצה מהצוה"פ שמגיעה עד הלחי שבגדר מימין, עד הצוה"פ שמתחילה מהגדר שבשמאל.

מדינים אלו יש ללמוד לדבר מצוי בעירובים עירוניים, שחוטי העירוב עוברים על תעלות ניקוז מי הגשמים שמסביב לישוב. וכן בצורת הפתח על ההרים והגבעות, ויש עמוד על גבעה א' ועמוד על גבעה ב', ותחת החוט יש מקום נמוך שיש לו מחיצה משני הצדדים.

סימן שנ"ו סעיף א'. אמת המים העוברת בחצר, עמוקה י' ורחבה ד', אין ממלאין ממנה בשבת, אא"כ עשו לה מחיצה וכו'. היכן יש לנו בזמנינו את הדין של אמת המים שעוברת בחצר מצד לצד. הנה דין זה מצוי בזמנינו בכמה מקומות בעירובים של ערים, שהעירוב בא לעשות אותם לרשות היחיד כעין חצר, ויש בתוכם נחל שעובר מצד לצד. כגון בעיר תל אביב עובר נחל נתיבי איילון, מהצד הצפוני אל הצד הדרומי, וחוצה את כל העירוב של העיר. ולפי המבואר בשו"ע כאן הנחל נעשה לכרמלית, ונאסר בטלטול.

ומ"מ כיון שאין דרך של אדם בזמנינו למלאות מים מהנחל אלא מהברז, ובפרט בנחל כזה שהמים בו אינם נקיים, א"כ לכאורה אין נפק"מ למעשה בזה שהנחל אסור ככרמלית. אבל באמת יש ע"ז בעיה אחרת, שהעיר כולה נאסרת מפני שהיא פרוצה אל הנחל, מחמת שיש מקומות שהנחל שווה לקרקע ואין לו מחיצות גבוהות בצדדיו. לכן יש להם בעיה שהנחל יהיה כרמלית, משום שיאסור את כל החצר, דהיינו את כל העירוב. [עוד יש לדון בזמן שיש גשמים מרובים, והנחל מתמלא במים [עכורים] המכסים את המחיצות שבצדדים, יוצא שאין גובה י' טפחים שניכרים מעל פני המים, ואין מחיצה המבדלת בין העיר לנחל. ועיין בשו"ע בסעיף ב' ובמשנ"ב מתי המים המכסים מבטלים את המחיצה].

הפתרון שנעשה בנתיבי איילון שבביל שלא יאסור את העירוב, שעשו בתוך הנחל מחיצה בכניסה וביציאה כדין המבואר בשו"ע כאן, אלא שאי אפשר לעשות מחיצה גמורה, כי היא תחסום את המים. ולכן עשו מחיצה ע"י רשת ברזל (המיועדת ליציאת בטון), שכולה מחוררת בחורים גדולים של עשרים ס"מ, ויש לבדו ביניהם, שיש לה דין מחיצה והמים יכולים לעבור דרכה כרגיל. דין זה מבואר בשו"ע באופן אחר, שעשה מחיצה בתוך המים והשאיר פחות מג' טפחים בצדדים קרוב לדופני התעלה. ובמשנ"ב (סק"ח) כתב שלפ"ז גם אם עשה הרבה חללים ביניהם, כגון שעשה המחיצה מקנים שבין כל אחד ואחד פחות מג' טפחים כשר.

אבל היתה להם בעיה נוספת שלא היו יכולים לעשות מחיצה שרובה למעלה וטפח בתוך המים, כי יש הבדל גדול בין גובה המים בקיץ לבין גובה המים בחורף ביותר ממטר, וא"כ מחיצה שתעמוד בקיץ טפח בתוך המים, תהיה בחורף מכוסה כולה במים. ולכן יש לעשות את המחיצה גבוהה שמתחילה סמוך לקרקע [בתוך ג' טפחים], ונמשכת עד מעל גובה המים בחורף.

סעיף ב'. חצר שנפרצה ולשון ים עובר על הפירצה, אם אינו במילואו [לכל רוחב החצר] ואין בפירצה יותר מעשרה, מותר. צריך ביאור מדוע בסעיף א' באמת המים המחיצות של החצר אינן מועילות וצריך לעשות מחיצה בתוך התעלה.

והנה בסעיף א' כתב המשנ"ב (סק"ב) שבאמת המים שעמוקה י' נעשו המים רשות לעצמן ושם כרמלית עליהן כשאר ימים ונהרות". ונחלקו האחרונים מה גורם שיחשב מקום לעצמו, האם זה מחמת שמים בעומק י' חשובים בפני עצמם, וכ"כ בישועות מלכו (או"ח סי' כ"ט), וכן משמע במשנ"ב, או משום שהמחיצות של דופני החריץ מבדילות בין החצר לאמת המים, וכ"כ החת"ס (שו"ת או"ח סי' פ"ז).

ונפק"מ אם החריץ עצמו עמוק י' ורחב ד', אך המים אינם עמוקים י', שלפי הישועות מלכו אינם חשובים נחל בפנ"ע, וניתרים במחיצות

כשהם סגורים עד נחל או ים, אינם יוצאים לרה"ר או לרחוב. והוי כוחו בכרמלית שמוותר.

אבל יש לדון במקרה מצוי כשהביוב נסתם ונשפך לרה"ר ממש, שעדיין יש לדון לאיסור. ונראה שיש להתיר מטעם אחר, מדין חצר שאין בה שיעור לבלוע ועשתה עוקה שמחזקת סאתיים, מותר לשפוך לתוכה אפילו מים רבים, ואפילו אם היא מלאה, וכיון שבביוב יש גם גומא שמחזקת סאתיים, מותר לשפוך אפילו אם גולש לרה"ר, שבכה"ג לא גזרו.

עוד כתב החזו"א שם, לענין צינורות המביאים מים לבתים, אפילו שמביאים מכרמלית, אין הצינורות כרמלית [שיהיה אסור להכניס מהם לבתים] כיון שאין חורים לכרמלית (כדלעיל שמה, יז), ועוד שאינו מביא בידים אלא בפתיחת הברז, וגם מה שעוברים דרך בתים וחצרות שאין מעורבות, כיון שאינם פתוחים לשם הם רשות בפני עצמם ואין כאן הוצאה.

סימן שני"ח

סעיף א. כל היקף שלא הוקף לדירה, וכו' אסור חכמים לטלטל בתוכו יותר מארבע אמות, אם הוא יותר מסאתיים. בענין מקום מוקף לדירה צריך שני דברים. א. שיהיה מקום שיש בו דיוריים. ב. שיהיה מוקף לשם דירה, וכדי להתיר טלטול צריך את שני הדברים. ודוגמא לדברים אלו, א. קרפף שהוקף שלא לשם דירה ואח"כ בנה בתוכו דירה, נשאר באיסורו, וצריך לפרוץ ולבנות לשם דירה. (שו"ע סעיף א'). ב. לעומת זאת חצר שהוקפה לשם דירה ואח"כ נסתלקו הדיורים, כגון שנזרע, נאסר לטלטל בו (שו"ע סעיף ט'). וכן מקום שהיה פתוח לדירה ונסתם הפתח, נאסר משום שאין בו דירה אפילו שמוקף לשם דירה. ומוכח שצריך את שני התנאים.

בענין הגדרת הדירה, יש דירה עצמה, ויש מקום שמשמש לדירה שצריך שהוא יהיה פתוח לדירה. כגון חצר שאחורי הבתים, שאינה דירה, אבל היא יכולה להיות מוקף לדירה באופן שפתוחה לדירה. בהגדרת דירה, כתב החזו"א שאין לנו דירה אלא מקום שמשמש לשינה בלבד. ועי' לקמן.

שיעור בית סאתיים במידות של זמנינו הוא 1150 מטר רבוע לשיעור רח"ג, 1600 מטר רבוע לשיעור חזו"א. ובמושגים שלנו מתחם של בנין לא גדול הוא כ-600 מ"ר. וא"כ שטח של שני בנינים הוא כשיעור רח"ג. ושטח שלשה בנינים, או בנין גדול הוא כשיעור חזו"א.

בענין פרדסים. מצוי מאוד בישובים שגם כשמקפידים שלא להכניס שדות של זריעה בתוך ההיקף, בכל זאת מכניסים שטחים של מטע אילנות, ומסתמכים על דברי השו"ע לקמן (סעיף ט') שאם היה שטח שמוקף לדירה נזרע יותר מבית סאתיים, נאסר כולו, אבל אם נטע בו אילנות לא נאסר, משום שדרך אדם לנטוע אילנות להסתופף בצילן (משנ"ב ס"ק ס"ה). ולפ"ז טוענים שה"ה כל מטע אילנות אפשר להקיפו לדירה. אבל קשה מדברי השו"ע בסעיף א' שמפורש שפרדס הוא אחד מהמקומות שאינם מוקפים לדירה [והיינו אפילו בפתוח לדירה, דאל"כ הוא שווה לכל חצר שג"כ צריכה להיות פתוחה לדירה]. ובהכרח צריך לומר שיש חילוק בין חצר וקרפף שמוקף לדירה ונטע בו אילנות, שעדיין נשאר בו שימוש לדירה, לבין מקום שמיועד למטע מסחרי, שטח חקלאי, שהוא גדול ואין הולכים בו אלא לצורך טיפול באילנות, ומקום כזה אינו משמש לדיורים והוא קרפף. וחילוק זה מבואר בתו"ד השער הציון (ס"ק פ"א). ולמעשה הדין תלוי לפי המצב, יש ישובים שאנשי הישוב מסתובבים להנאתם במטעים, גם בשל אחרים, והבעלים אינם מקפידים על כך, ובכה"ג נחשב מוקף לדירה, לעומת זאת אם גודרים את המטע שלא יכנסו, אפילו רק בתיל שאינו מחיצה או שער בכניסה ובפועל אנשים לא עוברים בו, לכא' דינו כמ"ש בשו"ע כגון פרדסים, שהוא קרפף מקורי. ולפ"ז ההיתר לכלול שטחי מטע בעירוב אינו בכל מצב.

בענין גינות משחקים, ברור שהשימוש שמשמשים בהם הוא שימוש של דיורים, כמו לשבת בצל האילנות, אלא שבכל זאת יש את התנאי המבואר בסעיף ב' שצריך שיהיה פתוח לדירה. ונפק"מ כגון בגינה נמצאת מחוץ לעיר. ולכא' נפק"מ גם לכל מי שאינו סומך על העירוב, ויש גינה יותר מבית סאתיים מוקפת בפני עצמה. וצ"ע בזה. ועיין בספר תיקון מבואות (פ"ד הערה 9) שהרגיש בזה.

ויש להוסיף עוד, שאפילו אם רק בצד אחד העמוד עומד על מקום גבוה י' טפחים, והשני על הקרקע, הרי הדופן של המקום המוגבה [אם הוא בשיעור תל המתלקט], הוא מחיצה באמצע צוה"פ שמחלקת אותו. ויש עוד דין, כאשר העמוד עצמו עומד על המקום המשופע, ד"ל שכיון השיפוע נחשב למחיצה, הרי הוא עומד על מחיצה ולא על קרקע, וצריך לעשות לפחות ד' טפחים ישרים מסביב לו.

מעשה שהיה שהתקיים הדין של השו"ע כפשוטו, לפני כמה שנים בעיר מודיעין עילית, פרץ נחל של מי הגשמים וחסם את הדרך בין העיר לשכונת חפציבה במשך כמה ימים. והנה הנחל הזה הוא ממש אמת המים שעוברת בתוך העירוב, והיא נחשבת לעצמה ואסורה, ואוסרת את כל העירוב. אבל יש לדון בזה, א. היא היתה רק לימים מועטים, ובבה"ל (ד"ה אמת) הסתפק מה דין אמת המים לימים מועטים, דאפשר שחז"ל לא גזרו בזה, [וי"ל שהמשנ"ב לשיטתו שנאסרת רק מחמת החשיבות שלה למקום בפנ"ע], והחזו"א (סי' ק"ד סק"ג) כתב שאפילו לשעה אחת יש לה את האיסור של אמת המים, כי המים נחשבים בפנ"ע. וא"כ הנחל יאסור את העירוב.

ב. בשו"ע כתב דוקא כשהמים עמוקים י' טפחים, משא"כ במים הנ"ל שהתפרסו על שטח רחב, ובאו בזרם מסוכן, אך לא היה בהם עומק 80 ס"מ, אינם פוסלים את המחיצות.

סימן שני"ז

סעיף א'. חצר שפחותה מארבע על ארבע אמות, שהיא סמוכה לרשות הרבים, אין שופכין לתוכה מים בשבת וכו'. דין זה הוא נפק"מ באדם ששופך מים במרפסת, ויש צינור שמוליך את המים לחוץ, הרי המרפסת היא כחצר, וגם אם יש בה ד' על ד' אינו מתיר, מפני שאינה ראויה לבלוע [עי' משנ"ב סק"כ], ולכן אם המים נשפכים לרשות הרבים אסור לשפוך במרפסת. ואם המים נשפכים לחצר, ומשם מתגלגלים לרחוב, תלוי אם החצר אינה מרוצפת ויש בה ד' על ד' אמות שראוי להיספג בה סאתיים מים, יכול לשפוך לחצר, אע"פ שמתגלגלין לרה"ר. [אם החצר תהיה מעורבת כהלכתה, יש איסור ששופך לחצר, ודין זה שייך לסי' שנה, אם נשפך רק ע"י כוחו מותר]. ואם החצר קטנה או מרוצפת, יוצא שהמים נשפכים לרה"ר ואסור. ואף ברחובות שלנו ש"א שהם כרמלית, ככתב הרמ"א (סעיף ג') שבכרמלית שבתוך העיר יש לאסור כשהמים נשפים לרחוב.

עוד נפק"מ במקרה שאירע פיצוץ בצינור של המים הנכנסים לבית, ועקב הפיצוץ סגרו את ברז המים, וכשצריכים למלאות מים בביתם, פותחים ליזמן קצר וסוגרים. [ויש לדון אם מותר לפתוח את ברז העיריה בשבת]. והנה כאשר פותחים יוצאים הרבה מים לחצר ונשפכים לרה"ר, ואם אין בחצר ד' על ד' אמות היה אסור משום ששופך מים לחצר. אלא שבדרך כלל יש חצר גדולה מד' אמות.

ויש לדון בחצר שהיא חניה מזופפת [עם זפת כמו בכבישים] האם נחשב לקרקע שראויה לבלוע, או לטיט שאינו ראוי לבלוע. כי המציאות שזפת בולע משהו, אבל אינו ראוי לבלוע בתוך ד' אמות שיעור של סאתיים מים [שהם 14.4 ליטר לשיעור הגרז"ג, 28.8 ליטר לשיעור חזו"א], וצ"ע.

סעיף ב'. ביב המכוסה ארבע אמות וכו', ובלבד שלא יהא סילון של עץ שאין המים ראויים להיבלע. דין זה הוא נפק"מ למעשה בצינורות לשפיכת מים שבבתים בימינו, כתב החזו"א (קד, ב) שנוהגים היתר בדבר, אע"פ שהם ממכתת או פלסטיק שאינו בולע ודינם כביב של עץ (הנזכר בסעיף א' לאיסור), א. כיון שהצינורות לא ראויים לשימוש לבית אלא לשפיכת המים, אינם כחורי רה"י אלא מקום פטור, ונמצא שנשפך מכוחו לכרמלית דרך מקום פטור, ובזה התיר הרמ"א כאן אף לאוסרים בשופך ישר לכרמלית. אמנם עדיין אם יישפך לרה"ר אסור, ואפילו ישפך לכרמלית או לחצר ומשם לרה"ר ג"כ אסור, וא"כ איך מותר למחמירים שיש רה"ר בזמנינו. ב. יש עוד טעם להתיר כשנשפך לחצרו [אף אם אינה מעורבת], משום שיש בה ד' על ד' אמות, וכיון שלכרמלית ולחצר שאינה מעורבת מותר ע"י כוחו, ובכרמלית יש שיעור שיבלעו המים, שוב אין איסור במה שיוצאים אח"כ לרה"ר. והנה החזו"א דיבר על הביובים שהיו בזמנו, שהיו נשפכים למקום כלשהו ברחוב העיר. אבל בביוב שבזמנינו שהצינורות ממשיכים

פרדס יצחק

להערות והארות ניתן לפנות למערכת קובץ גליונות.

להרבות בו בסעודה ב"ד, אבל בט"ו כתב שאין צריך להרבות בו בסעודה, וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה.

ובש"ע שם "יום ו"ד וט"ו שבאדר ראשון אין נופלין על פניהם ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה ואסורים¹ בהספד² ותענית³ אבל שאר דברים⁴ אין נוהגים בהם, וי"א

1 לכאורה פשוט שאסור גם להספיד ולהתענות בליל ו"ד וט"ו כמו בפורים, אף שמצות סעודה ביום [וראה כתבי הקהילות יעקב (קע"ט) שיישב קושית הטו"א למה אסור להספיד בלילה, ומצות הסעודה רק ביום]. אמנם ראה מה שדן בזה האדר"ת במקבציאל ל'.

2 ובשערי תשובה בשם הברכי יוסף (סק"ח) בשם הבית יהודה (כ"ד), שגם בכיה אסור עיי"ש. [בשם הגריש"א אמרו שבכל הני יומא שאסורין בהספד גם אין לשמוע הספדים בקלטות].

3 וראה דרכי חיים ושלום, וערוגת הבושם ועוד. ויל"ע בלשון הפרמ"ג (והביאו המ"ב בסק"ג) שאם נדר בפירוש להתענות בפורים קטן חל הנדר דהוה רק מנהגא עיי"ש. ולכאורה מדברי הגר"א בסיומן תקס"ח וש"פ מוכח דהאיסור להתענות הוא מדינא וכמ"ש לקמן, וא"כ לכאורה צריך התרה (כמו בנדר להתענות בר"ח. עי' סי' תיח ס"ג). וצ"ע.

4 וראה בשפת אמת (מגילה ו ע"ב) שהסתפק אם אחד נתן מתנה לעני בפורים קטן, בחשבו שיש חיוב מתנות לאביונים, האם העני מחויב להחזיר לו, כיון דהוה מתנה בטעות עכ"ד, ולא נתבאר כ"כ מה צדדי הספק. ואולי תליא אם מתלנ"א הוא בגדרי צדקה או מדין שמחה כמ"ש מהריטב"א [וראה בקונטרס הפורים שהארכנו בזה, והבאנו מחלוקת האחרונים אם עני חייב במתלנ"א, ואם צריך כוונה, ואם מועיל ע"מ להחזיר וכו'. וראה בתפארת ישראל פ"א אות כ"ח. ואכמ"ל].

והגאון בעל מנחת חזקיהו שליט"א אמר שאפילו אם זה צדקה מ"מ יש לדון שאולי בטעות חוזר, וי"ל.

[וראיתי מודעה בבית כנסת בירושלם "מתנות לאביונים דפורים קטן" וזה נגד דינא דשו"ע, ויש חשש גזל ותלוי בדברי השפ"א הנ"ל].

וראיתי שהביאו בשם רבנו הגר"ח ק"שליט"א בנידו"ד שנתן בטעות מתנות לאביונים בפורים קטן, שהמקבל לא חייב להאמינו שלא היה נותנו סתם לצדקה, והמוציא מחבירו עליו הראיה. ועוד, גם מצד הנותן מבואר בגמרא ע"ז דף י"ח לגבי רבי חנינא בר תרדיון שיש מעלה לא לקחת כסף צדקה בחזרה עיי"ש. וא"כ אין ליקח כסף זה בחזרה.

י"ד וט"ו אדר ראשון [פורים קטן]

תנן במגילה (ו' ע"ב) "קראו את המגילה באדר ראשון ונתעברה השנה, קורין אותה באדר שני. אין בין אדר ראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים. ובגמרא, הא לענין סדר פרשיות זה וזה שוין (פרש"י שאם קראם בראשון אין צריך לחזור ולקרות בשני), מתניתין לא ת"ק ולא ר' אליעזר בן רבי יוסי ולא רשב"ג וכו' דתניא קראו את המגילה באדר ראשון ונתעברה השנה כו' רשב"ג אומר משום רבי יוסי אף קורין אותה באדר השני, שכל המצוות הנוהגות בשני אין נוהגות בראשון. ושוין בהספד ובתענית שאסורין זה בזה וכו', הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל כו' מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן אף כאן אדר הסמוך לניסן. בשלמא רבי אליעזר ברבי יוסי [דאמר כל מצוות שנוהגות בשני נוהגות בראשון] מסתבר טעמא, דאין מעבירין על המצוות, אלא רשב"ג מ"ט, א"ר טבי טעמא דרשב"ג מסמך גאולה לגאולה עד"ף.

ובתוס' שם (ד"ה ורבי) "ויש שנוהגין לעשות ימי משתה ושמחה בארבעה עשר ובחמישה עשר של אדר הראשון, וריהטא דמתניתין נמי משמע כן מדקאמר אלא מתנות אביונים ומוקרא מגילה בלבד, מכלל דלענין משתה ושמחה שניהם שוין. ולא נהירא דהא אמרינן בגמרא הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין מכלל דמשתה ושמחה ליכא וכו'. וכן הלכה שאין צריך להחמיר לעשות משתה ושמחה באדר ראשון".

וברמב"ם (הל' מגילה פ"א ה"ב) "קראו את המגילה באדר הראשון ואחר כך עיברו בית דין את השנה, חוזרים וקוראים אותה באדר השני בזמנה", ולהלן (פ"ב ה"ג) "שני הימים האלו אסורין בהספד ובתענית לכל אדם בכל מקום, בין לבני כרכין שהן עושין ט"ו בלבד בין לבני עיירות שהן עושין י"ד בלבד. ושני הימים אסורין בהספד ותענית באדר הראשון ובאדר השני".

בטור או"ח (תרצ"ז) "יום ו"ד וט"ו שבאדר הראשון מותרים בהספד ובתענית, והא דיום ד"ד וט"ו דאדר הראשון והשני שוין בהספד ותענית, היינו דווקא כשקראו את המגילה ובו ביום נראה להם לעבר השנה, אבל אם לא קראו המגילה מותרין בהספד ותענית. ובספר המצוות כתב שאסורין בהספד ותענית בכל השנים, אע"פ שלא קראו את המגילה, וכן יראה מדברי הרמב"ם ז"ל, וכן כתב הרי"ף ז"ל שצריך

דאף בהספד ותענית מותרים⁵. הג"ה: והמנהג כסברא ראשונה. י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה ב"ד שבאדר ראשון (טור בשם הרי"ף)⁶ ואין נוהגין כן, מ"מ ירבה קצת בסעודה⁷ כדי לצאת ידי המחמירים (הגהות מיימוניות בשם סמ"ק סימן קמ"ח) וטוב לב משתה תמיד".

ובמ"ב (סק"ה): "בהגהת תשב"ץ קטן סימן קע"ח כתב דיש להרבות, ורבינו יחיאל מפארי"ש היה רגיל להרבות ולהזמין בני אדם, וזה שסיים הרמ"א וטוב לב משתה תמיד, היינו שטוב להרבות לכבוד הנס שניעשה בעיתים הללו", והוא מהט"ז (ס"ק ב) כמ"ש השעה"צ (ס"ק ט). ובט"ז כתב דזה כמשמעות לשון המשנה "אין בין אדר ראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים, ושפיר מסיים רמ"א כאן וטוב לב משתה תמיד".

ונודע בשערים בשם הגאון רע"א (בספר דרושי וחידושי רע"א על התורה עמ' ע"ז)⁸ שפירש בדברי הרמ"א "וטוב

5 וכידוע מהפרמ"ג (בכללים אות י"א) ועוד, שדעת המחבר ש"הלכה כדעת ראשונה בסתם", וא"כ ס"ל דאסורין בהספד ותענית, וכמו שנראה מהרמב"ם. וראה באבני נזר (או"ח סימן תקט"ו) מה שנו"נ בזה, ומוכיח שהעיקר לדינא שאסור בהספד ותענית בשני הימים אפילו בשל זה בזה. והאריך שם ששני הימים הם בגדר יומא אריכתא, אלא שהמצוות שקיומן בקום ועשה אין עושים רק פעם אחת, אבל איסור הספד ותענית שהוא בגדר איסור, ואיסורא חל על כל היום, כל שני הימים נחשבים כיומא אריכתא [ומבאר שם האבנ"ז למה לא דומה ליומא אריכתא של ראש השנה שתוקעין בשניהם, וכן נו"נ שם אם בזמן פורים הקריבו קרבנות עיי"ש].

6 לפי דעה זו חייבים ממש במשתה ושמחה, וגם אבלי יצטרכו לעשות סעודה זו כמו בפורים גדול כרגיל. אמנם לפי מה שכתב הרמ"א שירבה קצת במשתה ושמחה, בזה בוודאי אבל רח"ל ב"ב חדשים אינו יכול לעשות סעודת מרעים, למנהג דין שמחמירים גם בסעודת מצוה, ורק לבדו ירבה קצת בסעודה.

וראה בקרן אורה תענית י"ז ע"ב שהוכיח מדברי הגמרא שם שחייבין ביו"ט בשני אדרים עיי"ש.

7 ופשוט שהכוונה היא ליום דווקא, דהרי סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובתו כמבואר בסימן תרצ"ה סעיף א.

8 מכת"י הגר"ר יעקב ריינאוויץ, חד מבי דינא של הגר"נ אדלער, בעל נתינה לגר, שהוא שמע כן מהגאון רבי נתן בשם רעק"א. והגר"י הנ"ל העיר בסופו "ולענ"ד נראה שזה כוונת הט"ז". וז"ל הט"ז "בהג"ה תשב"ץ סימן קע"ח כתב דיש להרבות ורבינו יחיאל מפארי"ש רגיל להרבות ולהזמין בני אדם כמשמעות לשון המשנה אין בין אדר וכו' ושפיר מסיים רמ"א וטוב לב משתה תמיד". ובשו"ע מהדורת מכון י-ם הביאו כן מהליקוטי חבר בן חיים.

וכשאמרו דבר זה להגרשז"א זלל"ה נהנה מרעיון זה, אבל הוסיף שלא נראה לו שאמור זאת הרע"א.

לב משתה תמיד", שרמז יש פה עפ"י הגמרא בסנהדרין (ק' ע"ב) וטוב לב משתה תמיד אלו בעלי משנה, ובנידו"ד הלא מהמשנה משמע דגם באדר ראשון חייבים להרבות במשתה ושמחה, רק בגמרא לא משמע כן, וכמו שביארו בתוס', על כן אתי שפיר מה שכתב הרמ"א שיש להרבות במשתה ושמחה גם באדר ראשון כדמשמע במשנה, וע"ז שייך לומר טוב לב משתה תמיד עכ"ד.

וכתב הלבוש (שם) "מצוה להרבות בהם משתה ושמחה קצת משום דיומי נס נינהו, וכתב בא"ר שם (בלבוש זוטא) "אבל באבילות מותר, וכן מותר במלאכה. ומרמ"א ומה משה משמע שאין להרבות רק ב"ד שבאדר הראשון, ומהלבוש שכתב ומצוה להרבות בהם משמע אף בט"ו, וכן משמע במנהגים, ואפשר שנכלל במה שכתב הרמ"א וטוב לב משתה תמיד"⁹.

וכתב בסידור יעב"ץ י"ד וט"ו באדר הראשון אסורים בהספד ותענית, ואין אומרים בהם תחנון ולמנצח¹¹ מרבית בהם בשמחה, אין אומרים בהם על הניסים, וטוב לב משתה ושמחה תמיד", וכ"ה בקיצור שו"ע (קמ"ב, י) "וביום י"ד מרבין קצת בסעודה"¹².

ובערור השולחן כתב (תרצ"ז, ב) על דברי רבינו הרמ"א דמ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים וטוב לב משתה תמיד: "כלומר דעיקר עבודת ה' היא בשמחה, ולכן כשכוונתו לשם מצוה הוא משתה ושמחה של מצוה".

תענית חתן ותענית חלום

ויש נידון בפוסקים האם חתן ביום חופתו צם בפורים קטן, ראה נימוקי אורח חיים וערוגת הבושם (קפ"ב). ולכאורה חידוש גדול הוא שיהיה מותר לצום ביומי דאסור להתענות בהון מדינא. ומזה שלא כתבו הפוסקים מאומה מנידון זה, שהוא מילתא דשכיחא מאוד, נישואין בפורים קטן, נראה שהיה פשוט להם שזה בכלל האיסור שאין מתענין [וק"ק

9 וכו"ה הלשון בבית יוסף "משום דיומי דנס והצלה הם", וראה לקמן מה שהבאנו בשם החתם סופר.

10 והובא בנועם מגדים לפרמ"ג עמ' ד, דלא כמו שמשמע בפרמ"ג כאן.

11 וראה בנועם מגדים [לבעל הפרמ"ג] שהאריך בענין אמירת למנצח.

12 ויצוין שבשולחן העזר (ח"ב קי"ד) נסתפק אם צריך פנים חדשות בפורים קטן לשבע ברכות, וראה במועדי הגר"ח שהגר"ח נסתפק בזה [והוא חידוש כי הרי אין אנו נוקטים כדעת המחייבים סעודה רק כהרמ"א שירבה קצת, ועיין]. ובפורים עצמו אם צריך פנים חדשות נחלקו בזה הפוסקים. ראה מ"ש בבאה"ט אה"ע (ס"ב סק"י) בשם כנה"ג ובאוצר הפוסקים (ס"ב סקמ"ג ג') שאספו בזה את השיטות. וראה בשו"ע שמחות להגרשז"ד זלל"ה פ"א הערה ס"ג.

דמ"מ עדיין הו"ל לפוסקים להשמיענו הדין לגבי ט"ו באדר ראשון שקצת יותר קל, וכ"ש הוא מט"ו בשבט שאין צמים כיון שמוזכר בגמרא מ"מ נראה שגם לדבריו אין החתן מתענה וביותר אם החופה בלילה מהיכ"ת יהיה מותר לצום ביום. וראה בשולחן העזר (סי' ו' ד) שחתן אינו מתענה בפורים קטן (ועיי"ש בח"ב סי' י"ד).

אמנם אם החופה מבעוד יום יש לדון שאולי מותר להתענות עד החופה אם יאכל אח"כ ביום, שאולי לא נאסר תענית לשעות [וכבר דיברו בזה]. ושו"ר בשו"ת מהר"י ברוינא (צ"ג) וכל היכא דיום החופה בי"ד אדר הראשון שיעשו החופה בשחרית, ולא יאכל עד אחר החופה. ומוכח בהדיא שאסור לחתן להתענות בפורים קטן. [וכן נראה מהלוח לא"י ואין מתענים בהם חוץ מתענית חלום]. וכן מובא מבעל שבט הלוי (בקונטרס מבית לוי) שחתן אינו מתענה בי"ד וט"ו בפורים קטן, ואם רוצה להתענות עד אחרי החופה רשאי¹³.

ואפילו תענית חלום, שמבואר ברמ"א (תרצ"ה, ב') שמותר להתענות בפורים (גדול), כתב במשנה ברורה (שם סק"ו) והוא מהפרמ"ג, "ויתענה עד אחרי מנחה ויאכל קודם ביאת השמש רק פעם אחת" [ויש שכתבו מתענה עד מנחה ואוכל]. ולכאורה גם בפורים קטן הדין כן לגבי תענית חלום [ובלוח אר"י סתם כהרמ"א שמותר להתענות בפורים קטן תענית חלום, נראה כל היום]. וראה באו"ח (תי"ח ס"ה, תקס"ח ס"ה) שהמתענה בפורים מתענה תענית לתעניתו.

אבלות ויאר-צייט

אבלות נוהגת לכו"ע בפורים באדר ראשון, כמבואר במשנה ברורה (תרצ"ז סק"ג. ובפרמ"ג במ"ז אות א' כתב דאף לשיטת התוס' ששמחה נוהגת בפורים קטן, מ"מ אין בו מצות עשה לומר דמצות עשה דרבים דחי לאבילות דיחיד]. וראה שבות יעקב (ח"ג ק') שאביו, הגאון רבי יוסף רייזער זל"ה, נפטר בפורים קטן והיה פילפול בין בעלי התריסין אם צריכין לנהוג אבילות וכו', והשבתי שלא מצינו קולות בהלכות אבילות בפורים קטן עכ"ד. [וכנראה שזה לא היה מפורש להם בפוסקים!]

ולענין עליה לקבר, ראה בהליכות שלמה (מועדים א' עמ' שכ"ח) במעשה באדם שנפטר אביו בט"ו לאדר הראשון ונקבר בירושלם, והבן הוא בן פרזים, והורה לו הגרשז"א שלכתחילה לא יעלה בשנה פשוטה בט"ו, פורים דמוקפין,

13 וזה אפילו להחולקים על הנחלת שבעה (המובא בא"ר תכ"ט) שחתן אינו מתענה בכל יום שאין אומרים תחנון. [ויצוין שבמנהגי וורמייזא כתוב דבר חידוש, שחתן מתענה בראש חודש ופורים וכו'. ואע"פ שהחופות היו מבעוד יום, ושפיר אכלו אחר החופה, הרי גם אצל הרמ"א היו החופות היו מבעוד יום, ומ"מ אין מתענים בימים האלו, וכנראה שתלוי בטעמים של התענית של חתן].

אלא בי"ג אדר [מלבד כשט"ו חל ביום ב', שאז לא יעלה בתענית אסתר מוקדם שהוא י"א, אלא יעלה בט"ז¹⁴. ומדי שנה בשנה היה רבנו משיבו מה לעשות ולא רצה לענות משנה לחברתה, אלא אמר בכל שנה אם לא תהיה תחיית המתים תשאלני אז], ובשנה מעוברת יעלה רק באדר הראשון, ואף לכתחילה יכול לעלות בו ביום. עכ"ד.

וכתב במגן אברהם (תרצ"ו, והביאו המשנ"ב סק"ח) "מקום שנהגו שביום ז' הולכים לקבר לקונן אסור בפורים, אלא האבל ילך שם לבדו עם חזן אחד ויאמר לו השכבה, ואפילו בערב פורים לא ילך לשם שלא יחשבו שהאבילות נפסק בפורים". וכנראה שבפורים קטן לא חשש לזה הגרש"ז, [בפרט שהמעשה היה בבן י"ד. וגם המעשה היה שעלה לבדו, שזה מותר גם בפורים וכמ"ש שם. ויתכן שעיקר הקפידא הוא שלא לקונן שם, אבל לעלות לבד אין חשש, כפי שכתבו לשמוע ממנהר"ש הלוי, שהוא מקור דברי המג"א]. וראה בציץ אליעזר (חי"ח סימן מ"ג) שדעתו שלא יעלה לקבר ביום פורים קטן בעצמו, ורק בערב פורים יכול לעלות.

והנה החת"ס כתב (תורת משה שה"ש עמוד מ"ה ד"ה כי טובים) **שבימי הפורים אין דין למעלה**, דמכיון שחידשו אח"כ שיהיה יום שמחה ממילא ביטלו הדינים של מעלה ג"כ כמו בשאר שבתות ויו"ט. עכ"ד. ובפורים קטן אין אתנו יודע עד מה.

הזכרת נשמות [השכבה] בבית הכנסת, אין אומרים בפורים קטן, כמו שכתב בשערי אפרים (שער י', כ"ז).

ולענין תפילת האבל לפני העמוד בשנה ראשונה בפורים קטן, הנה בפורים המנהג הוא שאין האבלים עוברים לפני התיבה כלל, ערבית שחרית ומנחה, וכמו שכתב הגרשז"א (בהליכות שלמה פרק י"ח סעיף ח"ט) שכן המנהג, שאין האבל עובר בי"ד ובט"ו, וכן הורה מרן הגרש"א (כמובא בשו"ת וישא יוסף) והגאון בעל האגרות משה (ראה רבבות אפרים חלק א' תמ"ג) ועוד.

ויל"ע בפורים קטן מהו. והנה כבר נודע בשערים חילוקי המנהגים אם האבל ניגש בימים שאין אומרים בהם תחנון, וביותר בימים שאין אומרים בהם למנצח, ונהרא נהרא ופשטיה¹⁶. ובפני ברוך (עמ' תצ"ד) מובא מהגאון רבי שריה

14 ומה שהורה הגרשז"א שלא יעלה בי"א, כנראה מפני שזה יותר מג' ימים לפני היאר-צהייט, ומנהג העולם שאין מקדימין או מאחרין יותר מג' ימים, אף שאין לזה מקור כ"כ. ובמאמר ל"ג בעומר הארכנו בזה, ובדברי הפרע"ח שהאר"י עלה ג' ימים לפני ל"ג בעומר. ואולי י"ל כי יש הפסק של שבת.

15 וראה שם בהערות מענין המעשה שמובא מהגר"א.

16 ויש בזה סתירות במשנה ברורה לגבי ימים שאין אומרים בהם תחנון, ובמאמר קדישין סימן קל"ב כתב שמתפלל בימים

כיתניה].¹⁹

ואולי י"ל עוד בטעם מנהג מניעת מלאכה רק בנשים, מפני שרצו לעשות היכר ליום זה, ואיסור הספד ותענית, אינו כ"כ היכר לנשים בזמננו, וי"ל.

ובדרך הדרוש י"ל למה דווקא הנשים אין עושות מלאכה, עפ"י מה שכתבו הקדמונים לבאר במה שאין הנשים עושות מלאכה בראש חודש, כיון שלא חטאו בעגל (ראה אבודרהם ובספר המנהיג הלכות ראש חודש ועוד), ובפורים יש תיקון לחטא העגל, ראה שפת אמת (פורים תרלו-ח). והארכנו בזה במאמרי הפורים ובמאמר ארבע פרשיות) ודו"ק.

וכתב בזכר דוד (עמ' תשל"ב): כלל הדברים, אל ימעט בעיני בשר חשיבות "הימים האלה", כי מאחר כל השלימות הנמצא לישראל במעמד הקדוש הר סיני נמצא בהם וכו' ואח"כ קיימו וקיבלו היהודים עליהם ועל זרעם התורה, ונוסף אמרו על כך כל המועדים בטלים וימי הפורים אינן בטלין". ומוסיף שם עוד טעם, דלפי מחשבת המן הרשע הימים האלו הוכנו לפורעניות, והרשע הכין פורעניות לאדר הראשון²⁰, והרי ברשעים הקב"ה מצרף מחשבה למעשה, והמן הרשע נתן עיניו באדר הראשון לכלות את ישראל כנזכר, והוי כאילו עשה המעשה באדר הראשון, א"כ נכון הדבר לעשות זכר לישועת השם גם בי"ד וט"ו אדר הראשון²¹, ולהרבות קצת במשתה ושמחה על כן קראו לימים האלו פורים.

19 בשו"ע מהדורת מכון י-ם נדפס בטעות בסימן תרצ"ו באשל אברהם מבוטש"אש "בשו"ע כתב שאין נוהגים למנוע מלאכה בי"ד באדר ראשון רק הובא שם שנכון למנוע מלאכה וכו". והוא ט"ס ולא מיירי שם מאדר ראשון, ובשאר ספרים ליתא.

20 וכן הוא ביערות דבש ח"ב דרוש ב'.

21 אף כי במחשבת המן הרשע היתה גזרת השמד בי"ג אדר, י"ל דביום י"ג באדר לא רצו לעשות משתה קצת ושמחה, וכמו שכתב החת"ס (בדרשות עמ' ר') וז"ל "הא דתיקנו אנשי כה"ג שמחה ביום המנוחה, ולא ביום המלחמה, יום הנס, כמו יו"ט של פסח ביום הכאת הבכורים ויציאת מצרים, משום שאירע בו צרה בשנה שעברה שבו ביום נסתלק רוח"ק מאסתר, כמו שאמרה ביום י"ג ניסן ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלושים יום, מי"ג אדר העבר, ש"מ שבו ביום נכתבה גזרה בב"ד שלמעלה ע"כ לא רצו לקבעו בו יו"ט. עכ"ד.

ולפ"ד מחזור מאוד מה שתיקנו את יום י"ג לתפילה ותענית ותשובה, דכיון דזהו יום שנגזרה הגזרה א"כ זהו הזמן שצריכים לצום ולשוב בתשובה.

וע"ע משך חכמה שמות (י"ב,ט"ו) שלעולם השמחה על יום המנוחה ולא על יום המלחמה, והביא מהירושלמי ריש מגלה, י"ג זמן מלחמה ואין בו נייחא.

דבילצקי זל"ה שבאר"י אין מקפידין אם האבל עובר לפני התיבה בפורים קטן. ובחשוקי חמד מגילה (עמ' ע"ז) הביא שנשאל בזה מרן הקהילות יעקב זצ"ל, וענה במושכל ראשון שנראה שאסור, שהרי אין בין אדר ראשון לשני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים בלבד, אולם אח"כ אמר שבפורים אסור רק משום השמחה יתירא, אבל בפורים קטן מותר.

והורה הגרש"ז א"צ"ל שמי שמתפלל במקום שאין ניגשים לעמוד בפורים קטן לא ילך למקום אחר להתפלל, אלא ישאר שם במקום קביעותו ויאמר את הקדיש¹⁷.

עשיית מלאכה

מבואר בפוסקים דאין איסור עשיית מלאכה בפורים קטן, דאפילו בגדול אינו אלא מנהגא. אבל באבודרהם¹⁸ כתב (פורים עמוד ר"ח) "ואם תהיה שנה מעוברת וכו' וגם הנשים נוהגות שלא לעשות בהם מלאכה", והביאו בדרכי משה ועטרת זקנים. [ויש להעיר שהד"מ (תרצ"ז) בהזכירו את האבודרהם לא הזכיר שהמנהג רק בנשים, אלא על מה שכתב הבית יוסף שמותר בעשיית מלאכה כתב "דלא כאבודרהם שכתב שנוהגין שלא לעשות מלאכה בב' הימים". ויצוין שגם לגבי שושן פורים כתב האבודרהם שנוהגות 'הנשים' שלא לעשות מלאכה. והביאו הד"מ (תרצ"ו). ומסתבר א"כ שלגבי פורים קטן לא חש הד"מ להאריך בהבאת המנהג בדקדוק, כיוון שבין כך כתב "דלא כאבודרהם"].

ולפי הגרסא בספרי האבודרהם שדווקא הנשים אין עושות מלאכה, יש לפרש על דרך שכתבו המ"א והט"ז (בסימן תר"ע) שהנשים אין עושות מלאכה בחנוכה כיון שנעשה הנס על ידן, אם כן גם בפורים קטן היה המנהג שם שהנשים אין עושות לפי שהנס נעשה על ידי אסתר. ורק בפורים רגיל מבואר בשו"ע וברמ"א (סימן תרצ"ו) שגם האנשים אין עושין מלאכה, במקומות שנהגו עיי"ש [כדאיתא בפ"ק דמגילה (ה): בענין מנהג עשיית מלאכה בפורים, והתם הרי מפורש דנוהג גם באנשים, כמו שאמרו והא רב חזייה לההוא גברא דהוה קא שדי כיתנא בפוריא ולטייה ולא צמח

שאין אומרים בהם תחנון, אבל בימים שאין אומרים בהם למנצח אין להאבל להתפלל מלבד ערב יום הכיפורים, והדברים ידועים.

17 וראה בהליכות שלמה תפילה (עמ' רל) שבכלל א"צ האבל לשנות מקום תפילתו הקבוע כדי להתפלל לפני העמוד, אם לא ביום היא"צ, עיי"ש.

עוד הורה הגרש"ז הלכה למעשה "שהיארצהיט הוא באדר ראשון אבל רבים מחמירים לעבור לפני התיבה גם באדר שני". ראה הליכות שלמה תפילה פ"ח סעיף כ"ג, ומועדים א' פ"ח סעיף כ"א.

18 ויצוין שהבית יוסף סימן תכ"ה כתב שראוי לסמוך על האבודרהם שהוא היה בקי בעניני המנהגים.

אדר ראשון בזמן הגזרה

בספר אור חדש להמהר"ל (אסתר ט, כ"ד) כתב שבאותה שנה היה המעשה והנס באדר הראשון, ועשו בו יום טוב, ואח"כ נתעברה השנה, ושלחו מרדכי ואסתר שיעשו גם באדר השני פעם השנית עיי"ש. ולפי הדברים האלה מיד בשנה הראשונה נעשה הפורים באדר הראשון, על כן נשאר לנו לעשות בכל שנת העיבור עכ"פ זכר לנס באדר הראשון.

ובדרושים ואגדות של החתם סופר איתא (דרוש לז' אדר תקמ"ו עמ' קס"ט) שהגזרה היתה על אדר הראשון, והנס אירע באותו חודש, "וכמבואר בירושלמי מגילה פ"א ה"א רבי לוי בר בשם רבי חנינה אותה שנה היתה מעוברת" ועשו אותו יום מנוחה בי"ד וט"ו שבאדר הראשון, ומה שאנו עושים באדר שני, כי אז יש לנו זכותו של משה רבנו ע"ה, ועכ"פ מובן למה אין מספידין ואין מתעניין באדר ראשון עיי"ש. ובשו"ת (קס"ג) כתב החת"ס שהגזרה היתה בשנה מעוברת על אדר הראשון, ובסוף לא עיברו שנה זו, והנס היה באדר סתם, ואכ"מ²².

וראה בשו"ת הגאון בעל עמודי אור (קכ"ב ד"ה ובמדרש) "דהמן עצמו נסתפק מתי תקום גזרתו אם בי"ד הראשון או בשני, שהרי גם לעניין יאר-צייט נחלקו הפוסקים מתי מתעניין, ובאמת במשה גופיה יש מחלוקת מתי נפטר, לכן התחכם להניח דבר זה לבחירת העם, ואמר י"ג בחודש לחודש שנים עשר הוא חודש אדר, ויש כאן שני פנים, אם לפרש חודש שנים עשר לחודשי השנה המתחיל בניסן, וא"כ הוא באדר ראשון שהוא החודש השנים עשר, שהרי השני שלושה עשר הוא, או שנחשוב י"ב מחודש שעומד שם, והרי עתה הוא עומד בי"ג בניסן וכלה החודש השנים עשר בי"ג אדר שני. והניח זה לבחירת העם מתי יהיה גרמת המזל בו אז תקום הגזרה לרעתם". ומפרש שם דלפי"ז מובן למה הגזרה היתה בי"ג ולא בז' אדר, עיי"ש. ולפי"ז מובן למה אנחנו עושים בשני אדרים ענין של פורים, כל אחד כענינו.

פורים קטן בערים המוקפות חומה

והנה כבר נודע בשערים מה שהאריכו האם בעיר מוקפת חומה נוהגים שמחה וריבוי סעודה בט"ו אדר ראשון, שהרמ"א (תרצ"ז) כתב "י"א דחייב להרבות בשמחה בי"ד שבאדר ראשון", והיה מקום לדיוק שבט"ו א"צ להרבות, וכ"ה בבית יוסף בשם הסמ"ק, שהעולם לא נהגו לעשות משתה ושמחה רק בי"ד אבל לא בט"ו, וטעמא משום דאמר

22 ועוד האריך בזה החת"ס מתי היה זמן הנס. ראה בדרשות לז' אדר דף קל"א, קנ"ה, קנ"ח, ובדרשות לפורים עמ' ר"ד קצ"ט, וביערות דבש (ח"ב דרוש ט) ועוד, שהגזרה היתה בשנה פשוטה, והלך מרדכי ועיבר את השנה. והאריכו בדברי הירושלמי בכמה אופנים מתי היתה הגזרה. וראה בשער יששכר להגאון ממונקאטש שהאריך בדברי הירושלמי ובדברי היעירות דבש.

בתלמודא "אין בין י"ד" ולא הזכיר ט"ו, ושמה נקט אותו שהיא עיקר. ע"כ דברי הבית יוסף.

ובפשטות נראה דכ"ז מיירי לבני י"ד, לומר שאינן עושין משתה קצת בט"ו כמו בפורים בכל שנה, אבל בני כרכים בוודאי עושים פורים קטן בט"ו כדינם וכענינם. וכן משמע ריהטא דלישנא דהסמ"ק דמיירי בבני י"ד, שכתב "אע"פ שבאדר השני נהגו גם בט"ו משתה ושמחה".

ואולם הפרמ"ג (בא"א שם סק"א) הוכיח מלשון הגהות מיימוניות שגם בני כרכים אין עושים בט"ו, והובא במשנה ברורה (ס"ק ד'). וכבר תמחו ע"ז מאוד, והאריכו שמוכח מהגה"מ שכל דבריו אמורים לבני עיירות, אבל לא לבני כרכים העושין בט"ו²³, וכן פסק למעשה הגר"ז (כמובא בהליכות שלמה עמ' של"ה) דהכי נקטינן, שבני כרכים עושין בט"ו. והאריך בספר זה השולחן להגאון רבי שריה דבילצקי זל"ה (ח"ג בחידושי השו"ע) להוכיח כן מלשון התוס' (מגילה ו') סמ"ק ועוד, וכן בספר בירורי הלכה²⁴ ובהתעוררות תשובה (ח"ג ח' ש"ע תרצ"ז). וראה במנחת יצחק (ח"י סימן נ"ח) שהאריך בזה וכתב כנ"ל, והוסיף (בחי"א בליקוטי תשובות נ' א) שמפורש כן בחת"ס (תורת משה פרשת תצוה דף ע' ובחידושי מגילה ו') "באדר ראשון חייבין במשתה ושמחה כל אחד ביומו וכו"²⁵.

ועכ"פ רואים שגם לבני כרכים יש שייכות ל"ד, שהרי אין נופלים על פניהם וכו', ולדברי הפרמ"ג והמ"ב "רק בי"ד". ולכאורה מה השייכות של בני הכרכים ל"ד²⁶? ולדברי

23 מלבד שגם לבני י"ד יש שיטות שעושים גם בט"ו משתה קצת, וכמו שכתב הלבוש והא"ר והבגדי ישע [וכמו שנראה מתוס' והסמ"ק והמהרי"ל בשנו"ס ועוד], והמ"ב השמיטם.

24 וראה בספר אורחות רבנו (ח"ג עמוד ס"ה) שרבנו הקהילות יעקב הידר בט"ו אדר הראשון לשתות קצת יין להרבות קצת בשמחה [ויתכן שזה לשיטתו שבב"ב יש להחמיר בט"ו ספק מוקף].

25 ואם נימא כשיטות הפוסקים שבני עיר עושים בי"ד ובני כרך עושים בט"ו, אזי ינהגו דיני בן כרך ובן עיר גם בפורים קטן לגבי חומת הרמ"א שעושים משתה קצת, והיא הערה נחוצה.

ובלוח אר"י כתב להרבות ולהוסיף גם בי"ד וגם בט"ו, ולע"ע לא בדקנו בלוחות הראשונים שנדפסו בזמן גאוני קדמאי דירושלם עי"ה קכהגר"ש ודעימיה.

26 ויש להאריך ולפלפל לפי דברי הרמב"ן הידועים בריש מגילה שהאריך לבאר ענין המוקפין והגזירה עיי"ש, שהם לא היו בכלל התקנה הראשונה

ומכל הלין נשמע שעיקר הנס היה לפרזים שלא היה להם מגן, וממילא באדר ראשון י"ל דנשארה התקנה לכולם בשוה [וכמו במדבר ועיירות המסופקות שקורין כרוב העולם בי"ד, וכן אם קרא בי"ד נחלקו הפוסקים וי"א דיצא בדיעבד, וראה מ"ב סימן תרפ"ח ס"ק י"א, ואכ"מ].

אמירת 'על הניסים'

כתב המגן אברהם (תרצ"ז סק"א)²⁸ "ולכו"ע אין אומרים על הניסים כיון דאין קורין המגילה, דהא י"א [הג"מ בשם רב עמרם גאון] דאף בתפילת ערבית דפורים אין אומרים על הניסים [כיון שעדיין לא קראו המגילה], ואף דלא קיי"ל כן [וכמבואר בס' תרצ"ג ב'] מכל מקום כאן כו"ע מודים דאין אומרים אותו".

וכתב במשנה ברורה (תרצ"ז סק"א) שאם אמר עה"נ בפורים קטן אין מחזירין אותו. ובשעה"צ כתב שהמקור הוא חמד משה וכו'. וז"ל החמד משה "יש להסתפק אם אמרו אם מחזירין אותו, ולפי מ"ש המחבר סוף סימן ק"ח סעיף י"ב פשיטא דאין מחזירין אותו, אכן לפי מ"ש הט"ז שם אפשר דמחזירין אותו, גם הפר"ח שם חלק על הש"ע, ומ"מ נראה דאינו חוזר, שהרי מדינא היה ראוי לעשות באדר הראשון כמ"ש הפוסקים, אלא שמסמך גאולה לגאולה עדיף א"כ מ"מ הוי כעין המאורע²⁹, עיין בט"ז סימן תרצ"ג סק"ג שכתב אם אמר בט"ו אין מחזירין אותו³⁰ וטעם שכתב שם שייך גם כאן".

אמנם יש להעיר שהט"ז דיבר לגבי בן י"ד שאמר על הניסים בט"ו, ושם הרי ההלכה היא שבן עיר שהיה בספינה או בדרך ואין בידו מגילה ואח"כ נזדמנה לו בט"ו קורא אותה בט"ו³¹ (תרפ"ח, ח), וממילא הרי פשוט שאם אומר על הניסים הוי מעין המאורע, מלבד מה שבני הכרכים קורין את המגילה

28 יצוין בדא"ג שמה שיש שכתבו שבעל המגן אברהם נפטר בט"ו אדר כבר התברר שזה טעות, והיא צריכה להיות בג' תשרי, ראה צפונות י"ד.

29 ילה"ע שלדברי המהרי"ל (בהלכות פורים) ותשב"ץ (ח"ג ח') וכן ביוסף אומץ (תתצ"ח), שהנולד בפורים קוראין אותו בשם מרדכי עיי"ש, האם יש ענין בפורים קטן לקרוא לר"ך הנולד "מרדכי". [ובברית שחל בפורים כתב המהרי"ל לקרוא מרדכי, ואף שנולד בז' אדר מ"מ קוראים אותו מרדכי כיום המאורע של יום הברית, כי הוא לידת הרוח כמבואר בזוה"ק [ויש עוד טעמים] והגרש"ז היה אומר בשם הבן איש חי שמי שעושה עסק מיום הולדתו אזי שיעשה ביום הברית ולא ביום הלידה.

וכן מה שכתב הבן איש חי (בפרשת חוקת) שבברכת המזון אומרים בפורים "מגדול" בגלל ההארה של היום, האם לפי"ד ה"ה בפורים קטן. ומסתבר שאומרים מגדיל.

30 וכן נפסק במ"ב שם ס"ק ו'.

31 וראה במשנה ברורה (ס"ק כ"ג) שכתב שיקרא בלי ברכה. ובקונטרס הפורים הבאנו (באותו) שהאשל אברהם מבוטשאטש כתב שיקרא בברכה, וכ"כ בעולת שבת [ושם הארכנו האם י"ד וט"ו הם שני חיובים, או חיוב אחד. ונ"מ למי שקרא ונתחייב בי"ד ושוב נתחייב בט"ו, האם יברך שוב ברכת שהחיינו, שהגרש"ז א זל"ה נסתפק בה, וכן מה שפסק הגרש"ז א שא"א ליתן מתנות לאביונים בן י"ד לבן ט"ו וכן להיפך, ואכמ"ל].

החת"ס שיובאו לקמן שענין פורים קטן הוא לקיים הדין דאורייתא של עשיית זכר לנס, י"ל²⁷ שאנחנו מקיימים את הדאורייתא של זיכרון הנס, וכלפי זה אין לנו את הלכה דמזרבנן או דברי קבלה דזמנו של זה לא כזמנו של זה, וממילא כו"ע יוצאים בי"ד [אף שאם יעשה זכר בי"ג אדר ראשון בוודאי לא יועיל]. ובפרט אם נס ההצלה עצמו היה באדר הראשון כנ"ל. ויש להאריך בזה.

וראה דבר נפלא בסידור יעב"ץ (שער הדגים אות ל"ה) "וכן פורים דומה קצת ליום מתן תורה וכו' וכן היתה קבלת שנית בימי מרדכי כמבואר במסכת שבת דף פ"ח ע"א על הפסוק קיימו וקיבלו וכו' וגם ימי הפורים כפולין הן, לעיירות ולמוקפין, עוד במעוברת קטן וגדול שם הוא" עכדה"ק.

ועוד י"ל מה שאין המוקפין בדין בפ"ע בפורים קטן, להפרמ"ג והמשנ"ב, שהרי ענין המוקפין כ' הרמב"ם שיהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה, וי"ל דסגי לזה בעיקר התקנה דפורים, אבל לענין פורים קטן די בעיקר הענין דיו"ט של כולם שווה. ובתוספת הטעמה י"ל, דענין זה של זכרון לא"י שייך לגאולת מצרים ששלמותה ב"הבאתי" וכמפורש גם בקראי ר"פ וארא ובכ"מ, וא"כ זה נאמר רק באדר הסמוך לניסן.

ושמעתי בדרך צחות ולשמחת היום, לבאר השיטות שכולם עושים רק בי"ד, לפי מ"ש החת"ס (דרשות ח"א עמ' ר"ה) שמה שתיקנו שני ימים י"ד וט"ו, כי היות ועסוקים במצוות היום, מגילה, משתה, מתנות לאביונים ומשלוח מנות ואין פנאי ללמוד, ולא רוצים שהעולם יהיה בלי תורה, על כן תקנו שהפרזים ילמדו במוקפים וכן להיפך, עיי"ש. וממילא בפורים שאף להמרבים שמחה קצת אין את החשש הזה, ממילא כולם עושים באותו היום.

ועוד שמעתי שי"ל בטעם הדבר שגם בני מוקפים עושים משתה קצת רק בי"ד, די"ל בעיקר דין של פורים קטן, שלא רצו שיהיה אדר בלי מצוות וזיכרון לפורים, שמא תארע תקלה בשנים הבאות [וראה בתוס' בערבי פסחים דף קי"ד, שמה"ט יש מקום למנהג שלוקחים שני תבשילים בליל הסדר, אף אם חל במוצ"ש כי הוא זכר לקרבן חגיגה אף שאין חגיגה בשבת, שלא תהא תקלה לשנים הבאות עיי"ש], ואף שמ"מ אסור בהספד ותענית אבל הלא בלא"ה אין מתענין ומספידים בכל יום ולא ניכר הדבר, על כן אמרו לעשות משתה קצת וממילא יזכרו בשנים הבאות. ולפי"ז די בי"ד וא"צ גם בט"ו.

ויש להעיר ע"ז דהא מבואר במגילה ז' ע"א דקרא דימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם, עדות היא ברוה"ק שכן יהי' לדורות עולם, ומינה הוכיחו דאסתר ברוה"ק נאמרה עיי"ש, וא"כ לכא"ו אין מקום לתקן דבר מחשש שמא יישכח ענין הפורים, דהא רוח הקודש מעידה שלא יארע כן. אך י"ל דעדות זו היא על הכלל, אבל עדיין איכא למיחש על בני עיר אחת וכדו'.

27 אמנם החת"ס גופיה ס"ל שכל אחד ביומו וכמ"ש.

ביום זה, אבל בפורים קטן הרי לא קוראים את המגילה, וצע"ק. וצ"ל דס"ל שאעפ"כ הוי מעין המאורע, וביותר לפי החת"ס שיובא לקמן.

ועוד יש להעיר קצת בדברי המשנה ברורה, דלעיל (ק"ח ס"ק ל"ח) הביא המשנ"ב דעת החיי אדם (כלל כ"ה) שכתב בין לענין שיחה בשוגג בתפילה ובין לענין הזכרת דבר שלא בזמנו, שבדיעבד אם סיים הברכה אף שהוסיף בה דבר שלא כענינו אינו רשאי לחזור, וכ"ש אם כבר השלים תפילתו, וא"כ גם באמצע השנה אם הוסיף אינו חוזר לשיטתו, ואילו בדבריו כאן נראה שרק משום דהוי מעין המאורע אינו חוזר, וי"ל³².

32 ואמנם בחמד משה נראה שאלו שני טעמים וכמ"ש, אמנם המ"ב הביא רק הטעם של מעין המאורע. ובשו"ע הרב (סימן ק"ח סעיף י"ח) כתב שבשאר ימות השנה אם הוסיף דבר שלא מענינו, כגון יעלה ויבוא, יחזור ויתפלל נדבה ואינו צריך לחדש בה דבר [וראה בתהלה לדוד שם שנו"נ בדברי הגר"ז מה יהיה הדין אם נזכר באמצע שצריך לחזור לראש הברכה, והרי א"א להביא קרבן שחצי נדבה וחצי חובה עיי"ש]. ולא נזכר בגר"ז מה הדין לגבי על הנסים, ועכ"פ לגבי פורים קטן אולי יסבור כהחמד משה שא"צ לחזור.

והדרך החיים כתב (סימן ל"ג אות צ') "אם אמר על הניסים פשיטא דהוי שקר גמור, דאמר 'בימים ההם בזמן הזה', אך אם אמר בשושן פורים על הניסים, אף שאין לאומרו מ"מ אינו חוזר [ט"ז סימן תרצ"ג]. מבואר מדבריו דבכל השנה אם אמר עה"נ חוזר כיון דהוה שקר גמור, ולא כתב מה הדין בפורים קטן אם אמר עה"נ, האם יסבור כהחמד משה שאינו חוזר דהוה כמעין המאורע או אולי יסבור דאינו דומה לדינא דהט"ז בשושן פורים, וי"ל ע. ובערך שולחן (להגר"י טייב תרצ"ז, ב) כתב דחוזר, ולעומת זאת בשו"ת רבי עקיבא יוסף או"ח (ח"ב הנדמ"ח סימן תנ"ו) כתב שאם אמר עה"נ בין ב"ד ובין בט"ו בפורים קטן אינו חוזר.

ובמשנה ברורה (תרצ"ג סק"ד) כתב דאם הקדים בפורים להתפלל מעריב מבעוד יום יזכיר עה"נ, ובשעה צ' שם כתב "כנלענ"ד מדהתירו להתפלל ערבית מפלג המנחה ולא משתמיט אחד מהפוסקים לומר דבראש חודש אין לומר בזה יעלה ויבוא" וכו'. ולכאורה ה"ה בפורים קטן אם הזכיר על הניסים בתפילת מעריב מבעוד יום, לא יחזור לדעת החמד משה והמשנה ברורה, ויש לחלק קצת.

והערוני דאם הזכיר בתענית אסתר על הניסים לכאורה אינו חוזר, לפמש"כ המקור חיים (להחיות יאיר. ק"ח ס"ק י"ב), וכן מובא ברבבות אפרים (ח"ב סימן קפ"ה אות י"א) בשם בעל האגרות משה (וכן משמע מהאשל אברהם להגאון מבוטשאטש במהדו"ת סימן תרפ"ב) דאם הזכיר בכ"ד כסלו על הניסים, לא הוי שלא מעין המאורע כיון דכבר אז היה נס, וא"כ ה"ה ב"ג אדר תענית אסתר שהוא "זמן קהילה לכל" כדברי הגמרא במגילה ב' וברש"י שם "הכול נקהלו להינקם מאויביהם וכו' הלכך לא צריך קרא לרבוויי שיהא ראוי לקרייה דעיקר הנס בו היה", א"כ אם הזכיר עה"נ לכאורה לא הוי שלא מעין המאורע [ויל"ע בד' המ"ב

והנה כ"ז בתפילה, אבל בברכת המזון פשוט דאם הזכיר על הניסים אינו חוזר, דהרי בזה בכל השנה אין זה הפסק אף להסוברים שבתפילה הוי הפסק, וכמו שהאריך בקצות השולחן (מ"ז סק"ה) ועוד, וכ"ש לסברת החמד משה והמ"ב דהוי מעין המאורע בסעודת פורים קטן.

אמנם ראה באשל אברהם (מבוטשאטש, בסימן תרצ"ג) שהסתפק במזכיר על הניסים בברכת המזון בשושן פורים, אם עלתה לו ברכה או שצריך לחזור לברכה השניה, דברכה ראשונה ודאי לא היה בה פסול עיי"ש. ולפי"ד יל"ע במי שאמר על הניסים בסעודה בפורים קטן האם חוזר. וראה בשמירת שבת כהלכתה (פנ"ז סעיף י"ח) שמי שבברכת המזון אמר מאורע שלא בזמנו חוזר לתחילת הברכה שבה עומד. אמנם נראה שמי שאמר עה"נ בפורים קטן להחמד משה והמשנה ברורה, לא יצטרך לחזור לתחילת הברכה.

חתימת הרמ"א ב"וטוב לב משתה תמיד"

האחרונים האריכו מאוד בפשט ובדרך הפרד"ס, בכוונת הרמ"א שסיים חיבורו בשו"ע או"ח ב"וטוב לב משתה תמיד" [וכדרכו לסיים בדבר טוב בכל חלק מחלקי השו"ע³³]. וכבר הובא לעיל מקצת מדבריהם.

כתב המגן אברהם (סוס"י תרצ"ז) "בשמחות מצות אלקינו להעמיד אז ימלא שחוק פינו". ובפרמ"ג (בא"א סק"ב) "עמ"א סיים בדברי נחמה. ועא"ר אות י"ב שחייב בט"ו ג"כ, וז"ש טוב לב משתה תמיד". וכ"כ בבגדי ישע שם שיש לצאת כל הדעות, וזה 'טוב לב משתה תמיד'.

ובברכי יוסף (והביאו בשערי תשובה): "מור"מ ז"ל בחכמה יסד אר"ש, חתימה מעין פתיחה, שני תמידין כסדרן, כי הוא פתח בריש הגהותיו שוית' ה' לנגדי תמיד, וחתם וטוב לב משתה תמיד וכו'".³⁴

שהבאנו לגבי תפילת מעריב מבעוד יום, שקצת לא משמע כן, ויש לדחות].

33 וכמו שהעיר בבאר הגולה. באו"ח כתב "טוב לב משתה תמיד", וביו"ד סיים הרמ"א "ואומרים יבוא שלום", ובאה"ע"ז "ולהדריכה בדרך ישרה", ובחו"מ סיים "עליו תבוא ברכת טוב", וכעין שמובא ברמ"א (או"ח סימן קל"ח) שיש לסיים הקריאה בדבר טוב.

34 וראה בתורת משה להחת"ס שמות (עמוד קמ"ח) מה שהעיר על דברי הברכי יוסף.

ובבנין שלמה (סימן נ"ט) כתב לבאר קישור שני התמידין שברמ"א, שאדם צדיק יר"ש וחסיד שרוצה לצאת ידי כל הדעות ורוצה לעשות משתה ושמחה באדר ראשון, אבל חושש להחולקים שאולי אין צריך לעשות משתה ושמחה, והוא נוהג בחסידות שאינו נהנה מסעודת רשות, ומה עצתו לצאת ידי כולם, לכן נתן הרמ"א עצה טובה וקלה שיקיים שוית' ה' לנגדי תמיד,

והחת"ס בדרשות לפורים (דף ר"ד) המליץ ענין טוב לב משתה תמיד, עפי"מ"ש (בב"ב קמ"ו) כל ימי עני רעים וטוב לב משתה תמיד, 'כל ימי' אפילו שבתות ויו"ט, דשינוי וסת תחילת חולי מעיים. רוצה לומר טוב לב משתה תמיד שזה אין לו ביו"ט שינוי וסת. והנה פליגי אם צריך להרבות במשתה ב"ד וט"ו, והנה מי שטוב לב תמיד יחמיר, אבל מי שאינו כן לא יגרום שינוי וסת לעצמו מספיקא דפלוגתא.

סעודת פורים קטן

ראה בשפת אמת מגילה (ו') בתו"ד דלשיטת תוס' אולי אין נכון לעשות סעודת פורים באדר א' כיוון דבדיעבד יצא א"כ עי"ז פוטר עצמו מסעודת פורים דשני שהוא העיקר, רק יעשה באופן שלא יכוין לפטור מצות סעודת פורים. עיי"ש. אמנם יש לעורר [בדרך החידוד ושמחת היום] לדברי הפרמ"ג (במש"ז תרצ"ה סק"א) שכתב להסתפק אם צריך כוונה לסעודת פורים ולמשלוח מנות ולמתנות לאביונים, דאע"ג דבמצה שנהנה יצא אע"ג דלא מיכוון י"ל סעודה עיקר לזכר הנס שנעשה ע"י הסעודה, ע"כ בעי כוונה עכ"ד³⁵. וממילא הרוצה להחמיר כדברי השפת אמת והפרמ"ג, אם יכוון אולי יצא בדיעבד כדברי השפת אמת, ואם לא יכוון לא יקיים בכלל מצות סעודה להפרמ"ג. אך יל"ע אם שייך לכוון לצאת ידי סעודת פורים קטן דווקא, ובזה יצא לכו"ע.

וראה בשערי תשובה (סוס"י תרצ"ז)³⁶ שכתב דלפי מה שכתב השו"ע (תר"ע בהג"ה ס"ב) לענין חנוכה, שיש אומרים שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות, ונוהגין לומר זמירות ותשבחות בסעודות שמרבים בהם ואז הוא סעודת מצוה עיי"ש, ומשם נלמד לכאן גם כן כשירבה קצת בפורים

וכל מה שאוכל ושותה יהיה לשם שמים, כמ"ש בכל דרכך דעהו וכמבואר בשו"ע סימן קל"א בשם רבינו יונה. ומסיים ומי שעושה כן עובד את ה' תמיד, אז יכול לצאת שתי הדעות [ולקמן הבאנו עוד ביאור בדברי הרמ"א מהבנין שלמה].

ובכף החיים (סק"ט) כתב "אפשר לרמוז כי טוב רומז אל התורה וכו' וגם משתה רומז אל התורה כמ"ש ושתו בין מסכתי וכו', והעוסק בתורה לשמה מאריך ימים כמ"ש אורך ימים בימינה, וז"ש טוב לב ר"ל שהעוסק בתורה מכל לב ר"ל לשמה אז משתה תמיד ר"ל יזכה לעסוק בתורה תמיד, וע"ד שאחז"ל מצוה גוררת מצוה ור"ל שיאריך חיים הרבה ויעסוק בתורה תמיד".

35 ויש להעיר שמדברי הפרמ"ג שם משמע שבמשלוח מנות ומתנות לאביונים בעינן כוונה, ורק בסעודה הסתפק כיון דנהנה, ואילו במשנה ברורה (סק"ד) כתב "ועיין בפרמ"ג שכתב דענין סעודת פורים ומתנל"א ומשלוח מנות אפשר דצריך כוונה ע"ז לשם מצוה" ומשמע שהסתפק גם על משל"מ ומנל"א.

36 כידוע, שהבית אפרים חיבר חלק גדול מספר שערי תשובה. [מס' שמ"ו ואילך, וראה בס' תולדות שערי תשובה עמ' מט' מ"ש בזה].

קטן בסעודה לצאת ידי המחמירים, יש לנהוג לזמר זמירות ותשבחות, שאז בוודאי הוי בהם סעודת מצוה³⁷. וכתב שזה נרמז בסיומא ד"וטוב לב משתה תמיד", והוא עפ"י מה דאמרינן בערכין (י"א ע"ב) מנין לעיקר שירה מן התורה, איזוהי עבודה שהיא בשמחה וטוב לבב, הוי אומר זה שירה, ועיין שם בתוס' דאשכחן נמי גבי דברי תורה שכתב רש"י ברות [ג, ז] שיש במדרש (רות רבה ה' ט"ו) וייטב לבו בדברי תורה³⁸, ולזה אמר וטוב לב משתה תמיד דהיינו שירות ותשבחות ודברי תורה משתה תמיד וכו'. עיי"ש באריכות בדבריו הנפלאים³⁹.

ונראה לכאורה פשוט שגם להשיטות שחייבין במשתה ושמחה, מ"מ לא יהיה חיוב של משתה עד דלא ידע. ויוטעם לפי הפרי צדיק שהבאנו, שבפורים ראשון היא עבודת הלב להרגיש שמחה, משתה ושמחה בלב [או איסור הספד ותענית גרידא] ואין ענינו ביטול הגוף וכדו' שנתחייבנו בה

37 ובזמירות שמשון (סי' תר"ע) כתב דווקא בחנוכה שיש חיוב להודות ולהלל מועיל זמירות עיי"ש [ובחתן דעתו שאינו מועיל], וראה גם בפסקי תשובה (פיעטרקובסקי סימן קצ"ד) בהערה שם שהביא כנ"ל בשם החידושי הרי"ם שרק בחנוכה מועילה אמירת שירות ותשבחות להפוך לסעודת מצוה, דהרי קבעום להודות בהלל ובהודאה. ועי' בפרמ"ג שם שהעיר על המג"א דא"כ תמיד בכל סעודות רשות יועיל זמירות ותשבחות. ובחידושי מהרצ"א (לבעל בני יששכר) עמ"ס שבת כתב ליישב, שדווקא בחנוכה שיש מצוה להודות ולהלל, מועילים זמירות ותשבחות, וכן בחתן שיש מצוה לשמח בדברים, וגם כי יש ספק מה זה תלמיד חכם ומה זה ע"ה עיי"ש.

ורואים מדברי השערי תשובה שלסעודת פורים קטן מועיל צירוף דעת המחמירים להחשיב סעודת מצוה בזמירות ותשבחות, והיינו משום שצריך לזכור הנס. ודו"ק היטב.

38 וציינו (במשנה ברורה מהדורת דרשו) דבר נחמד על וטוב לב משתה תמיד, לדברי הרמ"א גופיה בפירושו מחיר יין על מגילת אסתר (ח, טז-יז) "שבכל מקום שניתן דת, והוא דת התורה, כי הכול הולך אחר עצת התורה, שאוכל בנעימות ומסתפק בהכרחיים ומשמח בחלקו וכו' כ"ז מגיע לאדם ע"י התורה שהוא הדת ובזה יש לו שמחה ומשתה תמיד, כמו ששבחו קהלת ואין טוב לאדם וכו'. [ובתוס' ערכין דף י"א ד"ה משמח הק' דבגמרא שם מבואר דתורה לא מיקרי טוב לב, ובמדרש מבואר שטוב לב הוי תורה עיי"ש ואכ"מ].

39 ובבנין שלמה (ח"א סימן נ"ט) בדרוש לפורים קטן ביאר בדרך מליצה וטוב לב משתה תמיד, שאם חושש שאוכל סעודת רשות, יעשה סיום על מסכת משניות, ואז יהיה סעודת מצוה, וזה טוב לב משתה תמיד, שמבואר בב"ב (דף קמ"ו) טוב לב זה בעלי משנה, שהם יכולים לעשות סיומים בנקל ולעשות סעודתם לסעודת מצוה ועיי"ש עוד.

וראה בשערי תשובה (סימן תרצ"ז) גימטריא משתה טוב - אדר ראשון [ובספר קרן ישועה הוסיף גימטריא "וטוב לב משתה תמיד - פורים קטן באדר ראשון, עה"כ ובלי וא"ו של פורים].

במשתה הפורים, ודו"ק.

ומה ימתקו דברי בעל הצדה לדרך לתלמיד רבי יהודה בן הרא"ש (כלל שביעי, ד') "וצריך להרבות בשמחה ביום י"ד, וכן נהגו במקום שחכמי תורה מצויין שם" [ויש לציין לדברי הרלב"ג במשלי עה"פ וטוב לב וגו' "וטוב לב ר"ל טוב השכל, וטעם שהוא משתה תמיד, משום שהוא שותה מנחל עדני נעימות הדעות"].

והגרא"ל שטינמן זי"ע נו"נ במה שכתב הרמ"א להרבות בסעודה קצת בפורים קטן, לצאת ידי הדעות שצריך לעשות משתה ושמחה, האם הכוונה שצריך לאכול פת, וכמו שכתבו הרבה פוסקים שבפורים חייבים לאכול פת [וראה בערוך השולחן תרצ"ה ז יב], או כל דבר בכלל ריבוי בסעודה קצת. אך ראה בשעה"צ (תרצ"ה סק"ד) שביום ט"ו לבני עיירות אף דיש חיוב לאכול קצת, מ"מ א"צ פת בט"ו עיי"ש. ומסתבר דה"ה בפורים קטן. [וע"ע להלן מה שכתבנו לענין הנהגת התרומות-הדשן באכילת תאנים בפורים קטן].

משלוח מנות

כתב הר"ן מגילה (ג ע"ב) "וקרוב הדבר גם כן שראוי להרבות בסעודה בי"ד שבאדר הראשון, אבל לענין משלוח מנות כיון דדמו למתנות לאביונים דליתנייהו אלא בשני, משמע נמי דאף משלוח מנות אינו אלא בשני"⁴⁰.

וידוע מה שכתב הכתב סופר בסוף פרשת תצוה [וראה בשו"ת כת"ס יור"ד קל"ו]. ובסוף התשובה כתב "והיום יום טוב פורים קטן אמרתי לפרש בענין משתה" וכו' [שלולא דברי הר"ן היה נראה לומר דאם נימא דהטעם של משלוח מנות (ראה תרומת הדשן קי"א) דמיישך שייך לסעודה, ממילא מי שמחמיר להרבות בשמחה יתנהג גם כן לשלוח מנות]⁴¹, ולא יאחוז החבל בשני ראשין, להתענג בנפשו

40 וראה בגר"א סימן תקס"ח מה שכתב בדברי הר"ן, וכן בחזון איש (סימן קנ"ה אות ב) שנו"נ בדברי הר"ן לגבי שייכות מתנות לאביונים לזמן קריאת המגילה.

[יצוין כאן שהגאון בעל האבני נזר זי"ע היה נוהג לומר שסברותיו של הר"ן מיישרות את שכל הלומדן, והוסיף עוד שהלומד את הר"ן מקיים מצוות מחיית עמלק, שעמלק הוא לשון עקלתון [כדברי המהר"ל באור חדש עמ' ס"ו] והר"ן הוא ישר. וראה בשם משמואל שמות (ח"ב עמ' קי"ד) בשם זקנו האדמו"ר מקאצק זצ"ל "שיש קליפה המושכת את האדם לשכל עקום בתורה, וצריכין להישמר מזה ולפי השערתי מסתעף זה מקליפת עמלק". ושם ויקרא (עמ' ס"ח), כי עמלק הוא היפוך מיעקב אבינו ששמו ישראל וישורון, מלשון ישר, ועמלק הוא כח רע מושך לעקלקלות".

41 וראה לקמן שרבינו יחיאל מפארי"ש היה רגיל להרבות ולהזמין בני אדם וכו'. ויש לציין לדברי הב"ח בסימן תרצ"ה שביאר ענין מחלפי סעודתייהו "דכיון דהטעם משלוח מנות הוא כדי שיהיה שמח ושש עם אוהביו ורעיו, ולהשכין ביניהם אהבה

ולא יתנהג אחרים, ומי שלבו רע להנות לאחרים לא ירבה במשתה גם כן לעצמו. והיינו דמסיים "וטוב לב" שאין לבו רע ליהנות לאחרים "משתה תמיד" מקבל עליו חומרת הפוסקים⁴².

בדברי החתם סופר בטעם השמחה בפורים קטן

ומפורסמים בבי מדרשא מה שגילה לנו אדוננו החתם סופר (בשו"ת או"ח ר"ח וביו"ד רל"ג ובחידושי מגילה ו ושבט כ"ב ועוד) "אור חדש בענין פורים קטן", ולשמחה מה זו עושה, וז"ל: דע דלפיענ"ד, וכן משמע ברמב"ן (על ספר המצוות בשורש הראשון), דעיקר חנוכה ופורים דאורייתא מק"ו דריב"ק לקמן י"ד, וק"ו דאורייתא⁴³, אלא דסגי בשום זכר לנס, ואנשי כנה"ג תיקנו לקרות מגילה ושמחה ומשתה, וכן בחנוכה תקנו החשמונאים נרות, וכל זה דברי קבלה ומדרבנן, אבל מן התורה מחוייב לעשות שום זכר לנס. ועיין רדב"ז (בתשו' י"ג) וחכם צבי (ק"ו) ומייתא להו המגיה במשנה למלך (פ"א ממגילה הי"א) דזריזים מקדימים דוחה

אחיה וריעות, א"כ אם יסעוד אחד עם חבריו ורעהו, הרי הם בשמחה וטוב לב משתה יחד, ופטורין הם מעתה מחיוב משלוח מנות וכו' שהיו שניהם אוהבין זה את זה ביתר עוז, והסכימו שטוב ויפה להם לשבת אחים יחד בסעודת פורים, בשמחה וטוב לב משתה כברכת ה' אשר נתן להם. עכדה"ק של הב"ח. ולפי דבריו קיים רבינו יחיאל מפארי"ש שהזמין אנשים מצות משלוח מנות, וכתבנו זה לחידודא ולשמחת היום. וראה בזקן אהרון (הקדמון. סימן רי"ג) שנתחבט הרבה מאוד בדברי רש"י בענין מחלפא סעודתייהו.

ואם מזמין תלמידי חכמים, כתב בחתם סופר (שו"ת סי' קצ"ז) שכשזמנים ת"ח אז הסעודה היא סעודת מצוה, והביא ראיה נפלאה מגמ' בחולין דף קי"א.

42 ובפרמ"ג אחרי שהביא דברי הרמ"א שירבה קצת בסעודה לצאת ידי המחמירים, הוסיף: עיין טורי זהב, וראוי לרחם על עניים ויתומים ואלמנות, עיין רמב"ם הלכות מגילה (פ"ב הי"ז) שמוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודת עצמו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים" ובזכות הצדקה ובא לציון גואל עכ"ד. ובשו"ע (תקכ"ט ב') "חייב אדם להיות שמח וטוב לב הוא אשתו ובניו וכו' וחייב להאכיל לגר ויתום ואלמנה עם שאר עניים" ובמ"ב (שם ס"ק י"ז) שמי שאינו עושה כן אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו ועיי"ש שהאריך בזה. [וראה כת"ס יור"ד סימן קל"ו שכתב על פי דברי הרמב"ם אלו שאין מצות משתה ושמחה בפורים קטן, מדתנן שאין בו מתנות לאביונים].

43 וראה בשד"ח (מערכת פ סקכ"ט) מה שהעיר על החת"ס, ובשו"ת רבי עקיבה יוסף הנדמ"ח (או"ח ח"ב סימן תמ"ח) הביא ראיה להחת"ס שזה דאורייתא עיי"ש.

לעשיית מצוה מן המובחר, דלעולם מצוה לזרז ולהקדים, וא"כ קשה כיון דמחויבים מן התורה לקבוע זכר לנס, א"כ מ"ט דחו לאדר שני משום סמיכת גאולה לגאולה, הלא זריזים מקדימים עדיף טפי. ונ"ל משום הכי תיקנו מדינא באדר ראשון ב"ד וט"ו לאסור בהספד ותענית עכ"פ, ויוצא בזה חובת דאורייתא⁴⁴ שכבר עשו שום זכר לנס, ומצותה דדברי קבלה דחו לשני משום גאולה לגאולה נלענ"ד עכ"ל⁴⁵.

וראה בליקוטי הערות שם באריכות גדולה מדברי הפוסקים שנו"נ בדבריו. והנצי"ב ז"ל נטה מדברי החת"ס.⁴⁶

44 וראיתי מי שכתב לדון שבפורים ראשון יש הארה של מצוה דאורייתא, ובפורים שני של דרבנן ודברי קבלה, אבל י"ל דגם להחת"ס יש בפורים גדול גם כן קיום של דאורייתא, ולר"א בר רבי יוסי שאמר אין קורין אותה באדר שני [ומבואר ברשב"א שם שאף אם לא קראו באדר ראשון מ"מ אין קורין באדר שני] מ"מ איסור הספד ותענית יש גם באדר שני, וי"ל. [עוד דן שם בדרך חידוד דלפי החת"ס שזה מדאורייתא ומצוות צריכות כוונה, יצטרך לכוון כשאוכל שרוצה לקיים בזה מצוה דאורייתא שלא להתענות וי"ל. וגם במידי דאכילה שאני הואיל ונהנה ואכמ"ל].

45 וראה בסי' קס"א מ"ש בזה, ובדרשות ח"א עמ' קצ"ט. ובקונטרס טוב לב משתה תמיד [שקיבץ כעמיר גורנה בענינים אלו] העיר שיש שינוי קצת בין מה שכתב בשו"ת לבין ההגהות על הש"ס, דמלשונו בהגהת הש"ס משמע שר"ל דעל חיוב דאורייתא זריזין עדיף, ולכן הספד ותענית אסורים בראשון, אבל בחיוב דרבנן מצוה מן המובחר עדיף ולכן שאר מצות היום דחו לאדר השני. אמנם מלשונו בתשובות משמע דמדאורייתא יש שום חיוב לעשות זכר לנס, וזה הוצרכו לעשות באדר הראשון משום זריזין מקדימין, אבל מה שאח"כ מה שציוו לקרות המגילה ושאר המצוות, לא היו מחויבים כלל לעשותם, ואין זה אלא הוספה בעלמא, וע"ז ליכא כללא דזריזין עדיף ממצוה מן המובחר, ולכן קבעו ביום המובחר באדר השני משום מסמך גאולה לגאולה עדיף. [ויש להתבונן דא"כ למה אם קראו בראשון צריך שוב לקרוא בשני, הרי כל ענין בשני הוא רק מצוה מן המובחר ויש ליישב].

46 בהעמק שאלה פרשת וישלח (שאילתא כ"ו אות א) הביא את דברי החתם סופר, וכתב ז"ל "בשעה שאירע הנס ולא ביום ההוא בכל שנה, דזה אין לו עיקר מה"ת אלא מדרבנן וכו' ולא כמו שכתב הגאון הצדיק החתם סופר ביור"ד סימן רל"ג דקביעת יום מועד על הנס לעולם מן התורה, ומק"ו דגאולת מצרים וכו' ולא נראה כלל, דא"כ היאך בטלו מגילת תענית ונשכחו אותם הימים ממנו. וראיתי במאירי שכתב שאם אין לו מגילה בפורים חייב לקרות ההלל, ולענ"ד יש תשובה, כיון דעיקרו בזה"ז אינו אלא מדרבנן אין לנו אלא מה שתיקנו וכו' עכ"ת"ד הנצי"ב. אמנם יש להעיר שאכן החת"ס (בסימן קצ"ב) פלפל בדברי המאירי הנ"ל עיי"ש.

ובכת"ס (או"ח סימן ק"מ) לאחר שהביא החת"ס והאריך בענין זה, פוסק כדברי המאירי שמי שאין לו מגילה יקרא ההלל עיי"ש,

ולפי יסודו של החת"ס הדברים נפלאין מה שבאדר ראשון נוהג הקיום דאורייתא, שלזה סגי בכל עשיית זכר לנס, ובאדר השני נוהגות המצוות דדברי קבלה, שזהו הקיום של הדר קבלוה מאהבה, דהיינו מה שאנשי כנה"ג שתקנו באותה שעה, וכדברי התנחומא (בפרשת נח, ובדעת זקנים ורבנו בחיי פרשת ויתרו ועוד) דהתורה שבכתב קבלו מרצון במתן תורה ואמרו 'נעשה ונשמע', אבל על התורה שבע"פ לא רצו לקבל עד נס פורים ואז קבלוה מאהבה, וכדברי המדרש שם דתושבע"פ "אין לומד אותה אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו".

וראה בערוגת הבושם (סימן קפ"ב) שהעיר על החת"ס, שזה טעם השיטות שיש להרבות במשתה ושמחה, דמה שאינו מתענה ומספיד גרידא זהו בשב ואל תעשה, ואין מקיים בכך זכר לנס לדברי החת"ס, אלא דהמשתה והשמחה הוי בקום ועשה עיי"ש⁴⁷. אמנם נראה דיש לומר שע"י שאין אומרים הספד ותענית, זה יעורר את האדם לדבר מענין היום ועי"כ יזכיר ענין הנס⁴⁸, ויקיים החיוב דאורייתא של ההודאה על הנס, וכדברי החת"ס שעיי"ז מקיימים מצוה דאורייתא⁴⁹, ושור"ר שכעי"ז כתב הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצל"ה (בשו"ת סימן נ"ג) בתו"ד⁵⁰.

אלא שיאמר כאומר תהילים ולא דרך חיוב. וכן בתשובה מאהבה (סימן מ"ה) נוטה לדעת הברכי יוסף ואכמ"ל. ובענין מה שהקשה ממגילת תענית, תירצו (ראה מנחת אלעזר ח"ב סימן ה' ועוד) דשאני פורים קטן שהמחייב שלו הוא מדין פורים עיי"ש. [ובשיבת ציון סימן כ"ב האריך בדברי המאירי ולדעתו זה חומרא דאתי לידי קולא של האומר הלל בכל יום].

47 והנה נראה פשוט שמלפנים בימי הקדמונים שהיו צמים הרבה, רובא דאינשי, וכן בימי שובב"ם ת"ת וכו' ממילא היה ניכר שאין מתענין, והיה בזה זיכרון לנס, אבל בזמננו כשירדה חולשה לעולם, דור אחר דור ה", ממילא אין כל כך זיכרון במה שאין מתענין ולכן יש יותר טעם להרבות במשתה קצת.

48 וראה בשו"ת חתן סופר (סימן ע"ז) מה שפלפל בדברי החת"ס, וכתב דראוי לומר זמירות ותשבחות ואז בוודאי הוי סעודת מצוה.

49 ועיי"ז מיושב שגם כשחל בשבת שאין מספידין בלא"ה, וא"כ אין מקיימין המצוה מדאורייתא. מ"מ ע"י שאין אומרים אב הרחמים וצדקתך ממילא יזכרו ויזכירו ענין היום. וזהו למנהגנו שאין אומרים אב הרחמים כמ"ש הפרמ"ג ועוד. ובנועם מגדים להפרמ"ג כתב שאומרים אב הרחמים, אמנם ספרו הפרמ"ג הוא משנה אחרונה.

50 ועיי"ש שהאריך מאוד, וגם תמה על החמד משה שדימה עה"נ בפורים קטן לעה"נ בשושן פורים וכמ"ש. [ועיי"ש שהסתפק ביוצא בשיירא באדר הראשון ויודע שלא תהיה לו מגילה לקרותה באדר שני האם מחויב לקרותה באדר ראשון, דאף שנפסק שאם טעו וקראו את המגילה באדר ראשון צריך שוב לחזור ולקרות בשני כמבואר במ"ב סימן תרפ"ה סק"ב, מ"מ אולי בכה"ג שלא יוכל לקרות יש ענין שיקרא באדר א'].

מנהג אבותינו באשכנז בפורים קטן

במנהגים דבי מהר"מ מרוטנברג (עמוד 76): "כבר נהגו רבותינו לעשות פורים באדר הראשון ב"ד שבו לענין אכילה ושתייה ולעשות בו סעודה גדולה, וראה מדתנן אין בין וכו' ודקדקו רבותינו שבדורות האחרונים דכיון דלענין הספד ותענית זה וזה שוין א"כ יש להרבות בסעודה ב"ד שבאדר הראשון כמו ב"ד שבאדר השני. וכן היה רגיל רבינו יחיאל מפארי"ש⁵¹ להרבות בשמחה וסעודה (גדולה⁵²) בארבעה עשר של אדר הראשון, ולהזמין בני אדם עמו⁵³. ומיהו אין להתענות ב"ג של אדר הראשון⁵⁴.

מהרי"ל (פורים אות י"ט): עושים פורים קטן ב"ד [בשינויי נוסחאות: ובט"ו] ימים לאדר הראשון, ודינו לעיל דאין שינוי בו "רק משתה ושמחה" [כ"ה בשנו"ס, וכן היה הנוסח לפני הרמ"א בדרכי משה]⁵⁵.

בדרכי משה (תרצ"ז סק"א) כתב "ובמנהגים (טירנא עמ' קס"ב) ובמהרי"ל כתבו כדברי הר"ן שמצוה לאכול ולשתות ולהרבות משתה ושמחה בפורים ראשון, ולא ראיתי נוהגין כן וכו'.

יוסף אומץ (אות תתש"ו) "פורים קטן גם בו מצוה להרבות קצת בסעודה ובשמחה, ורחמנא לבא בעי, שאם כוונתו בסעודתו לשם שמים ולא רק למלא בטנו ותאוות נפשו,

51 רבינו יחיאל היה רבו של מהר"ם מרוטנברג, כמבואר בסדר הדורות ה' אלפים מ"ו. וראה שם הגדולים ערך מהר"ם מרוטנברג.

52 כ"ה הגרסה בתשב"ץ קטן שי"ל מחדש (מכון תורה שבכתב ירושלם תשס"ה. עמ' קכו) וע' במהדורת מכון י-ם עמוד צ"ב חילוקי גרסאות.

53 ונ"ל בזה האם אומרים על הניסים בסעודה לשיטת רבי יחיאל. דבפורים המשולש הרי כתבו בשם הגרי"ח זל"ה שיאמר 'על הניסים' ב'הרחמן' שבברכת המזון בסעודה ביום ראשון וממילא ה"ה בנידו"ד.

54 וראה בספר "ימי משתה ושמחה" שהביא מתשובות הגאונים (באוצר הגאונים מגילה ו) שמתענה ב"ג אדר ראשון כמו בשני. ולכאורה זה כמו שפירש השאלות ור"ת, והובאו דבריהם בראשונים ריש מגילה, שתענית אסתר נקבעה בגלל התענית שהתענו היהודים ב"ג אדר בזמן מרדכי ואסתר כשיצאו להילחם בשונאיהם העמלקים, וכמו שמצינו שמושה רבינו התענה כשיצא להילחם בעמלק, ובמנהגי כתב שכן איתא בירושלמי. ולכן ס"ל להגאונים שגם באדר א' יש להתענות.

וראה בכלבו לענין תענית לפנייהם ואחריהם. ובמאירי מגילה (ו). והובא בערך שולחן הספרדי) כתב "ולא נתברר לי אם נאסר להתענות לפנייהם ולאחריהם".

55 כאן, במהרי"ל ודרכי משה, כנראה המקור הראשון לשם "פורים קטן", והראשונים קראו לו "פורים הראשון" וכדו'.

בוודאי סעודתו רצויה ומקובלת".

נוהג כצאן יוסף (עמ' קצ"ז) "א"א תחנון וכו', ואם הוא ביום ה'⁵⁶ קורין בפרשה של אותו השבוע, וכיון שאין קורין את המגילה נמי אין קוראין ויבוא עמלק, דכל עצמו של ויבוא עמלק בפורים הוא כדי לסמוך מעשה עמלק למעשה המן שהיה מבני בניו. ואוכלין ושותים ושמחים בשמחה של מצוה, ושוי לכריסך כל איש כמתנת ידו כברכת ה' אלוקיך אשר נתן לך".

מנהגים וורמייזא (סי' רכ"ג): בפורים קטן משימים פרוכת ומפות ומכסאות של חול המועד כמו בפורים גדול, וששים ושמחים בו.

במנהגי מהרא"ק [(עמ' ס"ו): כתוב בתשב"ץ כבר נהגו רבותינו לעשות פורים באדר הראשון לענין אכילה ושתייה וכו' וכן היה רגיל רבי יחיאל מפארי"ש להרבות בשמחה ומשתה וגם להזמין אנשים כדי להרבות בשמחה, כי אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים, עיין בתשב"ץ סימן קע"ב עכ"ד.

ובמנהגי מיינץ⁵⁷ כתוב "מדליקין כל הנרות בבית הכנסת בפורים קטן כמו בשבת"⁵⁸.

ובסדר מנהגי השנה של קהילות אשכנזים במונטובה: "ערבית שחרית מנחה בניגון ראש חודש ומדליקים ששה נרות לפני הארון קודש, שתים גדולות של ערב ראש חודש".

בספר דברי קהילות מנהגי פרנקפורט (עמ' 439): ואם ט"ו בשבת קודש מנגן קדיש שאחר מוסף בניגון נבחר⁵⁹ וכן במנחה תתקבל עד סופו.

56 וצע"ג דפורים קטן י"ד אינו יכול לחול ביום ב' או ה'. וגם למה כתב דווקא ביום ה'. ולחומר הענין, אם אין זה טעות סופר, צ"ל שכוונתו לשושן פורים וכשחל ביום ה'. וי"ל כעין שמבואר בשו"ת משיב דבר (או"ח ט"ו) שמנהג שהיו נוהגים לקרוא לחתן פרשת "ואברהם זקן בא בימים" זהו דווקא ביום שיש בו קריאת התורה. וא"כ ה"ל כן.

57 נדפס ב'ירושתנו' חלק ו, מנהגי מיינץ שהובאו בסידור רעדלהיים, תרכ"ב.

58 ע"ש "ליהודים היתה אורה", הפך תשעה באב שממעטין באורה בבית הכנסת, מלכה ושריה בגוים אין תורה, אורה זו תורה. ובפורים רגיל כתבו הא"ר והפרמ"ג (תרצ"ה) והביאם המ"ב (סק"ג) שיהיו בביתו נרות דולקות וכו'. וראה 'ירושתנו' ח"ז מנהג מקומות שהיו מדליקין המנורה מעל הבימה כמו בשבת.

59 והביאו שבספר מנחת חנניה כת"י [לרבי חנניה אליקים ראיתי, מחכמי איטליה ורב במונטובה, תלמידו של ר"י מושקאטו, בעל נפוצות יהודה, נדפס שצ"ה] יש פיוט לפורים קטן, ומודפסת באוצה"ח בספר אילת השחר על עיבור החודש ועוד, עמ' צ"ט.

[illegible]

בימים שלישי ורביעי י"ד - ט"ו אדר א' יערכו ימי התרמה למען ישיבת "ברכת יוסף" בקריית הרצוג בראשות הג"ר מרדכי צביון שליט"א. מחזיקים את הישיבה וזוכים להבטחתו של מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א שיתפלל על התורמים **בכל יום** לאחר אמירת תהילים.

